

SARIYER HALKEVİ NEŞRİYATINDAN No. 2

5370

FATİH SULTAN MEHMET II
DEVİRİNE AİT TARİHÎ
VESİKALAR

SİSMANOĞ
MİCMET

VL. MİRMİROĞLU

ÇİTURLİ BİRADERLER BASİMEVİ

İSTANBUL

1945

ORIGINE
SISMANGGIOIO

FATİH SULTAN MEHMET HAN HAZRETLERİNİN
DEVİRİNE AİT TARİHİ VESİKALAR

SMANOGLIO

 SISMANGOGGIO

(Fatih Hazretlerinin yukardaki resimleri sayın Profesorumuz Doktor Suheyil Ünver tarafından ihda edilmiştir.)

 SISKANOQUIO
MILKLAND

Fatih Sultan Mehmet Han Hazretlerinin Devrine Ait Vesikalar

ÖN SÖZ

İstanbulun fethinden 492 sene geçmiştir. Sekiz sene sonra, yani 1953 senesinde tam 500 sene olacaktır. Bu münasebetle tarih mütehasısları ve kalem erbabı İstanbulun Fatihı olan İkinci Sultan Mehmet Han hazretlerinin menakıbını, ve zamanı saltanatının vekaiyi mühimesini ve bilhassa İstanbulun sureti fethini gazetalarda ve mecmualarda yazmak sureti ile 500 ncü seneyi devriyesinde tab'olunacak olan "Büyük Fatih Tarihine" şimdiden hazırlıklar yapmaktadırlar.

Fatih hazretlerinin zamanına ait olup şimdiye kadar neşredilmemiş olan vesikaları araştırmakla meşğul olduğumu yakinen bilen ve Osmanlı Tarihi ile oğraşmakta bulunan Cumhuriyet Halh Partisi Sarıyer kazası İdare Heyeti Reisi azız dostum sayın Doktor A. Turhan ile yaptığımız müsahabelerde, tedarik edebileceğim bu gibi vesikaları Tarihimize hizmet bakımından Sarıyer Halkevi adına tab' ve neşrolunması arzusunu izhar eyledi. Mümtaz ve değerli arkadaşımın bu arzusunu red etmek elimden gelmedi. Bu risalecik o teşviklerin mahsuludur.

Fatih hazretlerinin zamanına ait vesikalar mebzul degildir. Hatta yakın zemana kadar Nişancı Ahmet Feridunun "Mecmuayi Münşeati Feridun" namındaki kitabında tab ve neşrolunmuş 30 aded vesikadan başka adeta Fatih'e ait vesaik bilinemeyordu. Osmanlı İmparatorluğunun teesusundan itibaren Bizansın fethine kadar geçen zemana ait Pa-dışah fermanları zaten ender idi. Ahiren Hazıneyi evrak tasnif edilirken her ne kadar Fatih hazretlerinin devrine ait vesikalar bulunmuş isede bunlardan en mühimleri Fatihın "Mülazımanı dergâhı alı", "Mütbahı

Amere defterleri" ile Fermanları ve zamanında yazılan hocetlerdir. Hocetlerin kısmı azamı arapça, Fermanlar Türkçadır. (1)

Nişancı Ahmet Feridunun mecmuasında mevcut olan 1880 kıt'a mektup ve müharrerattan otuzu Fatih haziretlerinin İran Şahlarına, Erzincan Hakımı Kılıc Arslana, Abdullatıf Mirzaya, Karaman beylerine, Mısır Sultanlarına, Mekkeyi Mukereme Şeriflerine, Kastamoni Hakimlerine, Kendi Şehzadelerine, Beylerbeyilerine, Vezirlerine, Uzun Hasana, Kırım Hanlarına gönderilen Fetihnameler ve Nameler olup bunlardan dört adedi arap ve on sekiz adedi Farısı ve yaliniz sekiz adedi Türk lisaneları ile yazılmıştır. (2)

Türk lisanı ile yazılmış olan sekiz Fermandan üçü Şehzadelerine birisi Uzun Hasana biri Anadolu beylerbeyisi İsa Paşaya biri Fenerizade Ahmet beye biri Vezir Ahmet Paşaya ve biri kadıllara gönderilen Namelelerdir.

Yine Fatih haziretleri tarafından Rakuz (Dobrovnik) Cumhuriyetine gönderilen ve bu Cumhuriyet ile Osmanlı Hukumeti arasında ceryan eden gümrük ve ticaret muamelelerine, haraçlara, cizyelere, inzibat ve saireye dair olan dokuz adet Fermanı dahil 1922 tarihinde "On beşinci asrın son nisfina ait Türk lisanı ile Osmanlı vesikaları" namında Viyane ulum Akademisi azasından Doktor Kreliç (Kraelitz) tarafından neşrolunan kitapta mevcuttur.

Ahmet Refik beyin tasnif eylediği Hazineyi evrak arasında Fatih haziretlerine ait yedi Ferman zuhur etmiştir ki bu Fermanlar eyi muhafaza olunmamış olduğundan yipranmış bir halde bulunmakta ve kısmı azamında yirtik yerler okunamamaktadır. (3)

Kezalik Berlin şehrinde kâin Devlet kütüphanesinde bulunan Türkça bir yayma kitapta yazılı olan dört Fermandan birisi Fatih haziretlerinin olup Viyane sarayı Kütüphanesi hafızı kütüplerinden Doktor Fride-rih Kreliç (Dr. Friedrich von Kraelitz) tarafından Tarih Osmanı encumeni Mecmuasında neşrolunmuştur. (4)

Bunlardan başka birde Fatih haziretleri tarafından Venedik Dojuna, Rodos Üstadı azamına, Galatalılara, Moradan firar etmek isteyen Rum eşrafına, Navplion ehalsine gönderilen ahtınameler ve namelerdir ki bunlar Bizans yanı Rum lisanı ile yazılmıştır.

Esasen Fatih haziretleri zamanından ikinci Sultan Selim zamanına kadar Enderunu Humayunda (Gramitiki) namı ile Rum kâtipleri var

(1) Ahmet Refik, Edebiyat Fakültesi mecmuası, Sene 3, Sayı 2-3, Sah. 103.

(2) Mecmuayı münşeati Feridun bey, Cilt 1, Sah. 216-282.

(3) Ahmet Refik, Darulfunun Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Sene 3, Sayı 2, Sah. 103.

(4) "Tarih Osmanı Encumeni Mecmuası" beşinci sene N. 28 sah. 250.

idi. Bunlar Fatih ve ikinci Beyazıt ve Yavuz Sultan Selim ve Kanunî Sultan Suleyman ve ikinci Sultan Selim hazretlerinin Venedik ve Ceneviz Cumhuriyetleri ve Rodos şevaliyeleri ile rumiyulibare olarak aktolunan ahıtnameleri ve muharreratı resmîyeyi kaleme almağa me'mur idiler Padişah tuğrası ile müvaşşah ve müzeyen olan işbu muharreratı resmîyenin asılları Avrupa kütphanelerinde ve muhtelif devletlerin Hazineyi evraklarında mevcuttur. (1)

O tarihlerde İslâm Hükümetleri ile Hristiyan Hükümetleri arasında teati edilen evrak ve muahedatta siyasî lisan Rumca idi. İslâm Hükümetleri reisleri arasındaki siyasî lisan ise birinci derecede Farsça ve ikinci derecede Arapça idi.

Selçuk Hükümetinin resmî lisanı Farsça olduğu gibi inkırazından sonra teşekkül etmiş olan Tevaifi mülük umerası arasında ceryan eden muhaberatın da Farsça olduğu münşeati Feridunde görüyoruz.

Misir Sultanı Nasır Nasrettin Mehmet, (1293-1340) Bizans İmparatoru Andronikos Paleoloğosa (1328-1341) yazmış olduğu name rumiyulibare olduğu gibi halefi (2) Nasır Nasrettin Hasan tarafından 1348 tarihinde Bizans İmparatoru İoanis Kantakuzinos'a gönderdiği mektuplar da Rumca yazılmıştır. Bu mektuplar, İmparatorun bizzat yazmış olduğu (kendi Tarih kitabında aynen mevcuttur. (3)

Bizans İmparatorlarının ve Latin Hükümetlerinin Anadolu beylerine gönderdikleri nameler Rumca yazılmış olduğu gibi Şarkta bulunan Latin Hükümetleri, aralarındaki muhaberede Rumca lisanı ile yapıyordu. (4)

(1) Ata Tarihi, cilt 1, sah. 57.

(2) Vatikan kütüphanesinin 952 Numarasında "Recel Analecta Byzantino Russica" 1891, Sah. 57-58, Rumca (Neos Pimin) Mecmuası sene 1, Nusha 4, 1919 Sah. 244.

(3) İoanis Kantakuzinos Tarihi, Bon tab'ı Sah. 94-99.

(4) Acta et Diplomata Graeca, Miklosich et Müller, cilt 3 Sah. 251-264, S 7 Eylül 1450 tarihinde Kıbrıs kralı İoanis Lozinian ile Kantiloro (Alaiye) Emiri Lütfi bey arasındaki muhaberede Rumca icra olunmuştur. Acta et Diplomata Graeca, cilt 3, S. 284 § 1361 tarihinde Sırp Despotu Simeon tarafından Arta Latin Despotu Yovan Cafa, Ursino, Duka ya yazılan namelerde Rumca dır. Acta, cilt 3, Sah. 126 S 30 Kanunuevvel tarihli ve senesi yazılmamış olan ve ağılebi ihtimal, kırımın Gedik Ahmet Paşa tarafından evvel kırım Hamı Mengli giray tarafından Kefedeki Cenevizlere yazılmış olan mektup kezalik Rumca yazılmıştır. Acta cilt 3 s. 292 § 1478 senesinde Fatih hazretleri Rodos Şevaliyelerinin Üstadı Azamı Dubuson ile sülk muahedesi aktetmek istediği zaman Karaman valisi olan oğlu Cem Sultanı muzakereye me'mur etmiş idi. Cem Sultan Yanına Mevlevi Seyhi Çelebi Sultanı ve tercumanlık vazifesini ifa etmek üzere Rum Dimitri Sofyanosu beraber alarak Rodosun karşısında bulunan Patera mevkiine gelmişler. Cem Sultan, Dimitriosu Rodosa gönderdi. Kendisine verdiği mektup Rumca, fakat altındaki imzalar Türkçe idi (Ahmet Refik, Cem Sultan S. 4-14).

Rum lialı ile yazılmış olup ta Viyane ve Venedik Hazinesi evrakında ve sair kütüphanelerde bulunabilmiş olan Padişah Fermanlarından on adedi Fatih hazretlerine ait olur hiç bir yerde Türkçe tercemelerine tesadüf etmediğimden bunları Türkçe'ye terceme ederek rumcaları ile beraber mevkii intişara vaz' ediyorum.

Yukarıda mevzuubahs olan Fermanlardan başka Fatih hazretlerinin Rum ve Ermeni Patriklerine ve Hahambaşı'ye ve mühtelif eşhasa Fermanlar isdar eylemiştir ki ekserisi İstanbulda eski zamanlarda vukubulmuş olan büyük yangınlarda yanmış olduğundan asılları bulunmamıştır. Bunların hakikaten Fatih hazretleri tarafından sadır olduklarını tarihlerde okuyoruz. Kuddüs Şerif Patriğine ait Ferman mevcuttur.

Eşhasa ait olan Fermanlardan birisi, Fatih zamanında 15 sene kadar Veziri azamlıkta bulunmuş olan Mahmut Paşanın Hristiyan (ortodoks) olan validesine ihsan olunmuş bulunan meşhur „Prodrinos Petras“ manastırına ait Fermanıdır ki İstanbul Rum Patrikhanesinin Hazinesi evrakında mahfuz bulunmaktadır.

Yukarıda isimleri geçen vesaikten şimdiye kadar türkçe'ye terceme ve neşrolunmamış olan Fatih hazretlerinin rumî-ül- ibare on adet Fermanı ile Berlin Hükümet Kütüphanesinde bulunmuş olan 865 tarihli Fermanı ve Mahmut Paşanın validesine ihsan olunan Prodrinos Petras Manastırı için sadır olan Fermanı Ve Kuddüşerif Patrikhanesine verilen Fermanı ve Fatih hazretleri ile İstanbulun fethinden sonra ilk Rum Patriki olarak intihap olunan Yenadios Sholarios arasında Patrikhanenin ufak klisası içinde vaki olan dinî muhavereyi de Türkçe ve Rumca olarak neşrediyorum.

Trabzon İmperatoru Davit Komninos'un Baş Mabeyinciliginde bulunduğu sırada, Trabzon'un vukubulan fethi üzerine esir düşmüş olan meşhur Bizans alimlerinden Filozof Yorgios Amruçis, Fatih tarafından İstanbul sarayına alınarak Fatih'in en has nedimlerinden biri olmuş ve Fatih'e pek meclup olan bu zat eski Yunan lisanında manzum olarak Fatih'e üç methiye yazmış ve bizzat Padişaha taktım eylemiştir. Fatih'e ait vesaiiki tarihiyeden olan bu kasıdeler son zamanlarda buluna bilmiş olduğundan bunları terceme ederek yunanca asılları ile beraber işbu eserime derc etmeyi muvafık buldum. (1)

Bu Fermanlar ve vesikalar Fatih hazretlerine ait vesaiiki mühimeden bulunmaları hasebi ile Fatih hazretlerinin Tarihini yazacak olanlara yardım edecek kanaatındayım. Bu yazılarımın evimizin adına çıkarılmasını kabul büyüran Sarıyer Halkevi reisi Sayın Sa'dı Özden'e bu vesile ile teşekkürlerimi sunarım.

Büyükdere 1 İkinci Teşrim 1944.

VI. Mirmiroğlu.

(1) Adnan Adıvar, Osmanlı Türklerinde İlim, 1943, Sah. 20.

FATİH HAZRETLERİ İLE VENEDİK CUMHURİYETİ ARASINDA AKTOLUNAN MUAHEDELER

Fatih hazretlerinin Venedik Cumhur Reisine hitaben yazdığı Rumi-yülibare Nameyi Humayunlarının ekserisi İşkodra harbindan sonra Venedikliler ile aktolunan muahedelere ve iki memleket arasında tespiti hudut kararlarına ve sefirler teatisına mütedair namelerdir. Mezkur Padişah namelerinin anlaşılabilmesi için vesaiki mezkurenin tevliğine sebep olan İşkodra muharebesine dair hulasaten bir az malumat vermeyi muvafık buliyorum.

Fatih hazretleri tarafından ilk İşkodra seferi 1474 senesinin Mayıs iptidalarında vaki olmuştur. Bu tarihte Rumeyli Beylerbeyi Hadım Süleyman Paşa kumandası altındaki Osmanlı ordusu İşkodra kal'esi önünde ahzı mevki etmiş idi. Venedik askeri kumandanı ise Antonio Lore-dano idi.

Şehri mudafaa eden İşkodra ehali ile Venedikliler son derecede mukavemet göstermiş olduklarından üç ay süren bu muharebeden Süleyman Paşa bir netice istihsalına muvafak olamamış ve muhasreyi ref'ile çekilmeye mecbur olmuştur.

Fatih Hazretleri, işbu ademi muvafakiyetin intikamını almak için dört sene sonra İşkodraya ikinci seferi yapmağa karar verdi, ve 1478 tarihinde bütün askerinin başına bizzat kendileri geçerek sefere çıkmışlardı. Karaman ve kefe fatihi Gedik Almet Paşa, iptida bu seferin kumandanlığına tayin edilmiş isede Arnavutlukta harbin müşkülata tesaduf edileceğine dair mutalaatta bulunmağa cür'et eylediginden, Fatih — hidematı sabıkasını hiç nazarı itibara almaksızın — derakap Veza-retiuzmadan azleyledi ve kendisini Boğaziçinde Rumelli Hisarı zindanına attı.

Bu def'a ise Fatih, Makamı Sadaretuzmaya şair ve mütesavıf, Mevlana Celâlettini Rumî ahfadından Nişancı Karamanlı Mehmet Paşayı tayin ve İşkodranın muhaseresine Rumeyli Beylerbeyi Davut Paşayı me'mur etti.

Fatih hazretleri Arnavutluğa girince, bir seneden beri muhasere altında bulunan Kroya (Akçe Hisar) üzerine gitti, İşkodrayada mumai-leyh Davut Paşayı gönderdi.

Kroyalılar Osmanlı ordusunun tazyığı üzerine 15 Haziran 1478 tarihinde Fatih hazretlerinin nezdine bir Heyeti meb'use göndererek hayatlarına dokunulmamak ve eşyaları ile çekile bilmek şartı ile teslim olmağı teklif eylediler. Padişah ricalarını kabul etti ve Kroya kal'esi Padişaha teslim edildi.

Fatih hazretlerinin işbu muvafakıyetini iki Türk asılzadesi İşkodra muhafızlarına bildirmekle beraber şehrin Padişaha teslimini teklif etmişler isede İşkodranın Venedik Valısı Antonio Doleçe teslimine razı olmadı. Bunun üzerine Osmanlı ordusu 22 Haziran 1478 tarihinde topları ile İşkodra surlarını dövmeye başladılar ve 22 Temmuz 1478 tarihinde umumî bir hucum yaptılar. Bu hucum ademi muvafakıyetle neticelenmiş olduğundan beş gün sonra yani 27 Temmuzda ikinci bir hucum icra edildi. Fatih, her iki taraftan çok kan döküldüğünü ve hasımların, şehri müanidane mudafaa ettiklerini gördüğünden bir harp meclisi topladı, ve şehri yaliniz abloka etmekle iktifa ederek bu maksat için askerinin bir kısmını oraya terk edup çekildi ve İşkodra civarında bulunan diğer yerleri ve kal'eleri zaptetiktten sonra ordu ile beraber İstanbula avdet etti.

İşkodra ablokası için yaliniz Evrinos zade Ahmet bey kırk bin suları ile ve Turhan oğlu Ömer bey sekiz bin askerle bırakıldı. Fakat muhasere devam ederken mahsurların zehiresi tükenmiş olduğundan Venedik Hükümeti İstanbula bir Heyet gönderdi ve Padişah'tan sülh taleb etti, ve 25 Kanunusani 1479 tarihinde Hükümeti Osmanıye ile Venedik Cumhuriyeti arasında harba hitam veren sülh imza edildi. (1)

Rumcanın asıl metnini ve Türkçaya tercumesini aynem yazdığımız ahıtnameye nazaren Venedik Cumhuriyeti Padişaha, yaliniz İşkodra şehri için değil harb esnasında zapt etmiş olduğu kal'elerin kâfesini de — muhafızları, silâh ve eşyaları ile çıkmak şartı ile — teslim etmeyi teahhut ediyordu. Bundan başka Venedikliler, muhasemat başlamadan evvel gerek Osmanlı Hükümetine ve gerek eşhasa olan borçlar ve şap iltizamı için padişahın talep eylediği elli bin Duka altını yerine iki sene zarfında — tebrieyi zimmet şartı ile — yüz bin Duka altını tediyesine muvafakat ediyordu.

Fatih hazretleri de, muharebeden evvel Arnavutlukta, Morada, Dalmaçyada hakim olduğu yerleri — İşkodra ve Kroya ile oralara tabi araziden maada — Kâfetten Venediklilere iadeye razı oliyordu. İki Hükümetin hudutlarını kat'î surette tayin için iki taraftan mahsus memurlar Gönderilecek idi. Padişah hazretleri İstanbulda ailesi ile beraber oturmak üzere daimî surette bir Venedik Balyozunun bulunmasını kabul ediyordu. Bu Balyozun, vatandaşları olan Venedikliler üzerinde mesaili

(1) Mikloziç ve Müller — Ahıtnamenin 15 Kânunusani 1479 tarihinde. Hame-rise 26 Kânunnumru 1479 da (883) imza edildiğini yazıyorlar.

hukukiyede hakkı kazası olmasına riza gösteriliyordu. Ve Venediklilerden biri Osmanlı memleketinde varis ve vasiyetname bırakmaksızın vefat ederse mallarının Venedik Balyozuna teslimi ve Balyoz bulunmadığı mahallerde Venedik Hükümeti bu bapta bir emir verinceye kadar Venediklilerin ellerine verilmesi de kabul olunmuş idi.

Bunlar bir hükümetin hukuku hükümransı ile kabili teelif bulundıkları halde Padişah kuvet ve kudretine güvenerek Venediklilere lütüf ve ihsanda bulunmuş ve ileride bu lütüfler sui istimale oğrayarak kapitulasyonların tevclidine sebep olmuştur.

Bu müsaadattan maada Fâtiî hazretleri, Venedikten bütün Osmanlı memleketine idhal olunacak emtiayı tüccariyenin gümrük resmi vermeksizin imrarına musaade ediyordu, daha doğrusu bu resim için Venedik hükümeti sureti maktuada Osmanlı hükümetine senede on bin Duka altını vermeye razı oluyordu.

Venedikliler bu muahede ile bir muvafakiyet daha ihraz ediyorlardı şöyleki: Şayet bir Hükümet, Osmanlı Padişahının askerleri tarafından hücumla düçar olmadan evvel kendi rizası ile Venediğin Sen Mark sancağını çekecek olursa Padişahın, o Hükümeti Venedik Cumhuriyetinin tabîi ve yahut müttefikî tanıyarak arazısına tecavüz etmiyeceğini da kabul ettirdi.

Venedik Cumhuriyeti, Morada Himara, Lanya dağları ile Strimoli, Sarafona, Rompana kal'elerini ve Limni adasını Osmanlılara terk ettiler. İki taraftaki esirler fidyesiz serbest bırakıldılar.

25 Nisan 1479 (883) tarihine tesadüf eden Sen Mark yortusu günü Venedik reisi hükümeti, Osmanlılar ile uzun süren bu harptan sonra aktolunmuş olan mezkûr sülh için yemin etti ve umum ehali bunu meseretle kabul eyledi.

Fâtiî hazretleri, mezkûr ahıtnameyi teeyit ve Babı Humayun ile Venedik Cumhuriyeti arasındaki revabıtı tevsi için müttefikî cedidi nezdine Lütfi beyi sefir gönderdiği gibi Venedik Cumhuriyeti da İstanbula, muahedeyi imza eden Civani Darioyu sefir olarak tayin eylemiştir. Bu sefirlerin tayinlerine dair olan Rumiylibare nameleri Türkçeye tercümeleri ile beraber neşrediyoruz. 7 Teşrinievvel 1478 tarihli mektupta Fâtiî hazretleri, Venedik Dojunun yeni sefir olarak gönderdiği Benedeto Trivizian'î fevkalâde iltifatlar ile kabul eylediğini yazıyor, ve 10 Temmuz 1480 tarihli Ferman ile de iki memleket hudutlarını tayin ve tespit eden Heyetlerin verdikleri kararları kabul ediyor. Bu muahedeler ve mektuplar vazih olduğundan fazla izahat vermeyi zait görüyorum.

Osmanlı sefiri Lütfi bey, Fâtiî hazretlerinin Reisi Cumhura karşı bir hörmeti mahsusa beslediğine delil olmak üzere reise mürassa bir kemer takdim etti. Padişah bu kemeri ne vakıt geri isterse derhal

iâde edilmesini arzu eylediğini tebliğ eyledikten sonra o yolda bir talebin son ahıtnamenin ve Venedik Cumhuriyeti ile Osmanlı Hükümeti arasında mün'akıt bilcümle muahedatın nakzına delili bahir olacağını beyan eyledi.

Sefir bundan başka bir de büyük altın kadeh getirmişti. Venedikte ikameti esnasında Hükümet Reisinin sofrasına her davet edildikçe ve Reis ve On iki müşaviri has ile birlikte ta'am ettikçe bu kadehten içmek için emir almıştı.

Venedik asilzadeleri Osmanlı sefirini pek büyük teşrifat ile kabul eyledi, o da bu teşrffati pek yüksekte telâki eyledi. (1)

Sülh akt edilince Covani Dario, Padişah huzuruna kabul olunarak kendisine işlemeli çoka'dan üç kaftan geydirildi. (2)

Bu muahededen sonra hasil olan dostluktan Fatih hazretleri bilistifade Venedik Doj'undan İstanbula bir ressam gönderilmesini reca etti. Venedik Doj'u ve Meclisi has bilmuzakere o zaman meşhur olan ressam "Gentile Bellini"yi göndermiştir. Bu ressam 15 ay kadar (1379-1380) İstanbulda alıkonulmuş ve Fatih kendisine bir çok resimler yaptırmıştır. (3)

Mevzuubahis muahedeler ve nameler aynen tercümeleri ile beraber tarih sırası ile aşağıda dercedilmektedir.

(1) Hammer, (Ata tercümesi) cilt 3. kitap 16 Sahife 181.

(2) Hammer, (Ata tercümesi) cilt 3. kitap 16 sahife 180.

(3) Ahmet Refik, Fatih Sultan Mehmet ve ressam Bellini, Vasilâki Mistakidis, (tarihi Osmani Encümeni azasından ve Müzehane hafizi kütübü), "Neos Pimin", risale, İstanbul, 1919, sahife 88.

ΜΟΝΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΠΟΡΘΗΤΟΥ

Τοῦ μεγάλου αὐθεντός καὶ μεγάλου ἄμοιρὰ σουλτάν Μουχαμέτ [1] πρὸς τὸν ὑψηλότατον, ἐκλαμπρότατον καὶ μεγαλοπρεπέστατον καὶ πανευτυχέστατον κῦριν Ἰωάννην Μωζενήγων καὶ μέγαν δούκαν τῆς Βενετίας καὶ τὸν ἐξῆς, τὸν ἄξιον καὶ πρέπωντα καὶ τετιμιμένον χαιρετισμὸν νὰ δέξητε ἢ ἐκλαμπρότισου ἐκ τῆς αὐθεντίας μου. οὗτος νὰ ἐγνοοῖσι ἢ ἐκλαμπρότισου, τὸ πῶς εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ναυπάκτου ἦν πρότερον κάστρον χαλαζμένον ὀνομαζόμενον Γαλατάς, καὶ περὶ τὸν περισυνὸν χρόνον ἐκτίστην ἀπὸ τοῦ μέρουςσας, τινὲς δὲ κακοὶ ἄνθρωποι καὶ ἄλλες μας χρεοφελέτας ἀπὸ τοῦ τόπου τῆς αὐθεντίας μου φηγόντες ἦλθαν καὶ καθήζοντε εἰς τὸ ἡρημένον κάστρον, καὶ εὐγένουσι καὶ πιούσειν εἰς τὸν τόπων μου πολὴν ζημίαν. τὸ ληπὼν νομίζομεν, δίκειον ἦνε, ἐπιδὶ καὶ πρότερον ἦν καιχαλαζμένον ἐκ πολλοῦ καιροῦ, καὶ τώρα ἐκτίστη ἐκ νέου, ἦνα οῖσι ἢ ἐκλαμπρότισου, νὰ χαλαστί, νὰ ἔνε χαλαζμένο, καθὸς ἦν καὶ ἐξ ἀρχῆς, ὅπως μὴ εὐρίσκοντε ἢ κακοὶ ἄνθρωποι, καὶ σκανδαλήζουσι τὴν ἀγάπη ἡμῶν, διότι οὗτος ἀπιτὶ ἢ στερεὰ ἀγάτη καὶ καλὴ φηλήα, ἦν ἔχομεν ἀναμέσον μας. ἔτι νὰ ἐγνοοῖσι ἢ ἐκλαμπρότισου, ὅτε ἦλθεν ὁ ἀποκρισιάριον σας εἰς τὴν Πόρταν τῆς αὐθεντίας μου, ἐζήτησεν, ὅτι εἰς τὸ Σκούταριν νὰ ἔχωμεν τῶν ποταμῶν τῆς Μπωγιάνα σύνορον, καθὸς ἦτον καὶ πρότα, καὶ εἰς τοῦτο ἀπιλογίθιμεν, ὅτι ἐμὶς πρὸ τοῦ νὰ λάβομεν τὸ κάστρον τοῦ Σκούταριν ἀπὸ τὴν ἐκλαμπρότιτά σας, ἦχαμεν δουλόσι τὸν τόπων ἀντίπερα τῆς Μπωγιάνας ἕως τὴν θάλασαν, ὄντινα τόπων ἐπαρελάβαμεν καὶ κρατοῦμεν τον ἕως τὴν σήμερον, καὶ οὐδέποτε ἦπομεν, οὐδὲ ἦχαμεν ἦδισιν νὰ ἐπιστρέψομεν τίποτες ἀπ' αὐτόν· ἂν δὲ ἢ ἄλλη σας τόποι, οὓς ἔχετε εἰς τὸ καταγιαλό, ἦγουν τὸ Ἀντίβαριν καὶ τὸ Οὐλκύνηον καὶ τὸ Κάταρον καὶ τὰ ληπὰ χρηαστούσην σύνορον, θέλομεν οῖσι τὸν ἐμίνην μας, νὰ πιήσοι, ὅσον θέλη τὸ δίκαιον, εἰς ἀνάπαυσιν τῶν ἀνθρώπων σας. οὗτος ἐσυνετύχαμεν μετὰ τὸν ἀποκρισιάριόν σας καὶ ἐστέρχθη. νῆν δὲ ἢ ἄνθρωποι ἢ εὐρισκομένη εἰς τοὺς τόπους ἐκήνους γιρέβουσην καὶ τινα χωρία, ὅπῃα ἔνε ὀλόγιρα εἰς

[1] — Bizans lisanı ile yazılmış olan Fatih hazinehlerinin fermanları, bunları kaleme alan (Gramatikos'un) lisana dereceyi vukufuna göre yazılmıştır. Bunlardan bazıları bir şaheser denilecek derecede uslubu âlî ile yazılmış, bazıları da yanlış imlâlar ile avam lisanında kaleme alınmıştır. Biz asıl metinlerini değiştirmeden bütün imlâ yanlışları ile kitabımıza dercettik.

τὰ ἰρημένα κάστρο· πρέπει γουν, ἡ ἐκλαμπρότισου ἵνα ὀρίσεις, καθὸν τρόπον ἤδας, πρὸς τοὺς ἠριμένους ἀνθρώπους, διὰ νὰ στέργουσιν καὶ ἐκήνη τὴν συμφωνήαν, ἣν ἐστίσαμεν μετὰ τοῦ ἀποκρισιαρίου σας· καὶ τὰ χωρία ἐκήνα νὰ ἔνε εἰς τὴν ἐξουσίαν ἡμῶν, καθὸς τὸ ἐστίσαμεν σας τότε. διότι νὰ ἐγνορίσιτε, ὅτι ὄρισα τοὺς σκλάβους μου τοὺς σαντζακπερίδας, τοῖς εὐρισκομένους εἰς τὸ μέρος ἐκήνον, ὅτι τοὺς τόπους καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ἦτινες οὐδὲν θέλουσιν στέρξη τὸν λόγον τοῦ ἐμήνη μας, ἀλλὰ ἀπιθίσουσιν καὶ ἦπουσιν ἄλλον τοίποτε, ἡ ἀγάπι μας καὶ ἡ καλὴ φηλήα, τὴν ἔχομεν ἀναμέτον μας, ἔνε πάντοτε στερεὰ καὶ ἰσάλευτι, ἀλλὰ ἐκήνους νὰ τοὺς προυδέψουιν καὶ νὰ τοὺς χαλάσουσιν παντελός. ἔτι συνεφρονήσαμεν καὶ ἄλλον, ὅτι τὰ κάστροι καὶ τοὺς τόπους, τὰ ἐπαρέλαβον ἡ αὐθεντία μου εἰς τὴν Μωρέαν, ἦτε ἀπὸ τὸν δεσπότην, ἦτε ἀπὸ τὴν αὐθεντίαν σας, καὶ ἐδώθησαν καὶ εἰς τιμάρην πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τῆς αὐθεντίας μου, ἦστερον δε εἰς τὸν καιρὸν τῆς μάχης πάλην ἐπάρθισαν τινὰ ἐξ ἐκήνον, ἦπαμεν, ὅτι νὰ ἐπιστρέφοντε πάλην πρὸς ἡμᾶς μετὰ τὸν συνόρον αὐτόν· νῆν δὲ ἐν κάστρο λεγώμενο Ἄσωπὸ οὐδὲν ἀντιστρέφη· τὸ ληπὼν αὐτὸ τὸ κάστρο ἦτον εἰς τὴν ἐξουσίαν ἡμῶν, καὶ ὅταν ἠγράφην ὁ τόπως ἐκήνως, ἐγράφην καὶ αὐτὸ εἰς τὸ κατάστιχον τῆς αὐθεντίας μου· τὸ ληπὼν πρέπει, νὰ ἀντιστρέφη πρὸς ἡμᾶς, καθὸς διαλαμβάνουσιν τὰ κεφάλαια τῆς ἀγάπης μας, καὶ νὰ ὀρίσατε πρὸς τοὺς πρότους ἐκήνους, ὅπου τὸ κρατούσιν, νὰ ἀντιστραπῆ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τῆς αὐθεντίας μου ἀπαραίτιτος.

Μηνὶ ἰανουαρίῳ ζ' ἐν Κωνσταντινουπόλει.

FATİH HAZRETLERİNİN TUĞRASI

Padişahi müazzam ve Emiri azam Sultan Mehmet, Fehametlû Devletlû ve Saadetlû Venedik ve sair yerlerin büyük Dukası Bay Ioanis Mocenigo ya lâyük ve muvafık ve şerefli selâmı Şahanelerimi kabul ediniz. Zati fahimanelerince malûm olsunki İnebahtı havalisinde Galata namıile malûm olup eskiden harab olmuş olan bir kal'e vardır. Ve geçen sene tarafınızdan teodiden bina edilmiştir. Ve bazı fena adamlar ve Miriye borçlu olanlar memaliki Şahanelerden firar ve mezkûr kal'ede tehassun ve oradan huruç ederek memleketime çok zararlar ika eylemektedirler. Şu taktirde muhabbetimizin ihlâlüne sebebiyet verecek fena adamların fırsat bulmamaları için çok zemandan beri esasen harab olduğu halde bu def'a yeniden inşa olunmuş olan mezkûr kal'enin yeniden tahrip olunmasının mühik bulunduğu kanaatında olduğumuzdan bu kal'enin eskiden olduğu gibi hedmi için Zati Fahimanelerinin emir vermesi lâzımdır. Zira aramızda mevcut olan muhabeti kaviye ve eyi dostluk bunu icab etmektedir. Kezalik Zati Devletlerince malû olsunki sefiriniz, Babı Humayunuma geldiği vakit İşkodra (Skutari)da Boyana nehrinin eskiden olduğu gibi hudud olmasını talep etmiştir. Biz İşkodra kal'esini Zati Fahimanelerinden almadan evvel Boyana nehrinin karşı cihetini ta denize kadar olan mahalli zapt etmiş idik. Ve bu mahalli bu güne kadar yedi idaremizde bulundurruyoruz? Ve hiç bir zeman bu yerleri iade etmeyi ne soyledik ne de aklımızdan geçirdik. Şayet sahilde olan diğer yerleriniz yanı Antivarı, Ülgün, Kataron ve sair yerlerinizde hudut tayını icab ediyorsa adamlarınızın temini istirahatları için ve âdilâne bir surette icabını ifa etmek üzere emin olan bir zati tayin edeceğiz, sefirinizle bu veçhile konuştuk ve kabul etti. Şimdi ise o yerlerde sakin olanlar mezkûr kal'elerin etrafında bulunan bazı köyleri dahi istiyorlar. Şu halde Sefirinizle aramızda aktolunan mezkûr itilâfnameye razı olmaları için bu adamlara Zati Devletlerinin münasıp göreceği tarzda emir vermeniz icab eder. Ve bu köylerin, ittifak etmiş olduğumuz veçhile bizim idaremizde kalması lâzımdır. Zira bunu bilinizki o havalide bulunan adamlardan ve köylerden herhangi eminimizin sözü hilâfına olarak itaatsizlik ederler ve bir şey derlerse, aramızdaki muhabbet ve eyi dostluk daima kavı ve gayri mü-

tezelzil olmak şartı ile, onları kâmilen ifna etmeleri için kullarım Sancakbeylerine emir verdim. Kezalik Zati Şahanem tarafından Mora da gerek Despottan ve gerek Zati Fahimanelerinden alınmış olan ve Tarafı Humayunumdan kullarıma timar olarak ita edilmiş ve bilahahara muharebe zamanında bunların bazıları geri alınmış bulunan kal'eler ve yerlerin hudutları ile beraber bize iadesini da sefirinizle kararlaştırdık Şimdi ise Asopo denilen bir kal'e katiyen iade olunmamıştır. Bu kal'e bizim yedi hükmümüzde idi. Ve o havalî tahrir olunurken bu kal'e dahi defteri Humayunuma dercedildi. Binaenaley aramızda yazılmış olan dostluk uhudatı veçhile bu kal'enin bize iadesi lâzımdır. Şu halde bu kalenin Zati Şahanemin adamlarına sureti katiyede iade olunması için kal'enin başta bulunanlarına tarafı alilerinden emir verilmesi icab eder.

Kostantiniyede 7 Kânunusani 1479.

(İşbu Ferman sureti Venedik Hazineyi evrakından alınmıştır.)

ΜΟΝΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΠΟΡΘΗΤΟΥ

Ὁ μέγας αὐθέντης καὶ μέγας ἄμοιρός σουλτάν Μεχαιμέτ πέειης καὶ υἱὸς τοῦ μακαρίτου μεγάλου αὐθέντου τοῦ Μουρατμπέη, ὀμναίγω εἰς τὸν θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς καὶ εἰς τὸν μέγαν ἡμῶν προφήτην τὸν Μωάμεθ καὶ εἰς τὰ ἑπτὰ μουσάφια, τὰ κρατοῖμεν καὶ ὁμολογοῦμεν ἡμεῖς οἱ μουσουλμάνοι, καὶ εἰς τοὺς ραδ' προφήτας' τοῦ θεοῦ πλειῶν τε καὶ ὀλίγων καὶ εἰς τὴν πίστιν, ὅπου πιστεύω καὶ ὁμολογῶ, καὶ εἰς τὴν ψυχὴν μου καὶ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ πατρός μου καὶ εἰς τὸ σπαθὴν, τὸ ζώνομαι. ἐπειδὴν ἡ αὐθεντία μου εἶχεν πρότερον ἀγάπην καὶ φιλίαν μετὰ τῆς ἐκλαμπροτάτης καὶ ὑψηλοτάτης αὐθεντίας τῆς Βενετίας, νῦν δὲ πάλιν βουλομένη ποιῆσαι νέαν ἀγάπην καὶ ὀρκωτικὸν εἰς βεβαίωσιν καλῆς φιλίας καὶ νέας ἀγάπης, ἐπὶ τούτῳ ἔστειλεν δὲ ἡ προειρημένη ἐκλαμπροτάτη αὐθεντία τὸν ἐξηρημέ- νον καὶ σοφὸν ἄρχοντα κῦρ Ἰωάννην τὸν Δαρεῖον σεκρετάριον ἀποκρισιάρην εἰς τὴν αὐθεντίαν μου, διὰ νὰ ποιήσωμεν τὴν λεγομένην ἀγάπην μετὰ τὰ κάτω γεγραμμένα κεφάλαια, παλαιά τε καὶ νέα. ἐπὶ τούτῳ δὲ ἡ αὐθεντία μου ὑπόσχομαι διὰ τῶν ἄνω γεγραμμένων ὄρων τὸ καθὼς ἦτον ἀγάπη καὶ φιλία πρότερον ἀνάμεσόν μας ἦγουν μετὰ τοὺς ἄρχοντας καὶ ἀνθρώπους καὶ συμμάχους αὐτῶν, κάμνω δὲ πιστὴν, καλὴν καὶ καθαρὰν ἀγάπην τὸ διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης μέσα καὶ ἔξω τοῦ Στενοῦ, μετὰ χώραις, κάστροις, νησίαις καὶ τόποις, ὅπου σηκώνουσι τὸ σημεῖον τοῦ Ἁγίου Μάρκου, καὶ ὅσαις θέλουσι σηκῶναι εἰς τὸ ἔξῃς, καὶ ὅσοι τόποι εἶναι εἰς τὴν ὑποταγὴν καὶ ἐπιστάσιαν αὐτῶν, καὶ εἰς πράγματα, ὅπου ἔχουσι ἕως τὴν σήμερον καὶ μέλλουσι ἔξειν εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον. τὸ μὲν πρῶτον οὐδεὶς ἄνθρωπος τῆς αὐθεντίας μου νὰ μηδὲν τολμήσῃ νὰ ποιήσῃ ζημίαν ἢ ἐναντίον αὐθεντίας τῆς Βενετίας, οὔτε τοὺς ἀνθρώπους αὐτῶν· εἰ δὲ νὰ γένη, νὰ ὀφείλῃ ἡ αὐθεντία μου νὰ παιδεύῃ αὐτοὺς κατὰ τὴν οἰκίαν τους. ὁμοίως καὶ ἡ ἐκλαμπροτάτη αὐθεντία πρὸς ἡμᾶς. ἕτερον δὲ εἰάν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τῆς αὐθεντίας μου ἐπάρθῃ ἀπὸ τὴν σήμερον καὶ ἔμπροσθεν ἢ τόποι ἢ ἄλλον πράγματι τῆς ἐκλαμπροτάτης αὐθεντίας καὶ τῶν ἀνθρώπων της, πάλιν νὰ ἐπιστρέφεται ἔξοπίσω, τὸ ὅπι ἴον νὰ ὀφείλουν καὶ αὐτοὶ πρὸς τὴν αὐθεντίαν μου. καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ πραγματευταὶ αὐτῶν διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης νὰ ἔρχονται εἰς πάντα τόπον τῆς αὐθεντίας μου, καὶ νὰ εἶναι σηγοῦροι καὶ ἄνετοι μετὰ πᾶσαν τὴν πραγματείαν καὶ μετὰ κότεργά τε καὶ καράβια· τὸ ὁμοίως καὶ αὐτοὶ πρὸς ἡμᾶς εἰς τόπους αὐτῶν, καὶ ὁ δούκας

τῆς Ἀξίας καὶ οἱ ἀδελφοὶ του καὶ οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἄρχοντες καὶ ἄνθρωποι
των μὲ τὰ καράβια των καὶ ἄλλα πλευσήματα νὰ εἶναι εἰς τὴν ἀγάπην,
καὶ νὰ μηδὲν ὀφείλουσιν καμιὰν δουλωσύνην τὴν αὐθεντίαν μου, ἀμὴ νὰ
ἀπερνοῦν ὡς Βενέτικοι, καθὼς ἦσαν πρότερον. ἕτερον δέ, ὅσα καράβια
καὶ κάτεργα ἤγουν πραγματευτάδικα καὶ ἄρωματωμένα τῆς αὐθεντίας μου,
ὀπόθεν καὶ ἂν εὐρεθῶσιν μὲ τὰ βενέτικα, νὰ ἔχουν καλὴν συντροφίαν καὶ
ἀγάπην ἀλλήλως, τὰ κουρσαρικὰ δὲ καὶ κλέπτικα, ὀπόθεν πιασθῶσιν, νὰ
ἔχουν παιδευσιν. ἔτι ἂν τις Βενέτικος ποίση χρέος ἢτε ἄλλον κακὸν εἰς
τόποις τῆς αὐθεντίας μου, οἱ ἄλλοι Βενέτικοι νὰ μηδὲν ἀνέχωνται, καὶ
ὁμοίως καὶ ἡ αὐθεντία Βενετίας πρὸς τοὺς ἐδικούς μας. καὶ εἰ μὲν φύγη
σκλάβος Βενέτικος καὶ ἔλθῃ εἰς Τούρκων χέρια, εἰ μὲν γένῃ μουσουλμάνος,
νὰ δίδουν πρὸς τὸν αὐθέντην αὐτοῦ ἄσπρα ρ, εἴτε καὶ ἔναι χριστιανός, νὰ
στρέφηται ἐξοτίσω. καὶ ἔὰν τζακιοθῆ ξύλον Βενέτικον εἰς τὸν τόπον τῆς
αὐθεντίας μου, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ εἶναι ἐλευθερωμένοι, καὶ τὰ πράγματα
νὰ στρέφονται εἰς τοὺς νικοκυρούς· τὸ ὁμοίως καὶ οἱ αὐτοὶ πρὸς ἡμᾶς.
καὶ εἰ μὲν ἀποθάνῃ βενέτικος ἄνθρωπος εἰς τὸν τόπον τῆς αὐθεντίας μου
ἄνευ διαθήκης ἢ κληρονομίας, νὰ δοθῶν τὰ πράγματα αὐτοῦ πρὸς τὸν
μπάιλον Βενετίας, ἐκεῖ δέ, ὅπου δὲν εὐρίσκεται μπάιλος, νὰ δοθῶνε εἰς
Βενετικῶν χέρια, ὡς τοῦ νὰ γράψῃ ἡ Βενετία, οὕτως νὰ γένῃ. ἔτι δὲ ἡ
ἐκλαμπροτάτη αὐθεντία νὰ ἔχῃ ἄδειαν καὶ ἐξουσίαν ἤγουν νὰ στέλῃ
μπάιλον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μὲ τὴν φαμελίαν του κατὰ τὴν συνή-
θειαν ὁποῖος νὰ ἤμπορῇ νὰ κρίνῃ καὶ νὰ διοικῇ εἰς πράγματα τῶν Βενε-
τικῶν κατὰ τὴν συνήθειαν αὐτοῦ, καὶ ὁ σουμπάσης νὰ ὀφείλῃ νὰ τὸν δίδῃ
βοήθειαν καὶ συνδρομήν. καὶ ὁ λέγομενος μπάιλος, ὅπου θέλῃ εὐρίσκεσθαι
κατὰ τοὺς καιρούς, νὰ ὀφείλῃ νὰ δίδῃ τὴν αὐθεντίαν μου καθὲν χρόνον
διὰ κανίσκην φλουρία βενέτικα χιλιάδες δέκα ἀπὸ τὴν πρᾶξιν τῆς πραγμα-
τείας αὐτῶν. ἔτι δὲ ὀφείλῃ ἡ ἐκλαμπροτάτη αὐθεντία Βενετίας διὰ πᾶσαν
αἰτίαν, ὅπου ἐσυνέβῃ μέσον ἡμῶν, καὶ διὰ πᾶν χρέος, εἴτε κοινόν, εἴτε
ἴδιον, εἴτε τινῶν ἰδικῶν τους ἀνθρώπων διὰ ὅλον τὸν περασμένον καιρὸν
πρὸ τῆς μάχης ἕως τὴν σήμερον νὰ δόσουν τὴν αὐθεντίαν μου δουκάτα
βενέτικα, ρ ἕως χρόνους δύο, καὶ πλέον νὰ μηδὲν δύναται ἡ αὐθεντία μου
ζητεῖν χρέος κανένα περασμένον, μήτε ἐκ τὴν ἐκλαμπροτάτην αὐθεντίαν
Βενετίας, μήτε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους αὐτῆς. ἕτερον δὲ ὀφείλει ἡ ἐκλαμπρο-
τάτη αὐθεντία Βενετίας νὰ παραδώσῃ τὴν αὐθεντίαν μου τὸ κάστρον
λεγόμενον Σκώδρα ἐν τῇ Ἀλβανίᾳ, σωζομένου νὰ τὸ ἐκβάλῃ νὰ ἐπόρῃ
τὸν ἄρχον, ὅπου ἔναι κεφαλή, καὶ τοὺς ρωγατόρους καὶ ὅλους ἄλλους
ἀνθρώπους, οἵτινες θέλουν διὰ νὰ ὑπηγέινουν, ἤγουν μὲ τὸ πράγματά των,
εἴ τι ἄρα καὶ ἂν ἔχουν, καὶ ἡ αὐθεντία νὰ ἐπέρνει τὰς σκεβὰς καὶ ἅπασαν
ἄλλην ὕλην πολεμικὴν, εἴ τι ἄρα καὶ εὐρίσκεται εἰς τὸ παρὸν κάστρον
ἄνευ καμίας ἐναντιώσεως. ἔτι δὲ ὀφείλει ἡ ἐκλαμπροτάτη αὐθεντία τῆς
Βενετίας νὰ στρέψῃ εἰς τὴν αὐθεντίαν μου, ἤγουν τὸ νησί τῆς Λήμνου,

σωζομένου τὸ νὰ ἐπέρουν τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ ἄλλοι ἄνθρωποι, οἵτινες θελήσουν νὰ πηγένουν, νὰ ἐπέρουν, εἴ τι ἄρα καὶ ἂν ἔχουσι, νὰ πηγένουν, ὁπόθεν θέλουν, καὶ τινὲς ὁποῦ θελήσουν, νὰ ἀπομείνουν εἰς τὸ παρὸν νησίν, νὰ εἶναι συμπαθημένοι εἰς εἴ τι ἔγενεν ἕως τόρι. ἔτι δὲ ἡ παρῶν ἐκλαμπροτάτη αὐθεντία Βενετίας νὰ παραδώσῃ πρὸς τὴν αὐθεντίαν μου τὸ παρὸν κάστροι καὶ τόπους, ἅτινα ἐπάρθησαν ἐν τῇ μάχῃ ἐκ τὴν αὐθεντίαν μου, ἡγουν ἐν τὰ μέρη τοῦ Μωρέως, σωζομένου τὸ οἱ ἄνθρωποι νὰ εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν των νὰ πηγένουσι, ὁπόθεν θέλουν, ἡγουν μὲ εἴ τι ἄρα καὶ ἂν ἔχουσι, καὶ εἰ μὲν θέλουν τινὲς διὰ νὰ ἀπομείνουν εἰς τοὺς παρὸν τόπους καὶ κάστρα, νὰ εἶναι καὶ αὐτοὶ πάντα συμπαθημένοι, ἡγουν ἀπὸ πᾶσαν αἰτίαν, εἴ τι ἔγενεν ἕως τόρι. ἔτι δὲ ὀφείλῃ ἡ αὐθεντία μου νὰ στρέψῃ πρὸς αὐτοὺς τὰς ἐμποδισμένας περιοχάς, ἡγουν εἰς τὰ παλαιὰ σύνορα τῶν καστρῶν αὐτῶν, ὁποῦ γειτονεύουσι μὲ τοὺς τόπους τῆς αὐθεντίας μου πανταχόθεν. διὰ βεβαίωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν ἄνωθεν γεγραμμένων κεφαλαίων καὶ ὀρκωμοτικῶν ἔγηγεν δὲ ἡ παροῦσα γραφὴ ἐν τῷ ἔτους 6987 ἰνδ. ιβ' μηνὶ ἰανουαρίῳ κε' ἐν Κωνσταντινουπόλει.

FATİH HAZRETLERİNİN TUĞRASI

Ben ki — Emiri Azam Murat beyin oğlu Padişahi Müazzam ve Emiri Azam Sultan Mehmet beyim — Halıkı arz ve asman namına, Büyük Peyğamberimiz Muhammet namına, biz müslümanların mütekid olduğumuz seba'elmesanı namına, Allahın az ve ya çok yüz yirmi dört bin peyğamberi namına, itikad ve iman eylediğim dinim aşkına, ruhum ve babamın ruhuna, ve kuşandığım kılıç aşkına, yemin ederimki, Zati Şahanem ile Şanlı ve yüksek Venedik Dukalığı beyininde mukaddema muhabbet ve dostluk mevcut olduğundan bu kerre yeniden muhabbet ve eyi dostluk temini maksadı ile yeni bir ahtiname yapmak arzusunda bulunduğumdan ve aşağıda yazılı eski ve yeni şerait ile işbu müahedeyi yapmak üzere şerefli Hükümetiniz, Nezdi Şahaneme gayet mümtaz ve alim Arhond Bay Ioanı Dario yu mahremi esrar sefir olarak izam eylemiştir. Bu husus hakkında Zati Şahanem yüyarıda yazılı yeminlere binaen teahhud ederimki, evvelâ aramızda yani Arhontlarınız ve adamlarınız ve bunların mutefikleri ile eskiden beri muhabbet ve dostluk mevcut olduğundan Boğazdan içeri ve dışarı berren ve bahren Aya Marko sancağını çeken ve bundan sonra çekecek olan eyâlât, kal'eler adalar, ve memleketler ile sadıkane eyi ve temyiz muhabbet ibraz edeceğim. Ve kendilerinin himaye ve nazaretleri altında bulunan ve bundan sonra yeddi mülkiyetlerine geçecek olan yerlere ve mallarına adamlarımdan hiç birisi Venedik Hükümeti ve adamları aleyhine bir zarar ika'ına cesaret etmiyecektir. Ve şayet boyle bir hal vakı olursa cürümlerinin derecesine göre kendilerini tedip etmeye Zati Şahanem mecbur olacaktır. Şanlı Venedik Hükümeti dahi bize karşı aynı surette hareket edecektir. Sanıyen, bundan böyle Zati Şahaneme ait adamlar tarafından Venedik Hükümetine ve adamlarına ait yerler ve mallar alınacak olursa kendilerine iade olunacaktır. Onlarda Zati Şahaneme Karşı aynı suretle hareket edeceklerdir. Ve adamları ve tüccarları denizden ve karadan memaliki Şahanemin her tarafına gelebileceklerdir. Ve bütün emtiayı tüccariyeleri ve kadırgaları ve gemileri ile serbest ve tahti emniyette bulunacaklardır. Onlarda kendi yerlerinde bize karşı aynı suretle hareket edeceklerdir. Ve Naksos Dukası ve kardaşları ve Arhontları ve adamları, gemileri ve sair merakibi bahriyeleri ile muhabetimiz altında bulunacak ve memaliki Şahanemde hiç bir vergi tediyesine mecbur

olmayacaklar ve eskiden oldukları gibi Venedik vatandaşları olmak üzere tekelki olunacaklar ve kezalik Zati Şahaneme ait bütün harp ve tüccar kadirga ve gemileri Venedik gemileri ile bir araya gelirlerse birbirlerine karşı sevgi ve eyi arkadaşlık muamelesi yapacaklardır. Korsan ve eşkiya gemileri ise nerede yakalanırlarsa tedip olunacaklardır. Ve kezalik memaliki Şahanemde bir Venedikli borç yapar ve ya bir cürüm işlerse diğer Venedikliler bunlardan dolayı katiyen mes'ul olmiyacaklardır. Venedik Hükümeti da bizimkilere karşı aynı muamelede bulunacaktır. Ve Venediklilerin elinde bulunan esirlerden biri firar eder ve Türk eline geçerse müslüman olduğu takdirde efendisine on akçe verilecek ve hristiyan kalırsa iade olunacaktır. Ve şayet Venedik gemileri Memaliki Şahanemin karalarına düşer ve parçalanırsa bütün mürettebatı serbest olacak ve malları sahiplerine iade olunacaktır. Ve onlarda bize karşı aynı suretle hareket edeceklerdir. Kezalik Venediklilerden biri bilâ varis ve vasiyetname bırakmaksızın memaliki Şahanemde vefat ederse malları Venedik balyozuna verilecek ve Balyoz bulunmadığı mahallerde Venedik Hükümeti bu bapta bir emir verinceye kadar Venediklilerin ellerine verilecektir. Şanlı Venedik Hükümeti, bermütad İstanbula ailesi ile Balyoz göndermeye mezun ve haklıdır. Bu zat kendi adetlerince Venediklilerin muamelâtını idare ve muhakeme edecek ve Subaşı buna muavenet etmeye mecbur olacaktır. Ve mumaileyh Balyoz muhtelif zamanlarda her nerede bulunursa bulunsun her sene Zati Şahanemekaniski (Peşkeş) olarak muamelâtı tüccariyelerinden on bin Venedik altını vermeye mecbur olacaktır. Kezalik muharebeden evvelki geçmiş zemandan bu güne kadar aramızda tekevvün etmiş her bir vakaa için ve gerek Hükümete ait ve ya şahsî ve gerekse bazı kendi adamlarına ait her bir borç için şanlı Venedik Hükümeti Zati Şahaneme iki sene zarfında yüz bin Venedik Duka altını itaya mecburdur. Ve bu suretle Zati Şahanem maziye ait hiç bir deyin için Venedik Şanlı Hükümetinden ve adamlarından nesne talep etmeye hakkı olmayacaktır. Ve kezalik şanlı Venedik Hükümeti Zati Şahaneme Arnavutlukta bulunan İşkodra kal'esini teslim etmeye mecbur olacaktır. Ve şanlı Venedik Hükümeti mezkûr kal'ede bulunan ve oranın en ileri geleni olan (Arhont) ve maaşlı askerleri ve oradan gitmek arzusunda bulunan diğer bütün adamları çekecektir. Bu adamlar malik oldukları bütün emval ve eşyalarını beraber alacaklar ve şanlı Venedik Hükümeti mezkûr kal'ede bulunan topları ve sair harp malzemesini hiç bir mümanaat olmaksızın alacaktır. Kezalik Şanlı Venedik Hükümeti Zati Şahaneme Limnos adasını iade etmeye mecbur olacaktır. Şu şartle ki mezkûr adanın en büyük mülkiye memurunu ve Arhontlarını alacak ve oradan ayrılmak isteyen diğer insanlar bütün emval ve eşyalarını alarak istedikleri yere gidebilecekler ve adada

kalmak isteyenler bu güne kadar her ne yapmışlar ise avfe mazhar olacaklardır. Kezalik Şanlı Venedik Hükümeti, Zati Şahanemden harb esnasında Mora havalisinde aldığı kal'eler ile yerleri Zati Humayunuma teslim etmeye mecburdur. Şu şartleki oranın ehali bütünü malları ile istedikleri yere gidebileceklerdir. Ve her kim bu yerlerde ve kal'elerde kalmak arzusunda bulunursa her ne sebepten olursa olsun bu güne kadar geçen işler için affe mazhar olacaklardır. Zati Şahanem dahi bu kal'elerin eski hudutlarında olup dairen madar memaliki Şahanem ile hemhudut olan menatıkı memnuayı kendilerine iade etmeye mecbur olacaktır.

Yukarıda yazılmış olan şerait ve teahhütatın tasdikını mubeyin olan işbu yazı, dünyanın kuruluşundan 6987 senesinde ve n ikinci endiktionda ve 25 Kânunusanî 1479 tarihinde Konstantiniyede yazılmıştır.

(İşbu Muahede Venedik Hazıney evrakında mevcuttur.)

Yukardaki Fatihin medalyası İtalyan Kostanzo (Costanzo) tarafından 1481 tarihinde yapılmıştır.

ΜΟΝΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΠΟΡΘΗΤΟΥ

Τοῦ μεγάλου αὐθεντὸς καὶ μεγάλου ἀμοιρὰ σουλτάν Μουχαμὲτ πρὸς τὸν ὑψηλότατον καὶ ἐκλαμπρότατον καὶ ἐπιφανέστατον κῦρ Ἰωάννην Μοτξενίγον καὶ μέγαν δούκαν ὑπέρλαμπρον τῆς Βενετίας καὶ τῶν ἐξῆς τὸν ἀξιον καὶ τετιμημένον καὶ πρέποντα χαιρετισμὸν νὰ δέξετε ἢ ἐκλαμπρότης σου ἐκ τὴν αὐθεντίαν μου. τὸ λοιπὸν γινώσκει ἢ ἐκλαμπρότης σου, καὶ δι' ἄλλων γραμμάτων τῆς αὐθεντίας μου ἐδηλοποιήσαμεν τῇ σῇ ὑψηλότητι, πῶς ἦλθεν εἰς τὴν Πόρταν μου ὁ μεγαλοπρεπὴς καὶ ἀξιότατος ἀποκρισιάρχος ὀνόματι Μπενεδέτο Τριβιζιάν τῆς ἐκλαμπρότητός σου καὶ πῶς ἐδεξάμεθα αὐτὸν φιλικὰ τε καὶ τίμια, καὶ ἀπελογήθημεν εἰς τὰ ζητήματα αὐτοῦ, καθὼς ἐκρίναμεν δίκαιον, καὶ ἐξοφλήσαμεν αὐτὸν καὶ εἶδομεν καὶ ἐτιμήσαμεν πάλιν αὐτὸν ἐξερχόμενον εἰς ἐπίδειξιν τῆς καθαρᾶς, στερεᾶς καὶ ἀσαλεύτου ἀγάπης καὶ φιλίας, ὅπου ἔχομεν μετὰ σᾶς, ἵνα γένηται φανερὸν καὶ γνωρίμον εἰς τοὺς πάντας. εἰς τὴν ἐξεύρεσιν δὲ αὐτοῦ πάλιν παρέδωκε μαζ τὸν μτάιλον, τοὺς ἄρχοντας καὶ πραγματευτὰς τῶν καιέργων καὶ καρβων τῆς ὑψηλότητός σου, καὶ εἰς τοῦτο ἀπολογίθημεν, ὅτι διὰ τὸν ὄρον τῆς καλῆς ἀγάπης καὶ φιλίας, ὅπου ἔχομεν μετὰ σᾶς, θέλομεν βλέπει ἀεὶ ὄλους τοὺς ἄρχοντας καὶ πραγματευτὰς καὶ ἀνθρώπους ὡς ἰδικούς μας, καὶ εἰς ὅλα τὰ πράγματα θέλουσιν ἔχειν ἀπὸ ἡμᾶς καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους μας πᾶσαν ἀγάπην καὶ καλὴν συντροφίαν, καὶ θέλουσιν ἦσθαι ἄναιτοι ἀπὸ πάσης ὀχλήσεως μὲ τοὺς βίους των καὶ μὲ τὴν συντροφίαν των, ἐρχόμενοι, στάντες καὶ ἐπιστρεφόμενοι, εἴτε διὰ ξηρᾶς, εἴτε διὰ θολάσεως, εἰς ὄλους τοὺς τόπους τῆς αὐθεντίας μου. διότι οὕτως ἀπαιτεῖ ἢ στερεὰ καὶ καλὴ φιλία καὶ ἀγάπη, ὅπου ἔχομεν μετὰ σᾶς. τὸ ὅμοιον δὲ ἡμεθα θαρρετοί, ὅτι θέλει τηρηθῆ ἀπὸ μέρους σας εἰς ὄλους τοὺς ἀνθρώπους τῆς αὐθεντίας μου, νὰ ἔρχονται καὶ αὐτοὶ ἄναιτοι καὶ ἀνενόχλητοι εἰς τοὺς τόπους τῆς αὐθεντίας σου, εἴτε διὰ ξηρᾶς, εἴτε διὰ θαλάσσης, ἐρχόμενοι, στεκόμενοι καὶ ἐπιστρεφόμενοι μετὰ τῶν πραγμάτων αὐτῶν. τὰ δὲ περισσότερα θέλει ἀναφέρειν εἰς πλάτος ὁ ἀποκρισιάρχος τῆς αὐθεντίας σου.

Ἐγράφη ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν μηνὶ ὀκτωβρίῳ ζ' ἔτη 6988.

FATİH SULTAN MEHMET HAN HAZİRETLERİNİN TUĞRASI

Padıŝahı Müazzam ve Amiri azam Sultan Mehmet, Fehametlu ve Şanlı ve Mümtaz Venediğin ve sair yerlerin çok Şerefli büyük Dukası Ioanis Moceniğo, tarafı Şahanemden laik ve Şerefli Őelamlarımı kabul ediniz.

Zatı Sahanem tarafından gönderilen diğer yazılardan da Zati Devletlerinca malum olduğu üzere Şerefli ve ehliyetli sefiriniz Benedetto Trivizian Babı Humayunuma geldi, ve kendisini dostane ve halısane kabul eyledik, ve dermeyan eylediği mesail hakkında haklı görduğümüz cevaplarını verdik, ve her işini gördük, ve mumaileyhi tekrar kabul ederek, aramızda caygir olan sarsılmaz muhabet ve muhalisetin cumleye malum ve aşıkâr olması için kendisini Şan ve Şerefle teşyi ettik. Mumaileyh, Balyozu ve Zati Devletlerinin kadirga ve gemilerinde bulunan Arhon (Vucuh ve âyan) ve tüccarları bize tavsiye etti. Ve bunlar hakkında aşağıdaki cevapları verdik. Aramızda bulunan eyi muhabet ve dostluk Őartlarına binaen bütün Arhontlar ve Tüccarlar ve diğer zatlari adamlarımız gibi koruyacağız, ve bunlar, her işleri için tarafı Şahanemden ve adamlarımdan muhabbet ve eyi dostluk görecekler, ve bunlardan memaliki Şahanemin her tarafına gerek berren ve gerek bahren gelup burada ikamet ve avdet edenler, malları ve tevabii ile serbest ve her göna taaruzden masun kalacaklardır. Çünkü, sizinle aramızda bulunan kavı ve eyi dostluk ve muhabet bunu istilzam ediyor. Kezalik Zati Devletlerinin memleketina gerek berren ve gerek bahren emval ve eşyaları ile gelecek ve ikamet edecek ve avdet eyleyecek olan ve Zati Şahaneme ait bulunan teknil adamların dahi kezalik serbest olacaklarına ve her göna tearuzden masun bulunacaklarına eminiz. Bu Bapte daha ziyade tafsilatı Zati Devletlerinin sefiri ita edecektir.

Konstantiniyede 7 Teşrinievvel 1479 tarihinde yazılmıştır.

ΜΟΝΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΠΟΡΘΗΤΟΥ

Τοῦ μεγάλου αὐθεντοῦ καὶ μεγάλου ἀμοιρὰ σουλτὰν Μέχαιμετ πρὸς τὸν ἠψιλώτατον, ἐκλαμπρότατον καὶ πάσης τημῆς καὶ φρονήσαιως ἄξιων Ἰωάννην Μοζαινῆγον καὶ μέγαν δούκαν Βαιναϊτίας. τῶν ἄξιων πραίπαντα καὶ ταιτημημένων χαιραιτισμῶν νὰ δέξηται ἡ ἐκλαμπρότης σου ἐκ τὴν αὐθεντείαν μου τηούτως. ἐπειδὴν αἵστηλεν ἡ ἐκλαμπρότησου τὸν παρῶν σαφῶν καὶ ἐπειτηδίων ἄρχων κτῆρ Ἰωάννην Δαρίων ἀποκρησηάρεν εἰς τὴν αὐθεντήαν μου, ἤλθεν δαὶ καὶ αἰνέφερεν ὅλα κολά, ἤγουν φρόνημα κατὰ τὴν τάξην, ὡς καθὸς ἦτων παρηγγελμένως ἐκ τὴν ἐκλαμπρότην σου, τὰ ὀπεῖα καὶ ἡ αὐθεντήα μου ἔστερξεν αὐτά, ἤγουν μαὶ πάσης χαρᾶς, καὶ ἐπὶ τούτου ἔγηνεν παρῶν καθαρὴ καὶ σταιραιὰ ἀγάποι ἀναμεσῶν ἡμῶν, ἤγουν μαὶ τὰ παρῶν παρτήα, τὰ ὀπία γαίγραπται ἐν τῷ παρῶν ὀρκωμοτικῶν. ἐπὶ τούτου δαὶ καὶ ἡ αὐθεντήα μου πρὸς τὴν ἐκλαμπρότην σου στέλνω ἀποκρησηάρεν τὸν εὐγενέστατον καὶ καλῶν, αἰλητήδηων, πησιτῶν δούλων τῆς αὐθεντείας μου τὸν Λουιφῆ μπέην, καὶ ἡ τῆ ὄρα ἡπὴν, ἦναι λόγια τῆς αὐθεντείας μου, καὶ νὰ στέρξαιται αὐτα, ὡς καθὼς καὶ ἡμης, ἤγουν τὰ γαίγραμμένα καιφάλαια καὶ παρτήα, ὀπία γεγρομένα ἐν τῷ ὀρκωμοτικῶν. ἐπὶ ἔτους 6987 ἰνδ. ιβ' ἐν μηνὶ ἰανουαρίῳ κτ' ἐγράφη ἐν Κωνσταντινουπόλει.

FATİH SULTAN MEHMET HAN HAZRETLERİNİN TUĞRASI

Padişahi Müazzam ve Emiri azam Sultan Mehmet, Fehametlû ve şanlı ve her göna şeref ve hörmete lâyük Venedik büyük Dukası İoanı Moceniğoya tarafı Şahanemden lâyük ve şerefli selâmlarımı kabul ediniz.

Zati fahimaneleri, nezdi Şahaneme sefir olarak gayet âlim ve mahir olan Arhon bay İoanı Darionu izâm eylemiş olduğundan ve mumaileyh gelerek Zati Devletlerinden almış olduğu talimat dairesinde ve bermüci-bi teammül ve aklukiasetle her şeyi izah eylemiş ve işbu beyanatı, tarafı Şahanemden tam memnuniyetle kabul buyurulmuş ve bu suretle ahitnameyi mahsusta yazılı şartlar dairesinde aramızda temyiz ve mühkem mühabbet aktedilmiş olduğundan Zati Şahanem dahi sefir olarak necip ve mahir ve sadık kullarımdan Lütfi beyi nezdi Devletlerine izâm ediyorum. Mumaileyh ahitnamede yazılmış şartlar dairesinde her ne bayanatta bulunacak olursa Zati Şahanemden sudur etmiş gibi talâkki etmenizi ve işbu beyanatın benim tarafımdan dahi kabul olunacağını beyan ederim.

Dünyanın kuruluşundan beri 6987 senesinde ve 12 ncı Endiktionda ve 29 Kânunusani 1479 tarihinde Kostantiniyede yazılmıştır.

(İşbu Ferman Venedik Hazinei evrakında mevcut olup balâsı altın yıldızlı Tuğrayı Padişahi ile tevşih olunmuştur).

ΜΟΝΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΠΟΡΘΗΤΟΥ

Εἰς τὸν ἐκλαμπρότατον καὶ ὑψηλότατον, γαληνότατόν τε καὶ περιφανέστατον ἄρχοντα κῦρ Ἰωάννην Μοζενέγον, θεοῦ χάρατι δοῦκα τῆς ἐκλαμπροτάτης αὐθεντίας τῶν Βαινετῶν, τῆς ἡμετέρας δὲ κραταιοτάτης βασιλείας φίλον φίλτατον καὶ ποθεινότατον, ἀξιοπρεπῆ καὶ φιλικὰ χαιρετίσματα. μετὰ δὲ ταῦτα δῆλον ἔστι τὸ ἀγάπην εἶναι ἀρχὴν παντός ἀγαθοῦ, ἔπει καὶ ὁ λέγων· τὰ ὄντα διὰ ἀγάπης κεκράτηνται, ἀληθῶς τε καὶ καλῶς ἀπεφήνατο. αὐτὴ γὰρ ἐν τοῖς οὖσιν ὑπάρχουσα πάντα κατὰ ἀγαθότητα ἀποτελεῖ καὶ ἐν καρδίαις στηριχθεῖσα ἀναφύει τὰ ἔργα εὐφρόσυνα. τοῦτο οὖν βεβαιωθεῖσα ἡ ἐκλαμπροτάτη αὐθεντεία τῆς Βαινετίας μετὰ καὶ τῆς γαληνότητος τοῦ ὑπερτίμου καὶ ὑψηλοτάτου δουκὸς καὶ πρὸς τὸ τῆς ἡμετέρας βασιλείας διαπρύσιον κράτος οὕτω διατιθεμένη τε καὶ πεφρονηκυῖα συνεχῶς τὰ τοῦτο ἐρείδοντα οὐκ ἔστέρησεν· ὧν εἰσὶ καὶ τὰ κατὰ τὸν παρόντα χρόνον πρὸς τῷ κράτει τῆς κοσμοκρατικῆς βασιλείας μου ἀπεσταλμένα ἱμιά τε καὶ φίλτατα γράμματα, ἃ ἡ θεοβοήθητος βασιλεία μου εὐμενῶς τε καὶ ἐμφρόνως καὶ ἠδέως ἐκ χειρῶν τοῦ τετιμημένου καὶ περιφανοῦς, εὐγενικοῦ τε καὶ φρονιμοτάτου ἀποκριτῆρος αὐθεντείας λαμπροτάτης τῆς ἡμετέρας κυροῦ Νικολάου Κόκου ἐδέξατο, καὶ ἰδοῦσα τὸς ἐν αὐτοῖς περιεχομένας φιλικὰς διαθέσεις καὶ εἰλικρινὰς ἀγάπας, ἐφ' αἷς χάριτι θεοῦ τεθεμελίωνται τὰ περὶ τῆς εἰρήνης συμβόλαια καὶ ἄλλα, ὅσα βοήθεια θεοῦ ἀξιοπρεπέστερά εἰσι τῇ ἡμετέρᾳ μεγαλειότητι καὶ ὑμῶν λαμπρότητι, τὰ τῆς φιλότητος ἐστηρίξατο καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθέων αὐτῆς ἠγαλλιάσατο. ἀλλ' ἐπεὶ ταύτας ὑπὸ ἀκανθῶν τινῶν κεκαλυμμένας ἐώρακεν, αἱ ἐκ τῶν λεηλασιῶν τινῶν ἀπαιδευτῶν ἐν τοῖς ὄρειοις ἀνεφύησαν, πρῶτον μὲν τὴν ἀποκάλυψιν αὐτῶν ἀείρον ἠγήσατο, ἵνα οἱ καρποὶ αὐτῆς συνεχῶς συλλέγωνται καὶ οἱ εὐωχούμενοι εὐφρανθήσωνται, καὶ διὰ τοῦτο ἀνακεφαλαίωσιν τινα διὰ συντόμου τῶν γεγεννημένων συνθηκῶν, πρῶτον ἡ ἐπιεικῆς βασιλεία μου ἀναδείκνυσι, εἶτα καὶ ἀπόκρισιν οὐ κατὰ μεγαλειότητα δυναστῶν ἀνάκτων, ἀλλὰ κατὰ τὸ φιλανθρωπότερον τῆς ἀληθοῦς βασιλείας, τὸ μὲν ἕνεκεν τοῦ ἀμετατρέπτου τῆς θεοκυβερνήτου ἐξουσίας μου, τὸ δὲ ἕνεκεν τῆς ἰδιαζούσης μοι περὶ τοῦ καλοῦ διαθέσεως, τὰ κεφάλαια τῆς ἡμετέρας ἀγάπης, ὅσον τὸ κατὰ τὴν ἡμετέραν δόξαν καθόλου ἀμετάβλητα διαμένουσι, καὶ οὐ μὴ γένοιτο ἐξ ἡμῶν δόλω τινὶ λύσις τῶν δεσμῶν αὐτῆς, καὶ καθὼς διέλαβον αἱ ἀρχαῖαι γραφαί, τὰ τε σύνορα τῶν πόλεων τε καὶ χωρῶν, ἔτι δὲ καὶ τὰ δικαιώματα ἐκάστης ἐπαρχίας ἵνα μένωσιν, ὡς εἶχον πρὸ τῆς μάχης. περὶ

μὲν οὖν τῶν τοῦ Χερσέκου τόπων ἤγουν Πωλίτζας καὶ τῶν ἄλλων χωρῶν τῶν ἐν Σπαλάθῳ, Ρογοσνίτζας καὶ Κουτικίου, εἰ μὲν ὡς καθὼς ὁ τίμιος ἀποκρισιάριος ἡμῶν εἶπεν, ὅτι ἐξ ἀρχῆς ὑμέτεραι οὔσαι κατὰ τὸν καιρὸν τῆς μάχης τοῖς ἐκεῖσε σατράπαις φλωρία τινὰ εἰς ὄνομα δώρου ἔδιδον, ὀρίζει ἡ βασιλεία μου, καθὼς καὶ προδιελάβανον τὰ πρόην γράμματα, ἔστωσαν ἐλεύθερα, καὶ οἱ ἐκεῖ ὄντες σατράπαι εὐδέποτε ζητήσουσι τι ἐξ ἐκείνων τῶν χωρῶν περὶ τῶν δώρων ἐκείνων· ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἡμῖν ἄγνωστόν ἐστιν, ἐξετάσεως δεῖται, καὶ ταύτης γενομένης τὸ δίκαιον γενήσεται, καθὼς ἐκ τῆς ἐξετάσεως δηλωθήσεται. περὶ δὲ τοῦ Παστροβικίου καὶ Ζούπας τῶν ἐν Κοτόρφ καὶ τῶν ἄλλων χωρῶν τῶν περὶ τοῦ ποταμοῦ Μπογιάνου, εἴτε περὶ πόλεων ἐστίν, εἴτε περὶ λεηλασιῶν, τὸ ὑπέρτερον κράτος μου πρὸς τὰς ἐρωτήσεις τοῦ τιμίου ἀποκρισιάριου οὕτως ἀπεφάνητο, ὅτι ἂ ἐν χερσὶ τοῦ Τζιρνοβίκη κεκράτηνται, τοῦ θεία εὐδοκία αὐτὸν ρώμῃ κραταιᾷ κατελόντος εἰσίν. ἐὰν οὖν τὸ Παστροβίκη καὶ Ζούπα τοῦ Τζιρνοβίκη μὴ οὔσαι, μᾶλλον δὲ τῆς λαμπροτάτης αὐθεντείας τῶν Βαινετικῶν, καὶ μετὰ τὸ κρατηθῆναι τὸν Τζιρνοβίκη ὁ ἐκείνου τοῦ τόπου σατράπης ἐλεηλάτησεν, αὐτὸς μὲν παιδευθήσεται, καὶ ἡ ζημία ἀποστραφήσεται, καὶ αὐταὶ μενοῦσιν εἰς τὸς ἰδίας περιοχάς, καθὼς ἐκρατοῦντιο ὑπὸ τῆς λαμπροτάτης αὐθεντείας τῶν Βαινετικῶν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ Τζιρνοβίκη. ἕτερον δὲ τοιοῦτόν τι πράγμα οἱ ἐκεῖσε ὄντες οὐ τολμήσουσι ποτὲ πράξει ἢ ὄλως ἐπιχειρῆσαι. ἔνεκεν δὲ τοῦ πέραν ποταμοῦ Μπογιάνου οὐ κρυπτόν ἐστιν, ὅτι οὔσης αὐτῆς τῆς ὑψηλοτάτης βασιλείας μου ἐπὶ τὴν Σκόδραν καὶ αὐτὴν περικυκλώσης καὶ τῶν φαλάγγων αὐτὴν καταπερθεύοντων στείλασα στρατεύματα κατὰ τὸ πέραν τοῦ ποταμοῦ τοὺς μὲ οἴκους τῶν χωρῶν κατέκαυσεν, τοὺς δὲ ἐγχωρίους ἠχμαλώτευσεν, καὶ τὸν τόπον ὅλον ἕως Ἀντιπάρου καὶ Οὐλκινίου καὶ Κραΐνας ἀνοίξαντες καὶ λεηλατήσαντες τοῖς ἑτέροις τόποις τῆς δυναστείας μου προσέθεσαν, εὔπω δὲ τότε κατάληψις ἢ παράδοσις Σκόδρας καὶ οὔπω εἰρήνη. ὕστερον γὰρ οὐκ ὀλίγον πάντα ταῦτα ἐγένετο, καὶ ταῦτα δῆλα. ἐναργῶς γὰρ πᾶς ὁ κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν ἐκεῖ εὐρισκόμενος ἐώρακέ τε καὶ μαρτυρήσειεν τὰ ὁρώμενα, καθὼς ἐώρακέ τε καὶ ἐθεάσατο. τούτων οὕτως ἐχόντων οὐκ εὐπρεπές ἐστιν γαῖαν ἡμετέροις δόρασι καταληφθεῖσαν ἄλλοις δίδοναι, ἀλλὰ τοῖς ἰδίοις θεράπουσιν. καὶ οὕτω πράξαντες πρὸ τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγάπης ἀπεδόθησαν οἱ τόποι τῷ ἐκεῖσε σατράπῃ Σκεντέρμπεϊ, ἀλλὰ τὰ τῶν βασιλείων ἀρετῶν χαρίσματα καὶ αἱ ἐλευθερικαὶ προτιμήσεις οὐκ ἔκριναν ἄξιον χώρας φίλων ἡμετέρων καὶ πόλεις ἐν στενοχωρία εἶναι ὑπὸ τόπων βραχύτητος καὶ τραχύτητος, καὶ διὰ τοῦτο διέκρινε τὸ ἡμέτερον κράτος σύνορα ἔχειν τὰς πόλεις ταύτας ἐναρμοδίους, καὶ τοῦτο πραχθήσεται διὰ προνοίας πρεπούσης, καθὼς τῇ λαμπροτάτῃ αὐθεντεῖα τῆς Βαινετίας αἰρετόν ἐστι. περὶ δὲ τῆς Πούδουβας ἔστω, ὡς καὶ τὸ πρόην, καὶ μινάτω εἰς τὰς ἰδίας περιοχάς. περὶ δὲ Παστίας τῇ κραταιᾷ μου βασιλείᾳ οὕτως ἀνέφερον, ὅτι τόπος ἐστὶ κλεπτῶν καὶ ληστῶν κατοικητήριον, καὶ πάντες οἱ ἐκεῖ κατοικοῦντες φυγάδες εἰσὶ τῶν Ἀλβανικῶν, μὴ ἔχοντες σχέσιν τινὰ πρὸς τὴν ὑμέτεραν λαμπροτάτην αὐθεντείαν καὶ οἰκείωσιν. καὶ γνοῦσα τὸ φιλοδικαιότατον ἀμφοτέρων ἡμῶν

οὐκ ἔδοξε μένειν ἐν ἄκροις ὄρεισι ληστῶν κατοικητήρια. ἔτι δὲ περὶ Ναυπάκτου καὶ τῶν ὄρειων, εἰ ἐκεῖσε τινὲς τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων βία κατώκησαν, κατὰ τὰς ἀρχαίας ἡμῶν συνθήκας γεννηθήτω, καὶ οἱ ἐκεῖ κατοικοῦντες βία εἰς οἰκίας κατοικήσεις ἀποστραφήτωσαν, καὶ τὰ περίχωρα Ναυπάκτου ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀρχαία ἐξουσία μενέτωσαν. ἔτι περὶ τοῦ κάμπου τοῦ ἐν μεθορίοις Ναυπλοίου καὶ Ἄργους ἀποφαινόμεθα, ἵνα ἔχη τὴν πρέπουσαν γαῖαν ἐν μεθορίοις καὶ ἀρμόζουσιν κατὰ τὸ ἀνάλογον. τὰ γὰρ ἄλλα περίχωρα τοῦ εἰρημένου Ναυπλοίου, ἧγουν Θερμισίου καὶ Καστρίου καὶ Τζιβερίου, καὶ αἱ ἀλικαὶ αὐτῶν, εἰ ἐξ ἀρχῆς Ναυπλοίου ἦσαν, μεινάτωσαν κατὰ τὴν ἀρχαίαν τάξιν, καὶ οἱ ἐκεῖ ὄντες σατράπαι οὐδέποτε αὐτῶν πλησίουσιν. ἔτι καὶ περὶ Μονεμβασίας καὶ Βαιτίκων, καθὼς εἶπομεν ἐν ταῖς συνθήκαις, ὅτι εἰ μὲν ἡ Βαίτικα ἐξ ἀρχῆς τῆς λαμπροτάτης αὐθεντείας τῶν Βαινειῶν ἦν, καὶ ἡ βασιλεία τῇ ἡμετέρᾳ ὕστερον ἐν τῷ καιρῷ τῆς μάχης διὰ κατακυριεύσεως ἡμετέρας οὐ προσετέθη, πάλιν τῆς αὐθεντείας τῶν Βαινειῶν ἔστω ὡς καὶ πρόην· εἰ δέ, ὡσπερ ὁ σατράπης ἐκείνου τοῦ τόπου ἧγουν τῆς Πελοποννήσου Σουλαϊμάμπεκης διὰ γραφῆς αὐτοῦ τῇ ὑψηλοτάτῃ μου παρουσία ἀνέφερον, ἦν τὸ πρῶγμα, ἧγουν μετὰ τῆς μάχης τῷ ἡμετέρῳ δόξατι τὰ Βαίτικα πεπόρθηται, ἄλλης ἐξειάσεως δεῖται, καὶ οὕτῃ γενήσεται, θεοῦ εὐδοκοῦντος, πεπιστευμένου ἀρχοντός μου περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἐκεῖσε ἀπελευσομένου, ἵνα γένηται τὸ ἀρέσκον ἡμῖν καὶ ὑμῖν. τοσαῦτα γοῦν καὶ περὶ Βαιτίκων καὶ Μονεμβασίας. περὶ δὲ Μεθώνης καὶ Κορώνης καὶ τῶν ἐν τοῖς ὄρεισι αὐτῶν ὑπαρχόντων, εἴτε πύργοι εἴτε χωραὶ εἰσὶ, τὸν αὐτὸν λόγον ἀποκρίνεται ἡ παρουσία τοῦ κρατοῦς μου, ὃν καὶ προδιέλαβεν τὰ πρῶτα ἡμῶν γράμματα, ἧγουν πᾶς τόπος τῶν περιοχῶν Μεθώνης καὶ Κορώνης, ὅς πρὸ τῆς μάχης τῆς λαμπροτάτης αὐθεντείας τῶν Βαινειῶν ἦν, εἴτε χωραὶ εἴτε καστέλια εἰσὶν, ὑμέτερα ἔστωσαν, καὶ ἐὰν παράβασίς τις τῶν ἐκεῖσε ὄντων εἰς τὰ μεθόρια τῶν εἰρημένων χωρῶν ἐγένετο, ἀναστραφήσεται. οὕτως ἡ ἡμετέρα διάθεσις πρὸς τὸς συνθήκος, ἃς ἐποίησε τῇ λαμπροτάτῃ αὐθεντείᾳ τῶν Βαινειῶν, ἐπιβλέπουσα καὶ τὰ τῆς εἰρήνης συμβόλαια βεβαιοῦσα ἀμετάστρεπτον ἔχει τὸ τῆς φιλότιμος στήριγμα. ἔτι δὲ μετὰ τὰς εἰρημένας ὑποθέσεις, ἃς ὁ τίμιος ἀνέφερον ἀποκρυστάριος τῇ ὑψηλοτάτῃ βασιλείᾳ μου, φιλικὴν στοργὴν σημαίνουσαν τινὰ ὑπόθεσιν ἀνέφερον, εἰ δεκτὸν ἐστὶ τῇ παρουσίᾳ τοῦ κράτους μου κατοικεῖν τινὰς ἀλλογενεῖς ἐν τοῖς ὑμετέροις τόποις ἢ οὐκ ἐστὶ δεκτὸν, καὶ τοῦτο εὐμενῶς δεξαμένοις πρέπον ἔδοξεν ἡμῖν καὶ ἀρμόδιον, καὶ διὰ τοῦτο ἀπεφώνησα τῇ βασιλείᾳ μου, ἵνα πᾶς ὁ θελων ἐκ τῶν τόπων τῶν ἀλλογενῶν, οὐχὶ δὲ τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων, κατοικεῖν ἐν ταῖς χώραις τῆς λαμπροτάτης αὐθεντείας τῶν Βαινειῶν, ἐπεὶ φίλων ἡμετέρων χωραὶ εἰσὶ, μηδεὶς αὐτοὺς ἀλόγῳ τινὶ ἐμποδίσειεν ἢ προσεγγίσειεν ἢ λεηλατήσειεν, λέγων, ὡς ἐκ μαχομένων τόπων ἔλθόντες κατώκησαν· τοῦτο γὰρ κεκώλυται διὰ ἡμετέρων γεγραμμένων ὀρισμῶν, οἳ καὶ ἀπεστάλησαν πρὸς τοὺς ἐκεῖσε σατράπας, ἵνα τοὺς προσερχομένους τῷ κράτει τῆς ὑψηλοτάτης αὐθεντείας τῶν Βαινειῶν μηδεὶς ἐμποδίσει, μηδὲ κακοποιήσῃ. τὰ εἰρημένα γοῦν περὶ τῶν ὄρειων πραχθήσονται, καὶ αἱ ἐκδικήσεις κατὰ τὸ προεπωδέστερον τῇ ἡμετέρᾳ δικαιοσύνη καὶ τῇ ὑμῶν φιλότῃ φανερωθήσονται, καὶ ἐν εἰρήνῃ διαμένοντες εὐφρανθήσόμεθα. εἴητε ἐν ἅπασιν εὖ ἔχοντες.

1480 Ἰουλίου ι' ἐν Κωνσταντινουπόλει.

FATİH SULTAN MEHMET HAN HAZRETLERİNİN ALTIN YALDIZLI TUĞRASI

Pek şanlı ve âlî ve çok şohretli ve mümtaz olan ve Allahın inayeti ile Venedik memleketi Dukası bulunan ve Zati Hümayunumun gayet mühip ve çok sevgili dostu Arhont kir İoanis Mozenego yu dostane selamlarım.

Yokarıdakilere şunları da ilâve ediyorum: Malûm olduğu üzere muhabbet her bir hayırlı işin esasını teşkil eder. Ve mahlûkatın muhabbet sayesinde paydar oldukları nazariyesini soyleyen zat pek doğru ve yerinde soylemiştir. Çünkü mahlûkatta muhabbet oldukça her bir iş hayır ile neticelenir. Ve muhabbet kalplere istinad edersa o zaman filiyat da meserret ile semeredar olur. Binaenaleyh bir taraftan şanlı Venedik Hükümeti ve çok şerefli Dukası bu kanaatta olmakle beraber diğer taraftan bütün dünyada şohret bulmuş olan Hükümetime karşı her vesile ile ve daima mezkûr kanaatını ibraz etmiştir. Ve aşağıdaki husus bu kanaatın delilidir. Bütün dünyaya hâkim olan kudretli Hükümetime bu sene zarfında gönderdiğiniz har ve azız mektuplarınız, inayeti İlâhiyeye mazhar olmuş olan Hükümetim, hüsnüniyet ve memnuniyetle şanlı Hükümetinizin sefiri Şohretli, mümtaz, necib ve müdebbir Nikola Koko nun ellerinden hüsnükabul eylemiştir.

Allahın inayeti ile aramızda aktolunan sülh ahıtnamelerine ve diğer mukavelenamelere istinad edip işbu mektuplarınızda istimal edilen dostane tabirata ve izhar olunan hakikî muhabbeti gördüm. Bu muahedeler gerek Zati Hümayunumun ve gerek Zati Devletlerinin haysiyetini muhafaza edecek ve bu suretle muhabbet hakkındaki telâkimizi takviye eylemiş bulunacaktır. Ve muhabbetin verdiği semerelerden dolayı Zati Şahanem çok memnuniyet his eyledi.

Bazı cahillerin hudutlarımızda yaptıkları yağmalar ile bu ciddi muhabbetimizin etrafında bazı dikenlerin izhar olunmasına sebebiyet verildiğini görmüş olduğumdan aşağıdaki tetbirlerin ittihazını münasip gördüm. Muhabbet meyvelerinin daimî surette toplana bilmesi ve bu meyvelerden müteleziz olunabilmesi için evvelâ bu yağmaların vukuunu size bildirmeyi lüzum gördüm. Bu sebepten naşı münsıf olan Hükümetim meriyuttatbik olan muahedeleri hulâsaten tekrar eder ve badehu bir

zalım Padişah gibi değil insaniyetperverliğe müstenit hakikî bir Hükümdar gibi cevabını veriyorum. Bu da bir taraftan Allahın iradesine müstenit olan kudretimin değişmesine imkân olmadığı ve diğer taraftan hassaten eyiliğe fazla ve müstesna bir meylim olduğu içindir.

Dostluk muahedenamesindeki şartlar takdirime nazaren sureti umumiyede değişmez olduklarından mütekabil taahhütleri havı olan bu şartlara her hangi bir hile istimali ile tarafımdan tearuza sebebiyet verilmeyecektir.

Eski muahedelerimizde mevzuubahis olduğu üzere kasabaların ve köylerin hudutları ve her bir eyaletin hukuku, muharebeden evvelki vaziyetleri üzere kalmaları lâzımdır.

Hersekteki yerlere gelince yanı Polıça ve Spalato daki diğer mahaller Rogosniça ve Kutikio muhterem sefirinizin dediği gibi bu yerler eskiden beri sizin idi ise ve muharebe zamanında oradaki Sancak beylere hediye olarak bazı flori veriliyor idi ise eski mukavelenamelerimizde mevzuubahis olduğu üzere bu yerlerin serbest olmalarını ve oradaki Sancak beylerinin bu yerlerden hiç bir şey istememelerini emrediyorum. Bu husus ise tarafımdan meçhul olduğundan mücibi tetkiktir. Ve işbu tetkikatımın neticesine göre hakkın icab ettiği şey icra ve tatbik olunacaktır.

Kotoro da bulunan ve Boyano nehrinin etrafında olan Pastrovikion ve Zupa ve diğer yerlere gelince gerek kasabalar için olsun ve gerekse yağmalar için olsun yüksek kudretimi istimal ederek muhterem sefirinizin süallerine aşağıdaki cevabı verdim. şöyleki: Bunlardan Çirnoviki ye ait olan her hangi yer, bu zati kuvei müazzame ile ve Allahın inayeti ile kahr ve tenkil etmiş olana aittir; Pastrovikion ve Zupa ise şayet eskiden beri Çirnoviki ye âit olmayup bilâkis şerefli Venedik Hükümetine âit idi ise bu da çirnoviki tarafından işgal edilmiş ve oranın Sancak beyi tarafından yağma olunmuş ise o Sancak bey tedib olunacak ve yapılan hasarat tazmin edilecek ve bu yerler Çirnoviki zamanında olduğu gibi şerefli Venediklilerin yeddi idarelerinde kalacaklardır. Ve o yerlerde bulunanlar tekrar bu gibi işleri yapmağa cesaret etmiyeceklerdir.

Boyana nehrinin ötesinde bulunan yerler için ise malûmunuz olduğu üzere Yüksek Hükümetimin, İskodraya tearruz ettiği ve bu şehri muhasere eylediği ve askerlerimin bunu yağma ettiği zaman, nehrin ötesine asker göndererek oralardaki evleri ihrak ve ehâlisini esir ve Andıvarı ve Ülgün ve Krainaya kadar olan yerleri zapt ve yağma ederek memleketime ilhak eyledim. O zaman ise İskodranın henüz işgal ve teslimi vaki olmamış idi. Ve aramızda da sülh aktolunmamış idi. Bunlar bir az sonra yapıldı. Vekayii mezkûrenin bu suretle olduğu pek bahir

dır. Çünkü o zaman orada bulunanlar gördüklerini aynen söyleyip şahadet ediyorlar.

Binaenaleyh mezkûr vakaalar berveçhi balâ ceryan etmiş olduğu için silâhlarımız ile zapt eylediğimiz yerleri başkasına vermemizin müvafık olmayacağı derkârdır. Bu yerleri bizim kullarımıza vermektimiz iktiza eder. Dostluk müahedesi olmadan evvel bu suretle hareket olunmuş ve bu yerler oranın Sancak beyi olan Iskender beye iade edilmiştir.

Padişahlığının cömerdane ye teveccuhana olan ihsandaki meziyet, o yerlerin teşekkülâtı arziyeleri sebebi ile seyruseferin müşkülât ile icrasına ve dostlarımızın memleketinin müşkül bir hale gelmesine razı olmadığından Kudretlû Zati Şahanem mezkûr şehirlerin hudud olmasını münasip gördüm. Bu ise, Venedik şanlı Hükümetinin istediği gibi dikkatli lazime ile yapılacaktır.

Puduva ya gelince, bu kasaba eskisi gibi ve aynı havalisi ile kalsun.

Pastiaya gelince bu yerin eşkıya yatağı olduğunu ve eşkıyanın tahasungâhı bulunduğunu Zati Şahaneme haber verdiler. Ve orada oturanlar Arnavut kaçaklarından dırlar. Ve Zati Devletlerinin tebaasından bulunmayorlar. İki Hükümetimizin hukukunu nazarı itibare alarak hudutlarımızda eşkıya yataklarının bulunmasını münasip görmedim.

Navpaktos ve hudutları cihetine gelince, şayet bu yerlere tebaamdan bazı kimseler cebren gelüp oturdular ise eski muahedenamelerimizde yazıldığı gibi olsun. Ve bu suretle cebren oralarda ikamet eylemiş olanlar yerlerine avdet etsinler. ve Navpaktos civarları teammülü kadim veçhile sülh ve müsâlemet içinde kalsınlar.

Kezalik Navplion ve Arğos hudutları arasında bulunan ovaya gelince bu ovanın hududunda münasip ve lâyük araziye malik olmalarına karar veriyonuz. Mezkûr Navplionun diğer civar yerleri yani Termision, Kastrion ve Civerion ve bunun memlâhaları, eğer öteden beri Navplionun idi iseler eskisi gibi kalsınlar, ve orada bulunan Sancak beyleri bu yerlere hiç yaklaşmasınlar.

Kezalik Monemvasia ve Vetika için muahedelerde yazıldığı gibi olsun. yani şayet Vetika eskiden şanlı Venedik Hükümetine âit idi ise ve muharebe esnasında zapt olunarak Memaliki Şahaneme ilhak edilmemiş ise eskisi gibi Venedik Hükümetine kalsın, ve şayet o yerler Moranın Sancak beyi olan Suleyman beyin Huzuru Şahaneme tahriren arzylediği gibi harp zamanında silâhlarımız ile zapt olunmuş ise o zaman mes'ele mücibi tahkiktir. İşbu tahkikatın gerek size ve gerek bize memnuniyetbahş olması için Allahın yardımı ile mahsusen göndereceğim emniyetli Arhontlarımdan biri tarafından icra olunacaktır. Vetika ile Monemvasia hakkında bu kadar.

Metoni ve Koroni ve bunların hudutlarında bulunan kal'a ve kasabalara gelince Zati Şahanem bundan evvel gönderdiğim mektuplarımla verdiğim cevaplarımı tekrar ediyorum. yani harptan evvel Koroni ve Metoni havalisinde bulunan yerler şanlı Venedik Hükümetine âit idi ise bu yerler ister kasaba olsun ister hisar olsun sizin olsun, ve eğer bunların hudutlarında bir tecavüz vuku bulmuş ise buda tashiî olunsun.

Venedik şanlı Hükümeti ile teveccühkârane arzu ve niyet ile yapmış olduğum muahedenamelerdeki noktayı nazarım bu veçhile olduğundan dostluk muahedenamelerimizi teyid eder ve dostluğumuzun istinadgâhının gayri kabili tebeddül olduğunu beyan ediyorum.

Muhterem elçinizin Zati Şahaneme arzylediği işlerden başka diğer bir işten daha bahseylemiştirki bu iş dostane şefkatımı davet eylemektedir, yani Memleketinizde yabancı kimselerin oturmasına Zati Şahanemin musaade edip etmemekliğimdir. Bu hususu da tenezülen kabul ettim. Ve bu sebepten dolayı Hükümetim tarafından âtideki kararın itti-hazını muvafık ve lâyük buldum:

Venedik şanlı hükümetinde tebaamdan olmayan diğer yabancı kimseler oturmak isterlerse, mezkûr yerler dost memleketin yerleri olduklarından bunları muharip yerlerden geldikleri vesilesi ile hiç kimse bir sebeple men etmesun, ilişmesun, yağma etmesun. Zaten bu memnuiyet oraların Sancak beylerine yazdığımız Fermanlar ile de teyid olunmuştur. Bu Fermanlarda Yüksek Venedik Hükümeti memleketine gelenlere bir fenalık yapılmaması emrolunuyor.

Hudutlara âit olan yokarıdaki hususat icra olunacak ve istihkakata adaleti Şahaneme ve muhabbetinize lâyük bir surette izhar edilecek ve aramızda sülhun paydar olmasından dolayı mahzuz olacağız. Her hususta saadetler temenni ederim.

Kostantiniyede 10 Temmuz 1480

(Yokardaki muahedenamenin aslı Venedik hazinesi evrakında mahfuz bulunup altın yaldızlı ve mavî renkli nişanı Hümayunu havîdir. Ve kenarında 9 Ağustos 1480 tarihinde ahz olunmuş olduğu musarrahtır).

ΜΟΝΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΠΟΡΘΗΤΟΥ

Ἐνδοξότατε, ἐκλαμπρότατε, ὑπέριμε δούξ τῆς αὐθεντίας τῶν Βενετιῶν, κύρ Ἰωάννη. τὸν ἄξιον καὶ πρέποντα χαιρετισμὸν μετὰ τῆς προσηκούσης διαθέσεως πέμπω τῇ αὐθεντίᾳ σου. γνωστὸν ἔστω τῇ ἐκλαμπροτάτῃ αὐθεντίᾳ τῶν Βενετιῶν, ὅτι πρὸ τῆς ἄλλης ὁ ἐντιμότατος ἀποκρισιάρχιος κύρ Νικόλαος Κόκος ἀνέφερε τῇ βασιλείᾳ μου περὶ τῆς ὑποθέσεως τῶν συνόρων τοῦ τε Παστροβικίου καὶ Ζούπας καὶ Ἀντιβάρου καὶ Οὐλκίνου, ἔτι δὲ περὶ τῶν συνόρων Ναυπάκτου καὶ Μορέου, περὶ τε τῶν περιχώρων Μεθώνης καὶ Κορώνης, Μονεμβασίας τε καὶ Ναυπλίου. καὶ διὰ τοῦτο ἐπέμψαμεν πολλοὺς εἰς διόρθωσιν αὐτῶν, ἐκεῖνοι δὲ ἀπελθόντες οὐκ ἐποίησαν, καθὼς ἦν ἀρέσκον τῇ τε βασιλείᾳ μου καὶ τῇ αὐθεντίᾳ τῶν Βενετιῶν· διὰ τοῦτο μετὰ ταῦτα ἡ βασιλεία μου ἐξελέξατο τὸν πιστότατον δοῦλον αὐτῆς Συνανπεῖν, ὡς πείρην ἔχοντα πολλὴν τῶν τοιούτων πραγμάτων, ὅστις ἀπελθὼν εἰς τοὺς εἰρημένους τόπους ἐξετάσει καλῶς καὶ διορθώσει πάντα, ὡς ἔστι πρέπον καὶ δίκαιον, καὶ ἀπελθὼν νῦν ὑπέστρεψεν ἐνιαῦθα, καὶ ἀνέφερεν πάντα τῇ βασιλείᾳ μου. ἡ δὲ βασιλεία μου ἀπεδέξατο πάντα καὶ ἐπεκύρωσε. καὶ περὶ μὲν τοῦ Παστροβικίου καὶ Ζούπας οὕτως ἐμαρτύρησαν οἱ ὄντες ἐκεῖ ἐπιστήμονες ἄνθρωποι, ὅτι οἱ εἰρημένοι τόποι ἐξ ἀρχῆς ἦσαν κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Ἰζερνοβίκη, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν μαρτυρίαν ἦν δίκαιον, ἵνα οὗτος ὁ τόπος ἡμέτερος ᾖ, ἀλλ' ἐπεὶ πλῆθος ἀνθρώπων ἀφ' ὑμῶν τῶν Βενετιῶν ἐλθόντες ἐμαρτύρησαν, ὅτι ἐξ ἀρχῆς ἦσαν τῶν Βενετιῶν, οὕτως δὲ ἀνέφερε πρὸς τὴν βασιλείαν μου καὶ ὁ εἰρημένος πιστὸς δοῦλος τῆς βασιλείας μου, καὶ ὅτι συνεχεῖς εἰσι ταῖς χώραις τῶν Βενετιῶν, διὰ τοῦτο καὶ διὰ τὴν καθαρὰν ἀγάπην καὶ φιλίαν ἡμῶν ἀπεφήνατο ἡ βασιλεία μου, ἵνα ὧσι πάλιν τῆς αὐθεντίας τῶν Βενετιῶν βεβαίως, ἀμετατρέπτως τε καὶ ἀμετακινήτως ἄνευ λόγου τινός. ἔτι περὶ τοῦ συνόρου τοῦ λεγομένου Μπάρ, καθὼς ὁ εἰρημένος πιστὸς δοῦλος τῆς βασιλείας μου ἐχώρισεν αὐτό, οὕτως στέργω καὶ ἀποδέχομαι καὶ ἐπιβεβαιῶ, ἵνα ἡ ἀμετάτρεπτον· ἔστι δὲ τοῦτο τὸ σύνορον τοῦ τόπου ἐκείνου ἀπὸ νότου ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς θαλάσσης, καὶ ἔρχεται τὸ ἀκρωτήριον τὸ λεγόμενον Βολίτζαν, εἶτα ὄλην διερχόμενον τὴν ράχιν διέρχεται καὶ τὸν πρόποδα τοῦ μεγάλου βουνοῦ τοῦ ὄντος πρὸς τὸ κάστρον, εἶτα ἀνέρχεται εἰς τὸν βουνὸν τὸν λεγόμενον Λεσίνα, ἀπ' αὐτοῦ δὲ διερχόμενον καταντᾷ εἰς βουνὸν λεγόμενον Βαρσόνα· ταύτην οὖν τὴν περιοχὴν σὺν τοῖς ἐν αὐτῇ ἑπτὰ χωρίοις ἀπεφήνατο ἡ βασιλεία μου, ἵνα ἡ τῆς αὐθεντίας τῶν Βενετιῶν βεβαίως καὶ ἀμετακινήτως ἄνευ λόγου τινός.

ἔτι δὲ περὶ τοῦ συνόρου τοῦ Οὐλκινίου, ὅπερ ἄρχεται ἀπὸ τῆς θαλάσσης καὶ καταντᾷ εἰς τὸ Μπελέπορτον τὸν βουνόν, εἶτα εἰς βουνὸν λεγόμενον Κόντον καὶ πάλιν εἰς ποταμὸν λεγόμενον Μολίνα, εἶτα διαβαῖνον τὸν ποταμὸν καὶ διερχόμενον παρὰ τὸν λόγγον κατέρχεται εἰς λίμνην λεγομένην Κάνινα, καὶ ἀπὸ τῆς λίμνης πληροῦται εἰς τὴν θάλασσαν, τοῦτο τὸ σύνορον μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ τριῶν χωρίων ἀνεφήνατο ἡ βασιλεία μου, ἵνα ἦ τῆς αὐθεντίας τῶν Βενετιῶν. ἔτι περὶ τοῦ συνόρου τοῦ Ναυπάκτου, ὅπερ ἄρχεται ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς τῆς πρὸς τὴν θάλασσαν τοῦ ποταμοῦ τοῦ λεγομένου Ὀφιδάρου καὶ ἀνερχόμενον διέρχεται ὑπὸ τὸ κάστρον τὸ λεγόμενον Βρομιάριν καὶ πάλιν διερχόμενον τὸν ποταμὸν ἀνέρχεται εἰς τὴν πηγὴν τὴν λεγομένην Πλάκα καὶ εἰς τὴν χώραν τὴν λεγομένην Ζιλιτζάν καὶ διέρχεται ἕως τοῦ ποταμοῦ τοῦ παρὰ τὴν χώραν τὴν λεγομένην Ἀχιλλίαν, εἶτα ἀνέρχεται ἕως Ὀρθοπλάκας, καὶ ἀπ' αὐτῆς γυρίζει πρὸς μεσημβρίαν καὶ κατέρχεται ἕως τοῦ ποταμοῦ τοῦ λεγομένου Κορμόσδου, καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ καταντᾷ εἰς ἕτερον ποταμὸν λεγόμενον Τάρναν, εἶτα κατέρχεται εἰς τὴν ρίζαν τοῦ βουνοῦ, ὅπου καταντῶσιν οἱ δύο ποταμοὶ εἰς τόπον λεγόμενον Μόρνον, καὶ ἀπὸ τοῦ Μόρνου πληροῦται εἰς τὴν θάλασσαν ταύτην τὴν περιοχὴν ἐμαρτύρησαν, ὅτι ὑπάρχει σύνορον τοῦ Ναυπάκτου, ἀλλὰ ὁ κῦρ Δαρεῖος, ὃς ἦν μετὰ τοῦ εἰρημένου δούλου τῆς βασιλείας μου, καὶ ὁ καπετάνος τοῦ Ναυπάκτου οὕτως εἶπον· ὅτι τὰ ἀληθινὰ σύνορα τοῦ Ναυπάκτου εἰσὶν ἀπὸ τοῦ Φραγγοκεφάλου καὶ τῆς Κόκας· ἐπειδὴ οὖν τὰ εἰρημένα ὄρια ἦσαν στενά, συγκαταβαίνουσα ἡ βασιλεία μου διὰ τὴν εἰρήνην ἐκ τῶν εἰρημένων τόπων προσέθηκα τοῖς εἰρημένοις ὄριοις τὸν τόπον τὸν ἀπὸ τοῦ Μόρνου, ὃς καὶ Διπόταμον λέγεται, ὑπὸ τὸ Λαμπινόν, καὶ διερχόμενον τὸν ποταμὸν, ὃς καὶ Ζιμπόζια λέγεται, κατέρχεται παρ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν ἕως θαλάσσης, τοῦτον τὸν τόπον σὺν τοῖς περιεχομένοις αὐτῷ ὁρίζει ἡ βασιλεία μου, ἵνα ἦ τῆς αὐθεντίας τῶν Βενετιῶν βεβαίως καὶ ἀπαρασαλεύτως ἄνευ λόγου τινός. ἔτι περὶ Μεθώνης καὶ τῶν περὶ αὐτὴν χωρίων ὁρίζει ἡ βασιλεία μου. ὅτι ὅσα χωρία ἐν ταῖς χερσὶν τῶν Βενετιῶν καὶ νῦν ἔτι εἰσὶν, ἵνα ᾧσι πάλιν τῆς αὐθεντίας τῶν Βενετιῶν βεβαίως καὶ ἀπαρασαλεύτως ἄνευ τινός λόγου, καὶ πάλιν, ὅσας χώρας ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ δεσπότη ἐλαβον ἐγὼ καὶ πρὸ τῆς μάχης ἐν τῷ καιρῷ τῆς πρώτης ἀγάπης ἦσαν ἡμέτεραι, καθὼς ἐξετάσθησαν ὑπὸ τοῦ ἐμήνη τῆς βασιλείας μου καὶ κυροῦ Δαρείου μετὰ χρησίμων ἀνθρώπων, διὸ καὶ εἰς τρόπον τιμαρίου τοῖς ἡμετέροις ἐδόθησαν δούλοις, ὁρίζει ἡ βασιλεία μου, ἵνα ᾧσιν πάλιν ἡμέτεραι ἄνευ λόγου τινός καὶ ἐνοχλήσεως τῆς ἀφ' ὑμῶν. περὶ δὲ τῆς Κορώνης, καθὼς διεχώρισαν τὸ σύνορον αὐτῆς ὃ τε εἰρημένος πιστὸς δούλος τῆς βασιλείας μου καὶ κῦρ Δαρεῖος καὶ ὁ τῆς Κορώνης καπετάνος, στέργω τοῦτο καὶ ἀποδέχομαι καὶ ἐπιβεβαιῶ, ἵνα ἦ ἀμετάτροπος καὶ ἀπαρασάλευτος. ἔτι περὶ τῆς Μονεμβασίας, καθὼς διεχώρισαν τὰ σύνορα αὐτῆς οἱ εἰρημένοι, ἔστωσαν καὶ αὐτὰ βέβαια καὶ ἀμετακίνητα. ἔτι περὶ τοῦ Ναυπλίου καὶ Ἄργους καὶ τῶν μεθυσίων αὐτῶν ὁρίζει ἡ βασιλεία

μου, ὅτι καθὼς οἱ εἰρημένοι διεχώρισαν αὐτά, ἵνα ὦσι βέβαια καὶ ἀμετά-
τρεπτα. περὶ δὲ τοῦ Θερμιτζίου καὶ τῆς ἀλικῆς αὐτοῦ καὶ Καστριτζίου,
ἅπερ ἐν τοῖς ἡμετέροις καταστίχοις ἐγράφησαν καὶ εἰς τρόπον τιμαρίου ἐδό-
θησαν τοῖς ἡμετέροις δούλοις, οὕτω γὰρ ἀπεφήναντο καὶ οἱ ἐκεῖσε ἐπισιτήμο-
νες ἄνθρωποι, ὅτι ὑπὸ τὴν ἐμὴν καὶ αὐτὰ ἐξουσίαν ἦλθον, ὅτε ἐπῆρα τὸν Μο-
ρέαν, καὶ ἕως τοῦ νῦν τὰ περὶ χωρὰ αὐτῶν οἱ ἡμέτεροι νέμονται δοῦλοι·
ἀλλὰ διὰ τὴν ἡμῶν ἀγάπην καὶ καθαρὸν φιλίαν καὶ διότι προσεχῶς εἶσι
τοῖς ὑμετέροις τόποις, ἔστωσαν τῇ αὐθεντίᾳ τῶν Βενετιῶν, αὐτὰ δηλονότι
τὰ εἰρημένα κάστρη, ἔστω δὲ καὶ τόπος αὐτοῖς περὶ αὐτό, ὅσον ἀναγκαίως
χρήζουσι, τοὺς δὲ περὶ αὐτὰ τόπους, οὓς οἱ ἡμέτεροι νέμονται δοῦλοι,
νεμέσθωσαν ἄνευ λόγου τινὸς καὶ ὀχλήσεως τῆς ἀφ' ὑμῶν. τὸ δὲ Τζιβέριν,
ὅπερ ἐστὶ κεχαλισμένον νῦν, ἔστω μὲν τῇ αὐθεντίᾳ τῶν Βενετιῶν, μὴ
κτισθήτω δέ, ὁμοίως καὶ ὅσοι μύλοι εὐρεθῶσιν εἰς τὴν περιοχὴν αὐτοῦ,
ἧτις μέλλει γενήσεσθαι, ἔστωσαν καὶ οὗτοι τῆς αὐθεντίας τῶν Βενετιῶν,
τὸν δὲ περὶ αὐτοὺς τόπον, ὅντινα ἡμέτεροι νέμονται δοῦλοι, νεμέσθωσαν
ἄνευ λόγου τινὸς καὶ ὀχλήσεως τῆς ἀφ' ἡμῶν, ὡς δεδήλωται.

Ἄπρίλιος τοῦ 1481.

FATİH HAZRETLERİNİN TUĞRASI

Şanlı ve çok şerefli Venedik Devleti büyük Dukası bay Ioanı, Zati Fahimanelerine lâyük ve münasip olan selâmlarımı icab eden memnuniyetle irsal ediyorum.

Venedik şanlı Hükümetince malûm olsunki bundan evvel sefir hürmettû bay Nikolaos Kokos, diğer hususat ile beraber Zati Şahaneme Pastrovikio ve Zupa ve Antivari ve Ülgün un ve kezalik Metoni ve Koroni ve Monemvasia ve Navplionun hudutları hakkında maruzatta bulundu. Ve bu hudutların tashihi için bir çok kimseleri gönderdik. Bu zevat hiç bir şey yapmaksizin avdet ettiler. Bu ise ne Zati Şahanemi ve ne de Venedik Hükümetini memnun etmiştir. Bu sebepten doleyi Zati Şahanem bu gibi hususatta büyük ihtisas sahibi olan çok sadık kullarımdan Sinan beyi intihap eyledim. Mumaileyh mezkûr mahallerde tahkikati lâzimeyi ifa ve âdilâne bir surette icab eden hudut tashihatını ifa etmek üzere oraya azimet etmiştir. Bu kerre mumaileyh avdet ederek neticei icraatını Zati Şahaneme arzylemiştir. Zati Hümayunum dahi kâffesini kabul ve tastik eyledim. Pastrovikio ve Zupa hakkında, mezkûr yerlerin eskiden beri bay Ioanı Çernoviki ye âit olduklarına dair orada bulunan erbabı vukuf şahadet etmiş ve bu şahadete binaen bu yerlerin bize aidiyeti iktiza eylemekte bulunmuş isede sizlerden yani Venediklilerden bir çok kimseler gelerek, bu yerlerin öteden beri venediklilere âit olduklarına şahadet eylemiş olduklarından ve Zati Şahanemin mumaileyh sadık bendesi dahi bu yolda mütalâa irad eylemiş ve mahallâti mezkûre Venedik memalikine müttasil bulunmuş olmağle aramızda mevcut kuvvetli muhabbet ve dostluğu nazarı itibara alarak mahallâti mezkûrenin gayri kabili tepdil ve tagyir olmak üzere ve bilâ itiraz ve sureti katiyede şimdi dahi Venedik Hükümetine âidiyetine Zati Şahanem karar vermiştir. Kezalik Bar denilen hududu Zati Şahanemin mumaileyh sadık kulu, her ne suretle tahdid etmiş ise tepdil olunmamak üzere kabul ve tastik ediyorum. İşbu mahale âit bulunan, mezkûr hudud cenuben denizden iptidar ederek Voliça denilen buruna vasil olur, ve oradan kal'eye yakın olan büyük dağın sırtını ve etegini dolaşarak ve oradan da Lesina namındaki dağa çıkar, ve mezkûr dağdan geçerek Varsona denilen dağda muntehi olur. İşbu hudut dahilinde bulunan ve derununda yedi karyeyi havi olan

sahanın Venedik Hükümetine âit olduğuna bilâitiraz ve tepdil ve tağyir olmamak üzere karar verdim. Kezalik Ülgün hududuna gelince, denizden iptidar ederek Meleporton dağına vasıl olur, ve oradan Kondon dağına varır, ve oradan Molina namındaki nehre varır, ve oradan nehri geçerek ve ormanın yakınından murur ettikten sonra Kanina namındaki göle iner ve gölden denize vasıl olur. Üç köyü ihtiva etmekte olan mezkûr mahdut mahallin Venedik Hükümetine âit olduğuna Zati Şahanem karar vermiştir. Kezalik Navpaktos hududuna gelince, Ofidaro nam nehrin denize doküldüğü yerden başlayarak ve bayır yukarı Vromyari nam kal'enin altından geçerek ve tekrar nehri murur ederek yine bayır yukarı Plaka denilen pınara ve Ziliça namındaki kasabaya vasıl ve oradan Ahiliya denilen mahalden geçen nehre kadar, oradan bayır yukarı Ortoplakaya kadar gelir, ve oradan cenube doğru inerek Kormosdo namındaki nehre gelir, ve bu nehirden Tarna namında diğer bir nehre, ve oradan dağın eteğine doğru iner ve bu suretle iki nehrin birleştikleri Mornon mevkiine ve Mornodan sahili bahre müntehi olur. Navpaktos hududunun bu sahada olduğuna dair beyanı şahadet etmişler isede Zati Şahanemin sadık kulu ile beraber bulunan bay Darios ve Navpaktosun kapudanı (Mülkiye mêmuru) Navpaktosun hakikî hududu Frangokefalo ile Kokas tan başlamakta olduklarını beyan etmiş olduklarından ve hududu mezkûre dar olduğundan mahallâti mezkûrenin selâmeti için mezkûr hudutlara aşağıdaki yerlerin ilâvesine razı oldum şöyleki: Lambino karyesi altında olup Dipotamon namı ile de yad olunan Morn dan Zimboziya namı ile de yad olunan nehri murur ederek bu nehri takiben denize kadar iner, Bu sahanın, ihtiva eylediği yerler ile beraber sureti katiyede ve gayri kabili tepdil olmak üzere ve bilâ itiraz Venedik Hükümetine âidiyetine Zati Şahanem riza gösteriyor. Kezalik Metoni şehri ile civar karyeleri için, her kaç dane karye, bu gün dahi, venediklilerin elinde ise yine bilâitiraz ve gayri kabili tepdil olmak üzere Venedik Hükümetine ait olmalarını Hükümetim kabul eylemiştir. Ve Venediklilerin elinde kalacaktır. Kezalik eskiden yani harptan evvel ve birinci dostluğumuzun devam ettiği bir zamanda Despotun elinden her ne miktar yerler zaptetmiş isem bu yerler hakkında Zati Şahanemin emini ve bay Darios ve muktazı adamlar tarafından tahkik olunarak bizim oldukları sabit olmuş ve timar olarak kullarıma ihsan olunmuş olan bu yerlerin bizim olduklarına dair emri Hümayunum sadır olmuştur. Bu bapte tarafınızden hiçbir sebeple mümanaat edilmeyecektir. Koroni ye gelince, Zati Şahanemin mumailyh sadık kulu ve bay Darios ve Korononin kapudanı (Mülkiye memuru) hududu ne veçhile tayin ve tahdid etmişler ise tepdil ve tağyir olunmamak üzere aynen kabul ve tastik ediyorum. Monemvasianin hudutları hakkında mumailyhum ne veçhile tahdid etmişler ise bu hu-

dutlar dahi sahih ve gayri kabili tağyir olacaklardır. Navplion ve Arğos hudutları için dahi yine mumaileyhim ne suretle tahdit etmişler ise ol-veçhile mahdud olacaklar ve sahih ve gayri kabili tağyir olacaklardır. Defterlerimizde kayıt ve timar olarak kullarımıza ihsan olunan Termiçi ve bunun memlâhası ve Kastriçi hakkında orada bulunan erbabi vukufun beyanatına nazaren bu yerler Mora yı zaptettiğim zaman yedi hükümüne geçmiş ve bu güne kadar bu yerlere civar olan mahallerden kullarım intifa ede gelmekte bulunmuş iseler de aramızdaki mühabbet, ve sıkı dostluğa binaen bu yerlerin bundan sonra sizin olacağı için bu kal'elerin Venedik Hükümetine âit olmalarını ve bu kal'elerin etrafında ne kadar araziye ihtiyaçları varsa kendilerinin olmasını emrediyorum. Ve yine mezkûr kal'elerin etrafında mevcut olup da kullarım tarafından intifa olunmakta olan yerleri serbestçe ve tarafınızdan mümanaat olunmaksızın intifa edeceklerdir. Münhedim olan çiverine gelince, Venedik Hükümetine âit olacak isede yeniden inşa olunmiyacak ve bu civarda ne kadar değirmen varse ve bundan sonra ne kadar inşa olunacaksa bunlar dahi Venedik Hükümetine âit olacaklar. Ve yukarıda zikrolunduğu üzere bunların etrafında bulunan ve kullarım tarafından intifa olunmakta olan araziye serbestçe intifalarına devam edecekler ve tarafınızdan hiç bir mümanaat olmayacaktır.

Venedik Hazinei evrakında mevcut olup Fatihın altın yıldızlı tüğrasını havîdir.

Kommemorialium kitabının 16 ncı cildinin 150 ncı sahifesinde de mevcuttur. Aslında tarih yok isede tahminen intihai Nisan 1481 tarihli olması icab ediyor deye yazılıdır.

FATİH HAZRETLERİNİN MORANIN MÜ'TEBER RUM AİLELERİNE HITABEN İSDAR EYLEDİĞİ RUMCA FERMAN HAKKINDADIR.

İstanbulun fethi zamanında son Bizans İmparatoru Konstantin Paleoloğos'un biraderleri Dimitrios ve Tomas Mora kıtasını idare ediyordu. Dimitrios İsparta Despotu ve Tomas Patras Despotu idi.¹⁾

Bu iki Despot İstanbulun fethi ile o derece korktular ki İtalyaya firar etmek için hazırlandılar. Bilâhîre senevi on iki Duka altını vergi vermek sureti ile Fatih hazretlerine itaat ettiler ve Despotluklarında ibka olundular.

Fatih hazretleri bu sureti tesviyeden memnun kalarak Venedige ve Avrupanın diğer memleketlerine azimete şitab eden Moranın büyük aile reislerine hitaben bir Ferman isdar eylemiştir. Aslı Rumca olan bu ferman Avusturya Hükümeti Hazineyi evrakında Venedik evrakı arasında mahfuzdur. 26 Kânuneevvel 1454 tarihli olan bu Fermanda, korkularından Memleketlerini terke hazırlanmış olan bir çok mü'teber Rum aileleri Fatih hazretlerinin bendelerinden Hasan beye muracaat la Fatihın kendilerine teeminat ihsan büyüdüğü taktirde memleketlerinde kalacaklarını beyan ettikleri yazılıyor.²⁾

Mezkur Fermanın Rumca aslı ile Türkçaya tercemesi berveçhi atıdır:

(¹) Bizans İmparatorluğunun ilk aşırılarında İmparatorun kardaşlarına ve çocuklarına ve damatlarına Bizanslılar, (Despot) unvanını veriyorlardı. Sonraları bunlara (Sevasti) unvanını da verirdiler. İmparatorluk vilayetlere (Temata) taksim olduğunda valilere de Despot unvanını verdiler. Zira bu valiler ekseriyetle İmparator sulalesinden idiler.

(²) Fr. Miklosich ve Jos. Müller, Acta et Diplomata Graeca, Cilt 3 S. 290 ve K. Papariğopolos Yunan Millî Tarihî 1925 tab'ı. Atina Cilt 5 S. 16.

ΜΟΝΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΠΟΡΘΗΤΟΥ

Τοῦ μεγάλου αὐθεντοῦ καὶ μεγάλου ἀμηρᾶ σουλτάν Μουχαμέθ πρὸς τοὺς κατὰ πάντα ἡμετέρους τῆς αὐθεντίας μου ἄρχοντας. ἐν πρώτοις ἄρχον κὺρ Σφαντζῆς μὲ ἄλλους τοὺς ἐδικούς του καὶ κὺρ Μανουήλ Ρασίλ μὲ ἄλλους τοὺς ἐδικούς του καὶ κὺρ Σωφριανὸς μὲ ἄλλους τοὺς ἐδικούς του καὶ Λάσκαρις κὺρ Δημήτριος μὲ ἄλλους τοὺς ἐδικούς του καὶ Διπλοβατατζεὶ, Καβακέοι, Παγομενέοι, Φραγκοπουλεὶ καὶ Σγουρομαλαίοι καὶ Μαυρόπαπας καὶ Φιλανθρωποπηνέους καὶ Πετρωμπουιέι καὶ εἰς ὅσοι ἄλλοι θελήσουν ν' ἀρθοῦν, ἄλλους χαιρετᾶ σας ἡ αὐθεντία μου. νὰ ἐγνωρίσετε τὸ πῶς ἦλθε ἐδῶ ὁ τημιμένος μου ἀγᾶς ὁ Χασάμπεις, καὶ ἀνέφερεν τῆς αὐθεντίας μου τὸ πῶς θέλετε ν' ἀρθῆτε νὰ ἦσθε ἐδικεὶ μου. εἰς τοῦτω γυρεύετε ὄρισμὸν τῆς αὐθεντίας μου, εἰς τοῦτω στέλνω σας τὸν αὐτόν μου ὄρισμὸν, καὶ ὁμνέγω σας εἰς τὸν μέγαν μας προφήτην τὸν Μουάμεθ, τὸν πιστιύομεν ἡμεῖς οἱ μουσουλμάνοι, καὶ εἰς τὰ ἑπτὰ μας μουσάφια καὶ εἰς τὸς ἑκατὸ χιλιάδας προφήτας μας καὶ εἰς τὸ σπαθί, ὅπου ζόνιμε, καὶ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ πατρός μου τοῦ χοδοβεδικιάρε, ὅτι ἀπὸ πράγματά σας καὶ ἀπὸ τὰ παιδιά σας καὶ ἀπὸ τὰ κεφάλια σας καὶ ἀπὸ πᾶσα σας πράγμα τίποται νὰ μην.. σας ἐγκίσω, ἀμη να σας ἀναπαύσω, νὰ ἦσθαι κάλιον παρ' οὗ πρῶιν. καὶ διὰ τὸ ἀξιόπι(στον) ἐδώθι ὁ αὐτός μου ὄρισμός καὶ ἐπεκηρώθη, καθὼς ἄνωθεν εἴρηται. μηνὶ δεκεμβρίῳ κς' ἔνδον Κωνσταντινουπόλεως.

26 Δεκεμβρίου 1454

FATİH SULTAN MEHMET HAN HAZİRETLERİNİN TUĞRASI

Padişahı müazzam ve Emiri azam Sultan Mehmet, Memaliki Şahanemde sakin bilcumle Arhondlara (Vücüh ve ayanına) hitab ediyorum, ve bilhassa Arhond bay Sfancis bilcümle tevabı ile ve bay Manuil Raul bilcümle tevabı ile ve bay Sofyanos bilcümle tevabı ile ve bay Dimitri Laskaris bilcümle tevabı ile ve Diplovataceilere, Kavakeyilere, Pağomeneyilere, Frangopulolara, ve Sğuromalılara ve Mavropapazlar ve Filantropinoslara ve Petrobuielere ve diger avdet etmek arzusunda bulunanlara selamı Şahanelerimi tebliğ ediyorum. Malumunuz olsunki buraya gelen şerefli ağam Hasan bey, sizlerin buraya gelmek ve benim tebaam olmak arzusunda bulunduğunuzu Zati Şahaneme arzetti, ve bu bapte Fermanı Padişahımın sudurunu talep ettiginizi beyan eyledi. İmdi işbu Fermanı Padişahımı istar ve irsal ederek ve biz müslümanların itikad ettigimiz büyük peyğamberimiz Muhammet namına ve sebaelmesani namına ve allahın yüz yirmi dört bin peyğamberi namına ve kuşandığım kiliç aşkına ve pederim Hudavendigârın ruhuna yemin ederimki emvalinize ve evlatlarınıza ve başlarınıza ve başka her bir şeyinize dokunmayacağım, bilakis istirahatinizi teemin edeceğeyim, ve evvelki halinizden daha eyi bir vaziyette bulunduracağım. Yukarıda yazılan hususatı mubeyin olmak üzere fermanım sadır ve tastık olunmuştur.

Kostantiniyede 26 Kânunevvel 1454

FATİH HAZRETLERİNİN RADOS ŞEVALİYELERİ ÜSTADI AZAMI İLE AKTEYLEDİKLERİ DOSTLUK MÜAHEDESİDİR.

Fatih hazretleri Tahta çıktığı zaman cülüs merasımı pek parlak olmuştu. Her taraftan gelen elçiler hem merhum Pederlerinin vefatından dolayı kendisini ta'ziye ve hem de Osmanlı İmparatoruna çıktığı için tebriklerini arz ediyorlardı. Bu elçiler meyanında Rados şevaliyeleri Üstadı Azamı Fran Ganes de Lastık tarafından elçi olarak Fra Peron de Cerit gönderilmiş idi. Bu elçi Rados Şevaliyeleri Üstadı Azamı namına Fatih hazretlerinden dostluk müahedesi aktını rica etti, ve ricası is'af olunarak 25 Kânunuevvel 1451 tarihli olan aşağıdaki dostluk müahedesi aktolunmuştur.

ΜΟΝΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΠΟΡΘΗΤΟΥ

Ἐγὼ ὁ μέγας αὐθέντης καὶ μέγας ἀμηνρᾶς σουλτάνος ὁ Μεχεμέτπεις, ὁ υἱὸς τοῦ μεγάλου αὐθέντου καὶ μεγάλου ἀμηνρᾶ σουλτάνου τοῦ Μουράτ-πεγη ὁμνύω εἰς τὸν θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς καὶ εἰς τὸν μέγαν ἡμῶν προφήτην τὸν Μουάμεθ καὶ εἰς τὰ ἑπτὰ μουσάφια, τὰ ἔχομεν καὶ ὁμολογοῦμεν ἡμεῖς οἱ μουσουλμάνοι, καὶ εἰς τοὺς ἑκατὸν ἠκοσυτέσουρεις χιλιάδας προφήτας τοῦ θεοῦ καὶ εἰς τὴν ζωὴν μου καὶ εἰς τὴν ζωὴν τῶν παιδιῶν μου. ἐπειδὴ ἔστειλεν ὁ πατέρας τῆς ἀφεντείας μου, ὁ μέγας μαῖστορας Ρόδου, ὁ φράν Τζάνες δὲ Λασίικ, ἀποκρισιάρην εἰς τὴν πόρτα τῆς ἀφεντείας μου τὸν φρά Πέρον τε Τζερότ, καὶ ἐζήτησεν καὶ ἔχει ἀγάπην μὲ τὴν ἀφεντείαν μου στερεὰν καὶ ἀδολίευτον, ὡς καθῶς εἶχεν καὶ μετὰ τοῦ μακαριασμένου τοῦ πατρός μου, στέργω καὶ ἐγὼ τὴν αὐτὴν ἀγάπην, καὶ ὁμνύω εἰς τοὺς ἄνωθεν γεγραμμένους ὄρκους, ὅτι νὰ ἔχω ἀγάπην μετὰ τοῦ πατρός τῆς ἀφεντείας μου, τοῦ μεγάλου μαῖστορος Ρόδου, καὶ ποτε κανμίαν ζημίαν νὰ μηδὲν τὸν ποιήσω, μήτε στερεᾶς, μήτε θαλάσσης, μήτε ἢ ἀφεντεία μου, μήτε σωιζακηπεγί μου, μήτε σούπασής μου, μήτε σκλάβος μου, μέχρις ὅλης μου τῆς ζωῆς σωζομένου, καὶ ὁ πατέρας τῆς ἀφεντείας μου, ὁ μέγας μαῖστορας Ρόδου, νὰ ἔχη φιλίαν καὶ ἀγάπην καθαρὰν καὶ ἀδολίευτον πρὸς τὴν ἀφεντείαν μου, καὶ τῶν τόπων, ὁποῖαν γράφει τοῦ πατρός μου τὸ ὄρκωμοτικόν, νὰ προσέχει καὶ νὰ δίδῃ πάντοτε μανιάτον ἀπὸ κουρσάρικα κατελάνικα, διὰ νὰ προσέχεται ὁ τόπος τῆς ἀφεντείας μου, ὡς καθῶς γράφει τὸ ὄρκωμοτικόν τοῦ πατρός μου, οἱ πραγματευτάδες τῆς ἀφεντείας μου νὰ περιπατοῦν εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ, νὰ πολεμοῦν τὰς δουλείας των καὶ τὰς πραγματείας των ἄνευ πειρασμοῦ καὶ κινδύνου, ὁμοίως καὶ αὐτονῶν οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ πραγματευτάδες νὰ περιπατοῦν καὶ νὰ πραγματεύονται εἰς τὸν τόπον τῆς ἀφεντείας μου ἄνευ πειρασμοῦ καὶ κινδύνου, καὶ κανεὶς ἐμποδόσεις τὸ μέσον νὰ μηδὲν ἔνεν· εἴτε καὶ γένει τίποτε εἰς τὸ μέσον, εἴτε εἰς πραγματεύτην, εἴτε εἰς ἄνθρωπον, εἰς ὅποιον τόπον εὐρεθῆ, νὰ ἐξετάζεται μετὰ κρίσιν τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ὀρτώνεται. εἴτε κἂν ἔνεν μεγάλη δουλεία, νὰ τὸ δίχνουν εἰς τὴν πόρταν τῆς ἀφεντείας μου, καὶ νὰ ἐξετάζεται, νὰ τὸ θέτο εἰς τὸν τόπον του. τὰ ὅμοια νὰ ἔνεν καὶ νὰ ποιούσιν καὶ αὐτοὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ πραγματευτάδες τῆς ἀφεντείας μου, καὶ νὰ μηδὲν γίνεται κανμία ἀδικία εἰς τὸ μέσον. ἐὰν γοῦν φύγη σκλάβος ἀπὸ τὸν τόπον τῆς ἀφεντείας μου, καὶ ὑπάγει εἰς τὴν Ρόδον, εἰ μὲν ὁ σκλάβος ἔνεν μουσουλμάνος, νὰ δίδεται ἐξοπίσω, εἴτε καὶ γένει χριστιανός, νὰ δίδεται ἢ τετειμένη τιμὴ, ἢ ὁποῖα ἦτον παρὰ τὸς ἀρχὰς εἰς τὸ ὄρκωμοτικόν τοῦ πατρός μου. καὶ τὰ κουμέρκια τὰ τεταγμένα νὰ δίδονται κατὰ τὴν συνήθειαν. ἐτελειώθη τὸ παρὸν ὄρκωμοτικόν τῆς ἀφεντείας μου ἐν ἔτει 1450 ἰνδ. ιε'. μηνὶ δεκεμβρίῳ κε' καὶ μουσουλμάνων ἔτος σεναι χὰμ σιβεχέμ σύναβε θεμάνι μία ωνὲ δίλλαι τζενάκουν α'.

FATİH SULTAN MEHMET HAN HAZRETLERİNİN TUĞRASI

Ben — ki Emiri azam Sultan Murat beyin oğlu Padişahı müazzam ve Emiri Azam Sultan Mehmet beyim — Halıkı arz ve asuman namına, büyük peygamberimiz Muhamet — namına, biz müslümanların mütekid olduğumuz sebaa elmesanı ⁽¹⁾ namına, Allahın yüz yirmi dört bin peygamberi namına, benim ve çocuklarımın hayatı namına yemin ederimki, Pederi Humayunum, ⁽²⁾, Rodos Üstadı azamı Fran Canes de Lastik, babı Humayunuma sefir olarak fra Peron de Cerit'i izam eylemiş ve merhum babam ile vaki olduğu gibi la yetezelzel ve hilesiz muhabeti Padişahanemi taleb etmiş olduğundan ben dahı bu muhabeti ibzal ve yukarıda zikrolunan yeminlere binaen Pederi Humayunum, Rodos Üstadı azamı ile muhabette bulunacağıma yemin ediyorum. Ve hiç bir zaman ne berren ne bahren ne tarafı Şahanemden ne Sancak beyimden ne Sübaşımından ne de hiç bir kulum tarafımdan hayatımın sonuna kadar kendisi izrar edilmeyecektir. Şu şartleki Pederi Humayunum, Rodos Üstadı azamı, tarafı Şahanemden temyiz ve hilesiz muhabet ve tostluğa nail olacaktır. Ve Babamın ahtnamesinde zikrolunan mahalde, memaliki Şahanemin temini masuniyeti için dikkat ederek Katalanya kursan gemileri zuhurunda daima ihbari keyfiyet eylemeleri ve yine Babamın ahtnamesinde yazıldığı gibi Memaliki Şahanem tüccarlarının muşarunileyhin memleketinde serbestça ve tehlikesiz keşt-u-küzarve icrayı sen'at ve ticaret etmeleri ve kezalik anlarında adamları ve Tüccarları memaliki Şahanemden serbestça ve tehlikesiz keşt-u-kuzar ve icrayı sen'at ve ticaret eylemeleri ve hiç birinin bunları men etmemeleri lazımdır. Ve şayet bir tüccara ve ya bir adama aksı bir hal vukubulursa, bu zatlar her nerede bulunurlarsa keyfiyet, evamırı ilahıye dairesinde tetkik ve islâh olunmalıdır. Ve daha büyük bir hadise vukuunda Babı

(1) Rumiülibare olan fermanın aslında (Yedi Kur'an) yazılıyor isede Hammer tarihini Türkçaya tercume eden Mehmet Ata, yedi Kur'andan maksad (sebaa elmesanı) olması lazım geleceğini⁹soyliyor.

(2) Beyinelmillel muhaberatta, Rodos Üstadı azamına (Peder) ünvanını vermek adet olduğundan Fatih da ona (Pederi Humayunum) olarak hitab etmek şerefini bahşeylemiştir.

Humayunuma arz olunmasını ve tarafı Şahanemden bittetik islâh olunmasını ve zatı Şahanemin adamlarına ve tacirlerine karşı onların de aynı suretle hareket eylemeleri ve bu suretle hiç bir haksızlığın icrasına meydan verilmemesi ve şayet memaliki Şahanemden bir esir firar eder ve Rodosa gidorsa eger bu esir müslüman ise iade olunmasını ve şayet tennesür ederse Babamın ahtinamesinde yazıldığı gibi bedeli müayeni verilmelidir. Ve müayen gümrük resimleri ber mütad verilmelidir.

İşbu ahtinameyi Humayunum dünyanın yaratılışından 6959 senesinde 15 nci indiktionunda (3) 25 Kânunuevvelde ve müsluman tarihının, hamse ve hamsine ve semanı mia 1 Zilhiççede yazılmıştır. (4)

İşbu Padişah Fermanı Malta Noterliğinde mahfuz fermanların mukayet bulunduğu 48 nci cildin 218 nci sahifesinden alınmış resmî surettir.

(3) (Endiktion), Bizanslıların kullandıkları tarihtir.

(4) Bu Fermanın tarihi 25 Kanunuevvel, 1451 olması lazım gelir. Zira fermanında zikrolunan 6959 senesinden Musevilerin takvimlerine göre dünyanın kuruluşundan hazreti İsanın tevellüdüne kadar geçen 5508 sene tenzil ederek olursak 1451 tahriri çıkıyor.

ΜΟΝΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΠΟΡΘΗΤΟΥ

Τοῦ μεγάλου αὐθεντὸς και μεγάλου ἀμιρὰ σουλτὰν Μουχαμὲτ πρὸς τοὺς εὐγενεστάτους ἄρχοντας και προβεδούρα του Ναυπλήου και τῆς Μωνεμβασίας, τὸν ἠγαπισμένον... (χαιρετισ)μὼν νὰ δέξεστε ἐκ τῆς αὐθεντίας μου. οὗτος νὰ ιξεύριτε τὸ πος ἤχαμεν στιλη ἐμήνην της αυθεντίας μου, δια να χωρίσι τα σήνορα ἀναμέσον του Ἄρχου και τοῦ Ναυπλήου, καθὸς θέλει τὸ δίκαιον, εἰς ἀνάπαυσιν και τὸν δύο μερόν, ὅμως δὲ ὁ ηριμένος ἐμήνης ἦλθεν κατα τὸν ορισμὼν της αυθεντίας μου, και μὲ δικαιοσύνην ἐπήησεν σύνορον εἰς τοὺς τόπους αὐτούς. τὸ ληπὸν πρέπη, δια να στερχθῆ και να βεβεοθῆ και ἀπο το μέρος ἡμων, ὅπου γὰρ και αν ἐπήησεν σύνορον ὁ ἐμήνης μου, καθὸς θέλομεν τὸ τιρίσι και ἡμῖς. ἔτι δὲ να ιξεύριτε, διότι ὅταν ἐπήήσαμεν συμφωνήαν μετα την εκλαμπροτάτην αυθεντιάν τον βενετικόν, ἠπαμεν, ὅτι τα κάστρι και τους τόπους, τὰς παρέλαβεν ἡ αυθεντήα μου, ἀπε την εκλαμπροτάτην αυθεντιάν της Βενετήας ἡ απο τὸν δεσπότην τοῦ Μωρεως, και εἰς τον καιρόν τις μάχης ἐπάρθησαν παλην εκ της αυθεντήας μου, ὅλα να στρέφονται πρὸς ἡμᾶς. ἐστέρχθη γουν και ἀπο τα δύο μέρι ἡ τιαύτη συμφωνήα. νὺν δὲ τα κάστρι τα λεγωμενα Θερμις και Βατήκα και Ἄμπερτόκαστρο ἦταν πρὸτα ἡς την ἐξουσίαν τις αυθεντίας μου, και εἰς τον καιρόν τις μάχης ἐπάρθησαν αφ ἡμῶν, καθὸς ἦνε γνόριμων και φανερόν εἰς τοὺς πάντας, και ουδεν αντιστράφησαν πρὸς τὴν αυθεντιάν μου· τὸ ληπὸν οι χροσφελέτε και οἱ χαρατζάρι της αὐθεντίας μου φεύγουν και ἐρχουντε και κατοικουν εἰς τα ιριμένα κάστρι, και εὐγένουσι και ζημιόνουν τον τόπον μου. ὅμως δὲ πρέπη, ἐπηδι τὰ καιφάλεια τῆς ἀγάπης μ(ας) διαλαμβάνουσι, ὅτι να στρέφουντε τα ιριμένα κάστρι πρὸς την αυθεντιάν μου, και ἐπιδι ουδεν αντιστραφησαν, να χαλαστούσι, νὰ ἔνε χαλαζμένα παντελός, δια να μιδὲν φεύγουν οι ἄνθρωποι της αυθεντίας μου, και καθήζουντε ης τους ἠριμένους τόπους, και σκανδαλήζουν την ἀγάπην, ἣν ἔχωμεν ἀναμέσον ἡμῶν. και αληως μηδὲν γέιη. μαρτιω ιζ' ἐν Κονσταντινουπολοι 1480.

FATİH HAZİRETLERİNİN TUĞRASI

Padişahi müazzam ve Amiri azam Sultan Mehmet, Navplion ve Monemvasiasın asıl ve âyanına ve sevgili en büyük mülkiye memuruna Zati Şahnemin selamlarını kabul ediniz. Her iki tarafın istirahatlarının temini için Arğos ile Navplion arasında bulunan hudutların âdilâne bir surette tanzımı için tarafı Şahanemden bir emin göndermiş olduğum malûmunuzdur. Emmini mumaileyh İradei Şahanem mücibinca gelerek bu mahallerin hudutlarını adilâne surette tanzim eylemiştir. Mumaileyh eminim her nerede hudutları tespit etmiş ise Tarafı Şahanemden bu hudutlara riayet olunacağı gibi tarafınızdan dahi kabul olunması icab eder. Bu dahi malûmunuz olsunki şanlı Venedik Hükümeti ile akteylediğimiz müahedede şanlı Venedik Cumhuriyetinden ve Mora Despotluğundan Zati Şahanemin ahz edüp harb esnasında Zati Hümayunumdan geri alınmış olan kal'elerin ve arazının bize iadesi lâzım geleceği aramızda kararlaştırılmış idi. Bu mukavele her iki taraftan kabul olunmuştur. İmdi Termis ve Vatika ve Ambertokastro namındaki kal'eler mukaddema hükmü Şahanem tahtında buldukları halde bu kerre, cümlelerin malûmu olduğu üzere harb esnasında bizden alınmış ve Zati Şahaneme iade edilmemiştir. Ve Zati Hümayunumun haraçküzarları ve borçluları firar ile mezkûr kal'elere tehassun etmekte ve oradan çıküp memleketimi izrar eylemektedirler. Ve mezkûr kal'eler, aramızda mevcut olan uhdat şeraitine rağmen Zati Şahaneme iade olunmamış olduğundan ve Zati Hümayunumun adamları kaçüp bu yerlerde tehassun etmekle aramızdaki dostluğun ihlâline sebebiyet vermekte olduklarından mezkûr kal'eler hedmolunsun ve işbu hükmü münifime muğayır bir hal olmasın.

Kostantiniyede 17 Mart 1480 tarihinde Navplion Mülkiye Amirine gönderilmiştir.

Viyana Hazinei evrakında mevcuttur.

FATİH HAZRETLERİ VE GALATA EHALİSİ

Istanbulun fethinden evvel İstanbul karşısında bulunan Galata kısmı âdeta bir belde muhtare idi. Galata sakinlerinin ekserisi Avrupa millî muhtelifesinden toplanmış kimselerdi, ve ticaretle iştiğal ederlerdi. Galatanın etrafı bir metin kal'e ile muhat idi. Bu kal'e Tophaneden başlayarak Boğaz kesen yolunu takip ve Yazıcı sokağından Galata yangın kulesi üstünden geçerek Azap kapusuna iner ve oradan bütün sahılı takip ederek Tophaneye gelirdi. (1)

Galatalılara bu muhtariyeti Bizanslar zamanında Imperator Mihail Paleologos, mahsus ahname (2) ile vermiş idi. Zira Cenevizlerin yardımı ile Imperator olmuştu. Ceneviz Cumhuriyeti her sene Galataya (Podesta) ve ya (Komiser) namı ile bir memur gönderiyor idi. Ve gümrük hasilâti Ceneviz cumhuriyeti namına cibayet olunuyordu. Galata Belediyesi nisfi asilzadegân ve diğer nisfi avamdan müntehap yirmi dört kişiden mürekkep bir meclise mevdu idi.

Müverrih Dukasın ifadesine nazaren Galatada icrayi Hükûmet eden Cenevizler Fatih hazretlerinin hini cülûsunda kendisi ile akti misak eyledikleri gibi muşarunileyh İstanbulu muhasere eylediği zaman dahi hasmı olan Imperatora muavenet etmemek şartı ile Cenevizlerin Bizanslılardan öteden beri haiz oldukları hukuk ve imtiyazatı tasdik ve teyid edeceğini taahhüt buyurmuş idi.

Cenevizler İstanbulun Fatih hazretleri tarafından muhasere olduğuy zaman harbin ne netice alacağını bilmediklerinden hem Imperatora ve hemde Fatih hazretlerine muavenet vad etmişler idi. (3) Fatih, bunu bildiğinden dolayı Cenevizlerin Türkler aleyhine bir harekette bulunmalarına mani olmak için Zağanos Paşayı tavzif eylemiştir. (4)

(1) Mimar Ali Saim Ülkenin (Fatih) devrinde İstanbul, Türk vakfiyeleri), N. 2, Ankara 1939, eserindeki haritada mükemmel olarak gösterilmektedir.

(2) İşbu ahtname Mihail Paleoloğos ile Ceneviz hakimi Martino di Fano ve Ceneviz Belediye reisi Gulielmo Bokaneğra arasında İzmir civarında Nif kasabasında 13 Mart 1261 tarihinde aktolunmuş olduğunu Dr. Paspatinin (Bizans tebuatı)nam eserinin 201 nci sahifesinde bahsedilmektedir.

(3) Ahmet Refik, (Bizans karşısında Türkler) nam eserinin 406 nci sahifesinde (Cenevizlerin siyasetleri iki yüzlü idi. Hem Türkleri hem de Rumları iltizam ediyorlardı) diyor.

(4) Ahmet Refik, (Bizans karşısında Türkler) sahife 399.

İstabulun fethini müteakip, Cenova Hükümetinin Komiseri, Galatanın ileri gelenlerini davet ederek Fatih hazretlerine bir heyet göndermelerini ve Galatanın anahtarlarını Fatihe teslim eylemelerini tenbih etmekle beraber Bizanslar zamanında haiz oldukları imtiyazlarının tanınmasını da talep eylemelerini söylemiştir. Fatih hazretleri Cenevizlerin iki yüzlü olduklarını filen görmüş olduğundan ricaları is'af edilmedi isede Galata ehalisinden teşekkül etmiş olan ikinci bir heyetin Fatih hazretlerine iltica ve muracaatlarında maruzatlarını kabul ederek bu bapte bir ahtnamenin tanzimini irade buyurdular.

Bu ahtname Rumi-ul-ibare yazılarak ve mintaka askeri kumandanı Zağanos Paşa tarafından bilvekâle imza olunarak Galata ehalisine verildi. Rumi-ül-ibare olan işbu fermanın, Rumca aslı ve Türkçe tercümesi berveçhi atıdır: ⁽¹⁾

ΜΟΝΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΠΟΡΘΗΤΟΥ

Ἐγὼ ὁ μέγας αὐθέντης καὶ μέγας ἀμυρᾶς σουλτάνος ὁ Μεχμέτ μπέης ὁ υἱὸς τοῦ μεγάλου αὐθέντου καὶ μεγάλου ἀμυρᾶ σουλτάνου τοῦ Μουράτ μπέη, ὁμνύω εἰς τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς καὶ εἰς τὸν μέγα ἡμῶν προφήτην τὸν Μωάμεθ καὶ εἰς τὰ ἑπτὰ μουσίφια, ὅπου ἔχομεν καὶ ὁμολογοῦμεν, καὶ εἰς τοὺς ρκδ' χιλιάδας προφήτας τοῦ Θεοῦ καὶ πρὸς τὴν ψυχὴν τοῦ πάππου μου καὶ τοῦ πατρός μου καὶ πρὸς ἑαυτὸν καὶ πρὸς τὰ παιδιὰ μου καὶ εἰς τὸ σπαθί, ὅπου ζώνομαι.

Ἐπειδὴ ἔστειλαν οἱ καθολικοὶ ἄρχοντες τοῦ Γαλατᾶ πρὸς τὴν Πόρταν τῆς αὐθεντείας μου τοὺς τετιμημένους ἄρχοντας, τὸν κύριον Μπαπιλᾶν Παραβᾶν καὶ τὸν κύριον Μαρκέζον Δριφάγκην καὶ τὸν δραγομάνον των Νικόλαον Πελατζόνην, καὶ ἐπροσκύνησαν τὴν βασιλείαν μου, καὶ ἔδεήθησαν τῆς αὐθεντείας μου, καὶ νὰ ἔχουν τὰς νομὰς κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ καθόλου τόπου τῆς αὐθεντείας μου, νὰ (μὴ) χαλάσω τὸ κάστρον των, αὐτοὶ δὲ νὰ ἔχουν τὰ πράγματά των καὶ τὰ ὀσπήτιά των καὶ τὰ μαγαζία των καὶ τὰ ἀμπέλιά των καὶ τοὺς μύλους των καὶ τὰ καράβιά των τὰς βάρκας των καὶ τὰς πραγματείας των ὅλας καὶ τὰς γυναϊκὰς των καὶ τὰ παιδιὰ των εἰς τὸ θέλημά των καὶ νὰ πωλοῦν τὰς πραγματείας των ἐλεύθερα, καθὼς ὅλος ὁ τόπος τῆς αὐθεντείας μου, πηγαίνουν καὶ νὰ ἔρχονται ἐλεύθερα δ.ἄ

⁽¹⁾ Hammer, Osmanlı Tarihi, cilt 2, sahife 374 § Acta et Diplomata Gracca — Fr. Miklosich et Jos. Muller, cilt 3, sah. 287.

ξηραῦς καὶ θαλάσσης, καὶ κουμέρκιον νὰ μὴ δίδουν. μήτε φιαστικόν. εἰ μὴ νὰ δίδουν χαράτζιον. ὡς καθὼς εἶναι ὁ τόπος τῆς αὐθεντείας μου. οἱ αὐτοὶ νόμοι καὶ συνήθειαι νὰ εἶναι οἱ αὐτοὶ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἔμπροσθεν. καὶ νὰ τοὺς ἔχω ἀκριβούς, καὶ νὰ τοὺς διαφεντεύω, ὡς καθὼς διαφεντεύω τὸ πρῶσιπόν μου ὅλον τὰς ἐκκλησίας των νὰ τὰς ἔχουν καὶ νὰ τὰς ψάλλουν, μόνον καμπάναις καὶ σημαντήρια νὰ μηδὲν κτυποῦν, ἀπὸ τὰς ἐκκλησίας μαΐδιον νὰ μὴ ζητήσω, μηδὲ αὐτοὶ νὰ ποιήσουν ἄλλας ἐκκλησίας. Οἱ πραγματευτάδες τῶν Γενουβέζων νὰ πηγαίνουν καὶ νὰ ἔρχονται ἐλεύθερα, νὰ ποιοῦν τὰς πραγματείας των, παιδία ποτὲ εἰς γιανιτζάρους νὰ μὴ πάρω μήτε τινὰ νέον. μήτε Τούρκοι νὰ εἶναι εἰς τὸ μέσον των, ἀμὴ νὰ εἶναι ἔξοχος, εἰ μὴ τὰ νὰβάλη ἢ αὐθεντεία μου σκλάβον νὰ τοὺς βλέπη· αὐτοὶ δὲ οἱ Γαλατιανοὶ νὰ ἔχουν ἄδειαν νὰ βάλλουν πρωτόγηρον εἰς τὸ μέσον των. διὰ νὰ διορθῶνῃ τὰς δουλείας ὅπου ἔχουν οἱ πραγματευτάδες, γιανιτζάρου καὶ σκλάβου νὰ μηδὲν κονεύουν εἰς ὀσπήτιά των, τὰ κουμέρκια, ὅπου χρεωστοῦν, νὰ τὰ μαζώξουν, ἔχουν καὶ χρέος ἀπερνῶντες τὰ ὅσα ἐξόδευσαν, ἔχουν τὴν ἄδεια νὰ μαζώξουν ἀπὸ τὴν μέσην τους. διὰ νὰ εὔγουν ἀπὸ τὸ χρέος, οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ πραγματευτάδες των νὰ μὴ δὲν ἀγγαρεύωνται, οἱ οἱ πραγματευτάδες τῶν Γενουβέζων νὰ ἔχουν ἄδειαν νὰ πηγαίνουν καὶ νὰ ἔρχονται, καὶ νὰ δίδουν κουμέρκιον κατὰ τοὺς νόμους καὶ τὴν συνήθειαν

Ἐγράφη τὸ παρὸν ὀρκομοτικόν, καὶ ὤμωσεν ἡ αὐθεντεία μου ἐν ἔτει 6961 ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἐγύρας 857.

FATİH SULTAN MEHMET HAZRETLERİNİN TUĞRASI

Ben — ki Emiri azam Sultan Murat beyin oğlu Padişahi Müazzam ve Emiri azam Mehmet beyim — Halıkı arz ve asüman namına büyük peygamberimiz Muhammet namına biz müslümanların mütekid olduğumuz sebaelmesanı namına, Allahın yüz yirmi dört bin peygamberi namına, büyük babamın ve babamın ruhuna, oğullarımın namına, kuşandığım kılıç aşkına, yemin ederim ki Galatanın katolik arhontları tarafından Babı Hümayunumuza meb'us olmak üzere gönderilen şerefli arhontlar bay Babilan Paravan ve bay marşes Drifango ve tercüman Nikola Peleconi idareyi Hükûmetime kerdendadeyi inkiyad eylediklerinden ve tezayüdü ömrüm için hayırdoada bulunmuş olduklarından Memaliki Şahanemde cari teammül veçhile Galata ehalisine serbestliklerini bra-

kıyorum. Binaenaleyh Galata hisarları hedm edilecek isede sekeneşi mallarını, hanelerini, mağazalarını, bağlarını, deyirmenlerini, sefine ve sandallarını, ticaretlerini, zevce ve evladlarını, istedikleri veçhile idare etmek üzere muhafaza edeceklerdir. Emvali tüccariyelerini memalikiimin her tarafında satmağa me'zundurlar. Bahren ve berren serbestane sayahat edebileceklerdir. Hiç bir gümrüğe, Hiçbir angaryaya tabi olmayacaklardır. Ancak tahti itaatında bulunan memaliki sairede olduğu gibi haraç ile mükellef bulunacaklardır. Bu kavanın ve âdât bu günden itibaren ve müebeden bakî olacaktır. Ben onları kendi şahsım gibi himaye ve müdafaa edeceğim. Sekenei belde klisa ve doalarını muhafaza edeceklerdir. Lâkin çan ve nakus çalmaktan memnurdurlar. Klisalarını camia tahvil etmeyeceğim. Lâkin yeniden klisa inşa etmeyeceklerdir.

Ceneviz tacirları serbestane devrederek umuru ticaretleri ile iştiğal edeceklerdir. Yeniçeri sınıfına idhal etmek üzere evlâtlarını almayacağım. Dinimizi kabul etmeleri için asla cebir gösterilmeyecektir. Galata ehalisine vad ederimki kendilerini bir köle marifeti ile idare etmeyeceğim. Tüccar beyinindeki münazaatın faslı için aralarında kendileri bir kethüda intihap eyleyeceklerdir. Hanelerinde ne yeniçeriler ne de üsera iskân edilecektir. Gümrüğe borçlu olanlardan gümrük resmini tahsil edeceklerdir, ve yaptıkları masrafları deftere kayıd edeceklerdir. Ve borçlu kaldıkları taktirde borçtan kurtulmak için aralarında para cem edeceklerdir. Arhond ve tüccarları rencide edilmeyecektir. Ceneviz Tacirleri kavanın ve teammül veçhile gümrük resmini tediye etmek şartı ile gidüp gelmeğe me'zundurlar.

İşbu Fermanı Hümayunum Hilkatı alemde 6961 ve hicretin 857 nci senesi Cemaziülevvelin evahirinde yazılmıştır.

(Vesikanın altına şu sözlär muharerdir: Tahriren fi evahiri Cemaziülühra senne semanımiye ve sebaa hamsin bibeldeti Kostantaniyetiel-mahrusetin) imza takib eder: Elfakir Zağanos).

Zağanos Paşanın imzaladığı mezkûr Rumi-ül-ibare fermanı teyiden bir kaç gün sonra Padişah Divanından Türkçe olarak âtideki Fermanın

sadir olduğunu Yani İskender Hoci Tarihi Osmanî encümeni mecmuasının 25 nci Numaralı nushasında ve 52 nci sahifesinde yazmış ve ferman suretini aynen neşrelemiştir. (2)

Yani Hoci diyor ki: Zağanos Paşanın imzaladığı ahnameyi teyiden bir kaç gün sonra Divani Padişahiden sadir olan ve çoktan beri aranılmakta bulunan fermanın metni Türkîsi elde edilen bir eski mecmuada bulunmuş olmağla berveçhi atî nakleyliyoruz:

Sultan Fatih Mehmet Han hazretlerinin Galata ehalesine verdiği ahnamenin suretidir.

Ben ulu Padişah ve ulu Şehinşah Sultan Mehmet Han bin Sultan Murat Hanım, yemin ederim ki yeri ve göğü yaratan Perverdigâr hakkı için ve hazreti Resul aleyhisselatu vesselemın pâk, münevver, müttaher ruhu için ve yedi mushaf hakkı için ve yüz yirmi dört bin Peyğamber hakkı için ve dedem ruhu için ve babam ruhu için ve benim başım için ve oğlancıklarım başı için ve kuşandığım kılıç hakkı için şimdiki halde Galatanın halki ve merdümzadeleri atebei ülyama dostluk için elçileri bayılan filân ve filân (1) cevable kal'eyi mezkûrenin miftahini gönderüp bana kul olmağa itaat ve inkiyat göstermişler ben dahi kabul eyledim ki kendilerin ayınları ve erkânları ne veçhile cari ola geldi ise yine ol üslüb üzere âdetlerin ve erkânların yerine getüreler ben dahi üzerlerine askerimle varüp kal'elerin yıküp harab etmeyim. Buyurdum ki kendileri ve malları ve rizikleri ve mülkleri ve mahzenleri ve bağları ve değirmenleri ve gemileri ve sandalları ve bilcümle metaları ve avratları ve

(2) Şurayı Devlet azasından Yani İskender Hoci nin bulduğu bu ferman sureti 1022 (1612) tarihinde Sultan Ahmet Hani evvelin cülûsunda teçdid olunmuştur. Andan sonra ağlebi ihtimal teeyid olunmamıştır. Ve Galata ehalesi diğer bilâd ehalesine benzedilmiştir. Mamafih Lâtin ırkıdan bulunmaları hasebi ile son zamanlara kadar Lâtin rayası namı ile bir Cemaatları hatta Kançelaryası vardı. En son Kançeları olan Vartalidinin Galatada hususi bir daireçi var idi. Ve bu Cemaat efradının Hükümet ile olan umur ve hususatını tedvir ediyor idi. Salâhiyeti o derecede idiki Latin rayasının ühteyi tasarruflarında bulunan gayiri menkullarının ahara ferağı için mezkur Kançelaryadan ilmuhaber verilmedikçe Tapu idaresi muamele yapmazdı. Ben bir çok def'a bu Kançelaryaya müracaat ederek Vartalididen böyle ilmuhaberler aldım.

(1) İşbu surette elçilerin isimleri yazılmamış isede (Bayıl Palaviçino) ve (Mario di Tronki) ve tercüman (Palazoni) namı kimesneler oldukları malumdur. Gerek Rumiülibare ve gerek müceddeden Sultan Ahmet Hani evvel zamanında sudur eden fermanların asılları mosyo Alfred Testanın ailesi nezdinde mahfuz imiş.

oğlancıkları ve kulları ve cariyeleri kendilerini ellerinde mukarrer ola müteariz olmayım ve (usandırmayım anlar) dahi rençperlik edeler gayır memleketlerim gibi deryadan ve korudan sefer edeler kimesne mani ve muzahım olmaya müaf ve müsellemler olalar ve ben dahi üzerlerine şer'i haraç vaz edem sal be sal eda edeler gayriler gibi ve ben dahi bunların üzerlerinden nazarı şerifim diriğ buyurmayüp bunları koruyayım, gayri memleketlerim gibi ve klisaları ellerinde, ola ve okuyalar ayınlarınca, emma çan ve nakus çalmayalar ve klisaların alip mescit etmeyim bunlar dahi yeni klisa yapmayalar, ve Ceneviz bazırganları deryadan ve korudan rençperlik edüp geleler ve gideler, Gümrükleri âdet üzere vereler, anlara kimesne teaddî etmeğe, ve buyurdumki evlerine doğancı ve kul konmaya ve buyurdumki yeniçerilige oğlan almayım, ve bir kâfir rizası olmadan müslüman etmeyeler. ve kendileri arasında her kimi ihtiyar ederlessa maslahatları için kethüda nasp edeler, ve kal'eyi mezkûre halki ve bezirgânları angaryadan müaf ve müsellemler olalar, şöyle bileler alâmeti şerife itimad kılalar, tahriren fi evahiri cemaziülevvel sene 857.

Bimakamı Kostantaniye

SISMANOĞLU

FATİH HAZRETLERİ VE PATRİK YENADİOS

Fatih Sultan Mehmet han hazretleri İstanbulu fethettiği zaman Rumların patriği yok idi. Osmanlı tarihlerinin ekserisi Bizansın son Patrikının fetih esnasında maktuller meyanında bulunduğunu yazmaktadırlar. Halbuki Patriklik makamı fetihten üç sene evvel münhal bulunuyordu ve Patrikhane umuru, ruhbanlardan mürekkep bir Heyet tarafından idare olunuyordu. Buna sebepta şark klisası ile garb klisasının birleştirilmesi için 1439 senesinde Ferrara ve Floransa toplanan sinodun (dini konferans) ekseriyetle verdiği birleştirme kararının, Rumların ekseriyeti tarafından kabul olunmamış bulunmasından ileri geliyordu.

İstanbulun fethini müteakip Bizanslıların bir kısmı muharebede maktul düşmüş, bir kısmı esir edilmiş, ve ekserisi şehri terk ile firara muvaffak olmuştur. Fatih hazretleri fetihten yirmi gün sonra Edirneye gitmiştir. Eylül 1453 zarfında İstanbulu avdetinde şehrin rumlardan hâli bulunduğunu gördü, esbabını taharri etti, kurenası, firar eden rumların avdeti için bunlara bir Patrik intihabı lüzümünü arzettiler. Padişah da bu tavsiyeyi kabul ederek keyfiyetin Osmanlı memleketinde bulunan rum ruhban ve eşrafına tebliğini ferman buyurdu. Ruhban ve Ayan toplanarak Yenadios Sholarios namında gayet âlim ve fadil bir zati ittifak ara ile Patrik intihap ettiler. Şu takdirde patriğin intihabı fetihten yedi ay sonra vakı olmuştur. Halbuki Hammerde dahil olduğu halde Osmanlı tarihlerini yazan bütün muverihler ve hattâ ecnebî tarihçiler bilâ istisna Patrik intihabının İstanbulun fethinden üç gün sonra icra edildiğini yazıyorlar. Buna maddeten imkân yoktu, çünkü İstanbul uzun muhasare ve şiddetli muharebeden sonra fetholunmuş olduğundan şehirde asayiş ve tabii hayat üç günde değil üç ayda bile iade olunamazdı. Son senelerde bu bapte vukubulan tarihi tetkikat neticesinde bu intihap vakaasının, kânunu evvel 1453 sonlarında (3) vakı olduğu tahakkuk ey-

lemiştir.⁽¹⁾ Şu halde eski ve yeni ⁽²⁾ tarihlerimizde yanlış olarak yazılan bu vakaanın tashihi zamanının gelmiş olduğu kanaatındayım.

Yine Osmanlı ve Ecnebî tarihleri, Patrik Yenadiosun beş buçuk sene müstemiren patriklik ettiğini yazıyorlar isede buda gayrı sahihtir. Çünkü Yenadios 1454 senesinin Kânunu sanisinin altısında Patriklik Makamına is'ad olundu, ve iki sene sonra yani 6 Kânunusani 1456 tarihinde istifa etmiştir. Gerçi istifası ruhban ve ayan tarafından kabul olunmamış isede, istifanemesini bizzat Patrikhanenin sicil defterine yazarak ⁽³⁾ Ayınoroza gitmiştir. Yenadiosun 12 Mayıs 1456 tarihinde Ayınorozda Vatopedi Manastırında bulunduğunu ve 29 Haziranda Havariyun yortusunda oradaki klisada vaiz ettiğini ve 28 Eylül 1456 tarihinde vefat eden yeğeni Teodoros Sofyanosun cenazesinde gayet mühim bir nutuk söylediğini görüyoruz.

Yenadios Ayınorozdan Seres civarında bulunan Prodromos Manastırına çekilerek tetebuat ve telifat ile meşğul olmakta iken 1462 senesi yaz mevsiminde İstanbulda vefat etmiş olan Patrik ikinci Isidorosun yerine tekrar İstanbul Patriği intihap olunmuştur. Bir sene sonra yani 1463 senesinin Ağustos ayında yine istifa etti ve yerine birinci Sofronios intihap olunmuştur. Bir sene sonra yani 1464 senesinin Ağustosunda üçüncü def'a Patrikliğe intihap olundu ve Temmuz 1465 tarihine kadar Patriklik yaptıktan sonra istifa eylemiştir⁽⁴⁾. Şu halde Yenadios üç defada dört sene kadar bir müddet Patriklik etmiştir. Tarihlerimizde ve ecnebî tarihlerinde bu bapte yanlış olarak yazılanların da tashihi iktiza eder kanaatındayım.

Patrik Yenadios o devrin en büyük Bizans âlimlerinden idi. Pek çok eser bırakmıştır. Zamanının en çok yazı yazmış adamı idi.

Yenadios on dördüncü asrın nihayetlerinde Tesalyada dünyaya geldi ve zamanının en büyük âlimlerinden ders aldı. Fitrî zekâvet ve iktidarı sayesinde, daha genç yaşında iken büyük bir şöhret kazanmış ve Imperator Manuil Paleoloğosun takdîrine mazhar olmuş ve en büyük Mahkemenin riyasetine tayin olunmuştur. İlahiyat, Edebiyat ve Felsefedeki malûmat ve iktidarı Imperatorun nazarı dikkatini celbetmiş ve

(1) Sardeon Mitropolitisi Yermanos, "Fetihten sonra gelen Patriklerin sicili", İstanbul 1935 cilt 1, Sah. 193.

(2) Abdülhak Adnan-Adıvar, "Osmanlı Türklerinde İlim" 1943 s. 28.

(3) Yenadios'un Kânunusani 1454 tarihinde ta'midi İsa yortusu günü Episkopos rutpeyi ruhaniyesini ilhraz ve aynı günü Patriklik Makamına is'ad olduğu tespit olunmuştur.

(4) Martin Crusius, "Turco-Greçia", Bal 1584, S. 110.

(4) Luis Petit, x. A. Sideridis, Martin Jugie tarafından yazılan "Yenadios Sholariosun Külliyyati" nami ile 8 büyük ciltten ibaret olan ve Pariste 1928 tarihinde tab'edilen eserin cilt. s.

kendisine has müşavır tayın eylemiştir. Halefi Imperator Yoanis Paleologosun (1425-1448) dahi has müşaviri olmuştur. Hattâ şarkî ve garbî klisaların birleşmesi için Floransda (1438-1439)da toplanan Sinod meclisinde Imperator ile beraber Italyaya giderek Sinodun mesaisine iştirâk eylemiş ve muzakere olunan mesaili diniye hakkında yazmış olduğu lâihalar ve irad eylediği nutuklar ile beynelmillel mehafilde de kespi iştihar eylemiştir.

Italyadan avdet ettikten sonra 1450 tarihinde ruhban silkine girmiş ve ismi Yeorgios Kurtesis iken Yenadios Sholarios ismini almıştır.⁽⁵⁾ Ve katolikler ile Ortodoksların birleşmesi aleyhinde bulunduğu Pandokrator Manastırına girmiş ve oradan katolikler aleyhine şiddetli propağanda yapmağa başlamıştır. İstanbulun fethinden sonra esir düşerek Edirne civarında bir beyin nezdinde bulunuyordu. Kendisini esaretten kurtardıktan sonra Patrik intihap olunmuştur. Yenadiyosun muhtasaren tercümei hali bundan ibarettir.

Fatih hazretleri, Yenadiosun patrikliğini tasdik etmekle Ortodoksluğu kurtarmıştır. Zira Yenadios katoliklerin hasmı canı idi, ve bunun intihabı ile Osmanlı İmparatorluğunda katoliklik sönmüş idi. Katolikliğe meyal bir Patrik intihap olunmuş olsa idi tedricen Ortodoksluk sönecek idi. Papalar, şark klisasını da yedi idarelerine geçire bilmek için pek çok sene uğraştılar isede muvafak olamıyorlardı. Bu suretle Bizans ehâlisini daimi surette ikiye ayırmaya muvaffak oluyorlardı.

Bu kere Yenadiosun intihabı ile Papa için bu ümit da keşildi idi. Fatih hazretleri Patrik Yenadiosa ikameti için Havariyun klisasını⁽⁶⁾ tahsis etmiş idi. Birmüddet sonra yine Fatih hazretlerinin müsaadesi ile Patrikhane Çarşamba civarında bulunan ve bu gün Fethiye camısı namı ile maruf olan Panmakaristos Manastırına naklolunmuştur. Patrikhane bu manastırda 132 sene yani 1587 senesine kadar kalmıştır.⁽⁷⁾

Fatih hazretleri Patrik Yenadiosun gayet âlim olduğunu ve hristiyan Ortodoks dininde malûmatı Yüksek bulunduğunu işitmiş ve ilk defa huzura kabul olduğunda iktidarına kanaat hasil ederek kendisi ile mübahasei diniyede bulunmak istemiş idi. Zaten Fatih hazretleri her hangi milletten olursa olsun, âlim ve hekim ve fadil adamları sever ve

(5) Ruhban silkine giren Ortodokslar isimlesini deyiştirip ruhani bir isim alıyorlar.

(6) Havariyun Klîşası bu günkü Fatih camisinin bulunduğu yerde idi.

(7) 1587 de Patrikhane Klîşası camiye tahvil olunmuş ve Patrikhane Fener civarında vlahsaray Klîsasına ve on sene sonra (1597) Balatta, Loncada, Aya Dimitri Klîsasına ve dört sene sonra (1601) Fenerde bu günkü Patrikhane Klîsasına naklolunmuştur.

hürmet ederdi, ve kendileri ile mubahasei ilmiye ve diniyede bulunmağı arzu eylerdi. Padişah pek genc yaşta bulunduğu zamanlarda her şeyi bilmek ve bilmediğini öğrenmek isterdi, bu sebepten dolayı mayetinde bir çok ulemadan zevat bulunduğu halde. Yenadios'u iki def'a Patrikhanede ziyaret etmiştir ve kendisinden hristyan dininin akaidi hakkında malûmat istemiştir. Patriğin Ortodoks dininin akaidi hakkındaki izahatini dinledikten sonra, söylediklerini muhtasaren yazmasını ve kendisine takdim olunmasını ferman büyürmüştür. Yenadios bunları rumca olarak yazıp Padişaha takdim ettikten sonra bu yazıyı rum lisanına aşına Karaferya kadısı ibni Mahmud Çelebi Ahmet efendi Padişahın emri ile Türkçeye tercüme eylemiştir.

ilmi Kelâma mustenit ve Bizans lisani ile ve âlî uslûb ile yazılmış olan Yenadiosun beyanatını Kadı Ahmet efendi layıkı ile tercüme etmeğe muvaffak olamamıştır o tarihlerde de daha eyi tercüme edebilecek adam bulunamazdı.

Yenadiosun Hünkâra takdim eylediği mezkûr dine dair lâyihası müverrihlerden ve Alman büyük mütefekirlerinden Martin Krusios'un İsviçrede Bal şehrinde 1584 tarihinde tab'eylediği Türkogreçia (Turco-Graeciae) nam Türk-Yunan siyasi Tarihinin 110 ncü sahifesinde Rum ve ayrıca Lâtin hurufati ile Türkçe ve Rumca olarak neşrolunmuştur.

Fatih hazretleri zamanına ait mühim bir vesikayı tarihiye olan bu yazının mezkûr kitapta okuna bilmesi pek müşküldür. Zira Rum ve Lâtin harfları ile yazılmış olan bu vesikanın tab'ı esnasında matbaa mürettipleri Türkçeye vakıf olmadıklarından dolayı hurufatın esnayı tertiplerinde kelimeler tek tek ve ayrı ayrı yazılacağına ekser kelimelerin yarılı, müteakıp kelimenin yarısı ile birleştirilmiş ve bir çok kelimelerin şiveleri de yanlış olarak yazılmış ve bu tercümede o zamana ait gayri me'nus kelimeler kullanılmış olduğundan bunları okuya bilmek ve mana çıkarmak müşküldü. Bu sebepten dolayı Osmanlı Tarihini yazanlardan hiç birisi bu tercümeyi okuyamamış ve kitabına dercedememiştir. Büyük ve oldukça mühim Osmanlı Tarihini yazan Hammer bile mezkûr Türkogrecya kitabını görmüş ve bu kitaptan Fatih zamanına ait bir çok malumati tarihiyeyi alarak kitabına ithal eylemiş olduğu halde Patrik Yenadios'un hristyan akaidi diniyesine ait mezkûr vesikayı okumağa ve ya okutmağa muvaffak olamamıştır. Patrik Yenadios'un işbu dinî lâyihasını Rumce sureti ile Türkçe tercümesini yalnız Martin Krusios'un mezkûr Türkogreçia kitabında buluyoruz. Ne yazma ve ne de matbu' diğer Tarihlere ve kitaplara geçmemiştir.

1646 senesinde o zamanın Eflâk Voyvodası Mattha Besaraba bey (1632-1654) in adamlarından Mısırlı Yanaki, mezkûr layihayı okumağa teşebbüs etti ve pek müşkülâtle okumuş olduğunu beyan ederek Arap

hurufatı ile ve ufak kıt'ada kitap şeklinde yazmıştır. Yanaki bu kitabında kendiliğinden bir mukaddeme ilâve etmiş olduğu gibi nihayetinde Martin Krusios'un Tarihinden bir fikrayı tercüme ve kitabına ilâve etmiştir.

Mısırlı Yanakinin bu kitabını Rumanyalı ve şark dilleri mütehassisi Dr. Aurel Decei, Berlin kütüphanesinde (cat. Pertsch 512) bulmuş ve 1940 tarihinde Rumen lisanına tercüme etmek sureti ile Bükreşte (Versiuna Turccaseea Cofesiuni Patriarhuluni Ghenadie il Scholarios) ünvanı ile tab' ve neşrelemiştir. Bu kitapta Mısırlı Yanakinin Arap hurufatı ile yazdığı kitabın Faksımilesi de vardır. Dr. Decei'nin bu eserinin bir nüshası İstanbulda Üniversite kütüphanesinde 9(496), 1453, 59, D. 35 Numara ile bulunmaktadır.

Mısırlı Yanaki, kitabının mukaddemesinde, mezkûr dinî layihayı müşkülâtlâ okuya bildiğini yazıyor ve (çok galât yerleri gayet zahmet ile sahheyledim) diyor.⁽¹⁾

Mısırlı Yanakinin kitabından malûmatı olmayan Ayandan Loğofet Stavraki Aristarhi bey⁽²⁾ 1911 tarihinde çok zahmetle mezkûr dinî layihayı Türkogreçyadan kısmen okuya bilmiş ve o tarihlerde neşrolunmakta olan Mecmuayi Ebuzziya'nın 98 nci cüz'ünün 629 ncü sahifesinde (Akaidi Hristianiye) serlevhası altında neşrelemiştir.

Muharriri aciz, ahiren, Fatih hazretlerinin Tarihini yazarken Türkogreçyadaki işbu vesikayı gördüm, ve hiç bir Osmanlı Tarihinde tesaddüf etmemiş olduğumdan dolayı kendi Tarihime dercetmeyi muvafık buldum, ve bunu okuya bilmek için çalışmağa başladım, belki iki aydan fazla bir müddet her gün vaktim oldukça çalışarak mümkün mer-tebe okumağa ve yazmağa muvaffak oldum.

Bu dinî layihanın, ne Loğofet bey tarafından okunup Mecmuayi Ebüziyada 1911 tarihinde neşrolunduğunu ve ne de Mısırlı Yanaki tarafından 1646 senesinde kitap halinde yazıldığını biliyordum. Ebuziya

(1) Osmanlı Türklerinde ilim — Abdülhak Adnan Adıvar 1943 İstanbul S. 27.

(2) Loğofet Stavraki Aristarhi bey, çok âlim ve fadil bir zat idi. 1876 senesinden beri Ayan azasından idi, ve eyamı resmîyede ve muayedelerde arzi ubu-diyet için saraya giden mileli gayri müslime ruesayı ruhaniyesinin Osmanlı Pa-dışahları huzuruna çıktıkları zaman bütün, ruhani reisler namına Rum Patriği-nin Rumce olarak irad eylediği nutku Padişaha tercüme ederdi. Padişahlar hu-zurunda musul şerefine nail olan Rum Patriklerine daima Aristarhi Loğofet bey refakat eder ve tercümanlık vazifesini ifa ederdi. Loğofet bey Osmanlı Hükûme-tine karşı çok sadık bir zat olarak tanınmış ve zamanındaki Padişahların ve ri-cali Hükûmetin teveccüh ve muhabetlerini kazanmıştır. Kendisini pek yakından tanıdım, hattâ şahsî davalarında kendilerine vakâlet etmiş idim. Tarapyadaki köşklerinde kendilerini sıkça ziyaret eder ba'zen de köşklerinde misafir kalır-dım. 1925 senesinde 91 yaşında olarak vefat eylemiştir.

Mecmuasında neşrolunduğunu tesaddüfen Belediye Mektupçusu çok muhterem Bay Osman Ergin tarafından haber aldım. Mısırlı Yanakinin kitabından ise çok kıymetli (Osmanlı Türklerinde ilim) eserinin mutalâasından öğrendim, ve gerek Ebüziya Mecmuasının nushasını ve gerek Dr. Aurel Deceinin kitabını buldum ve tetkik ettim.

Hepisinin me'hazı, Türkogreçiyeye Tarihi olduğu için, bu kitaptaki asıl yazıyı ve Mısırlı Yanakinin ve Loğofet beyin ve benim yazılarımı karşılaştırdım. Bu mukabelede Yanaki ve Loğofet beyin yazılarında, okunamamış kelimeler ve pek çok yanlışlar olduğunu gördüm. Her ne kadar gerek Yanaki ve gerek Loğofet bey çok zahmetle layihayı okumağa çalışmışlar isede tamamen muvaffak olamamışlardır.

Ben dahi, tamamı ile nakil ve tashih hakkındaki arzuma rağmen, sureti kat'iyede muvaffak olamadığımı itiraf ediyorum, bir kaç kelimenin ma'nası benim için da meçhul kalmıştır. Loğofet bey Türkogreçyadaki Karaferya Kadısı Ahmet efendinin tercümesini kelime bekelime ta'kip ederek okuya bildiği kadar nakleylemiş, halbuki Mısırlı Yanaki mezkûr tercümeyi ta'kip ve naklederken müphem yerlerini kendi lisani ile izah ederek metnin aslından çok ayrılmıştır. Adetâ', Kadı Ahmet efendinin tercümesini rumcasına bakarak tashih eylemek istemiştir. Ve tashih ettiğini eserinde yazıyor. Halbuki, Kadı Ahmet efendinin tercümesine bir kelime bile ilâve etmesi caiz değildir. Eğer kendisi da ayrıca rumcesinden bir tercüme yapmak istese idi ona bir diyeceğimiz yoktur. Nitekim bizde, Kadı Ahmet efendinin tercümesini aynen naklettikten sonra ayrıca rumcasını tercüme ettik ve okuyucularımıza her ikisini arz ediyoruz.

Mısırlı Yanaki ve Loğofet beyin yazıları ile benim yazımın aralarındaki farkları bu eserimde birer birer göstermek sayın okuyucularımı yoracağından, arzu buyuran, her üç yazıyı tetkik ve tatbik etmekle anlaya bilecektir. Ancak, Patrik Yenadios'un layihasının Rumce kısmı vazih ve bila noksan Türkogreçyada yazılmış olduğundan bu layihayı mümkün olduğu kadar ayrıca bugünkü Türk lisana tercüme ettim.

Türkogreçyada, Yenadios'un lâyihasının metninde Mısırlı yanakinin eserinde yazılmakta olan mukaddeme ve hatime yoktur. Ancak metin haricinde müelifin beyanatı olarak bir mukaddeme, ve lâyiha bittikten sonra Fatihin lâyihayı takdir hakkındaki beyanat mevcuttur.

„Mısırlı yanakinin“ eserindeki metin harici mukaddeme ile müellifin yani Martin Krusios'un yazdığı mukaddeme arasında fark vardır. Birincisinde, Fatihin, Yenadios'u huzuruna çağırıldığını ve hristiyan itikadını sorduğunu yazıyor isede Türkogreçyanın 109 (1) ncu sahifesin-

(1) Türkogreçyanın tab'olunduğu 1584 tarihinde Patrikhane, Pammakaristos klisasında idi.

de: "O zaman Sultan, bizzat Patrikhaneye, Panmakaristos klisasına gitti ve ufak klisaya girdi (Bu yer bu gün yani Türkogreçyanın tab'olunduğu 1584 senesinde elbise ve evaniyi mukaddesenin muhafazasına mahsus mahaldır) ve Patrik Yenadios ile konuştu ve muhavere etti. Patrik korkusuz olarak dinimizin bütün hakikatini ispat etti, ve bu baptekî beyanatını aşağıda ayrı ayrı görülen yirmi fasıl (2) üzerine yazdı ve bunları bizzat Sultana verdi. Bu yirmi fasılın mündericatı bu veçhiledir: İstanbul ve yeni Roma Patriği gayet hakim ve edip Yenadios Sholarios'un hakiki ve gayri mezmum olan hristiyan dinine mütedair olan nutuk (3) dur ki Emir, Sultan Mehmet tarafından mumaileyhe, itikadiniz ne veçhiledir? deyu vakı olan süale karşı, Fatih Sultan Mehmede verilen aşağıdaki cevapları vererek dediki:" (4)

Ve bundan sonra lâyihanın metni başlıyor. Hatimeye gelince "Osmanlı Türklerinde ilim" eserinde hatime şu suretle yazılıyor:

"Kaçankim Sultan Mehmet bu hristiyanların dini böyle olduğuna ve bu menval üzere din tuttuklarını işittiği gibi teacübe vardı ve bunun kelâmına ve ilmüne ve hak iduğine fehmi oldu ve bu cevapları bir nice aldı ise öylece verdi ve cumleyi gerçeği anladı ve fehmeyleti. Bu hristiyanların dininden yana gerçektir deyu ve bunların din esrarının hak iduğini ve mucizat eylediğine bir şekki ve şüphesi olmadığına, emma pâk ve münevver altın gibi gayetle hristiyan cinsini sevdi ve hoş göredurdu ve emredüp azîm yasaklar eyledi ki her kim bir hristiyanı rencide ve yahut avamlık ederse azîm azab oluna? Hemen Sultan Mehmet yalnız kendi sevmek değil lâkin cümle musلمانlar severlerdi. Anin için yani Sultan ile muhabet ettiği için ve dahi azim ferah ve surur ettirdi ki böyle cins ağar? Sultan olduğuna. Temme temmet."

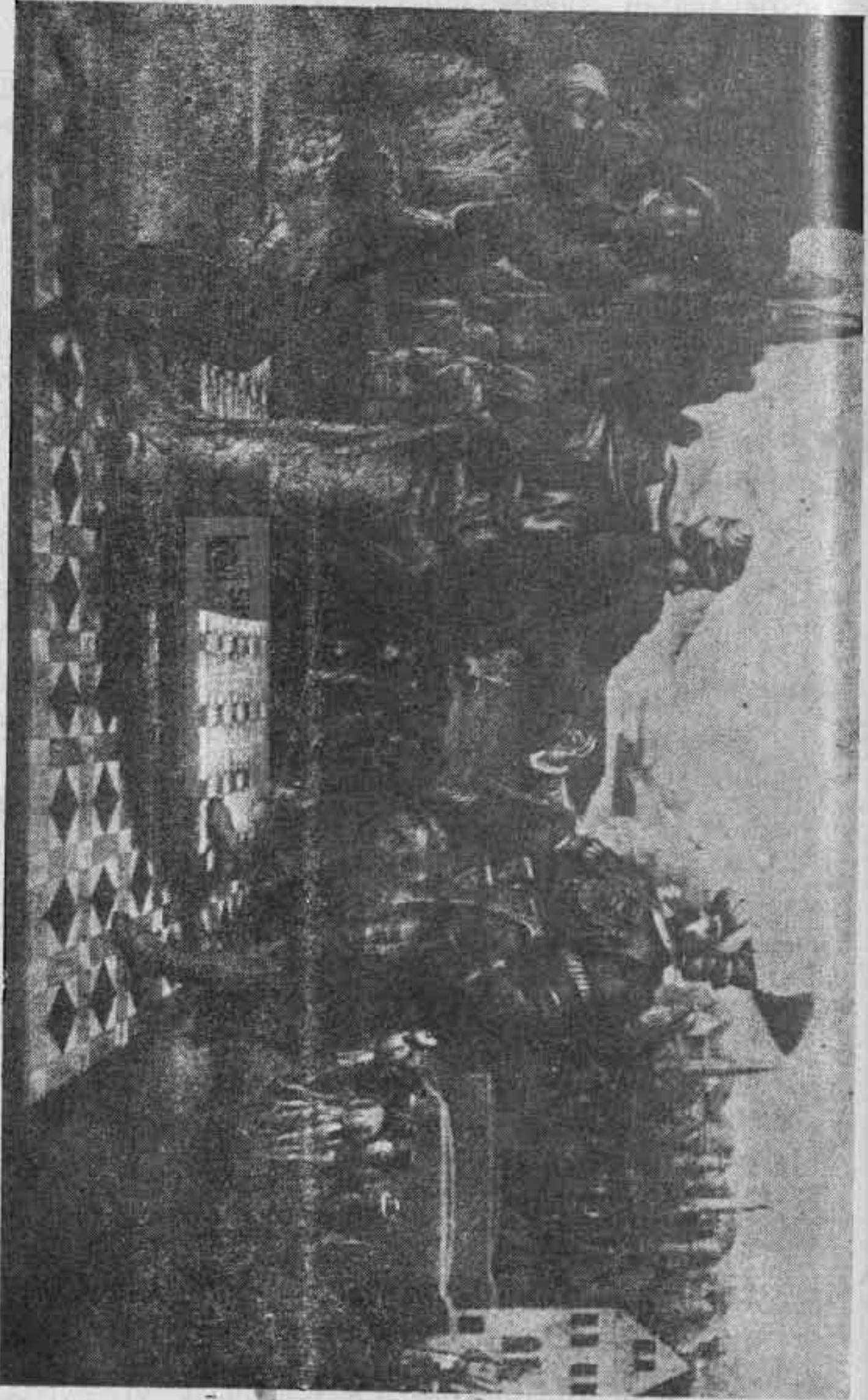
Bu yazılar, Yenadios'un lâyihasının bir cüz'ü ve ya beyanatının bir hatimesi olmayub müelifin beyanattı olduğu, mündericatından anlaşılıyor. Ve Türkogreçiyada metin harıcı olarak müellif Martin Krusios'un yazışı olarak yalnız Rumce ve Lâtince yazılıdır. Loğofet bey bu fıkrayı Yenadios'un dinî lâyihasının bir cüz'ü olmadığı için yazmamıştır. Zira bu fıkra müellif tarafından 1584 tarihinde yazılmış olduğundan Karaferya Kadısı Ahmet efendinin tercümesi ile bir alâkası yoktur.

"Osmanlı Türklerinde ilim" eserinde dinî lâyihanın hatimesi olarak

(2) Burada fasıl, fıkra yerine kullanılmıştır.

(3) Nutuktan maksat beyanattır.

(4) Fatih hazretleri 1477 senesinde İstanbul Rum Patriği Maksimos III'un (1476-1482) çok alım olduğunu haber alınca, Kendisini saraya davet ederek Hristiyanlığın erkân ve akayı hakkında mubahasada bulunmuştur. Padışalı, Maksimos'un gayet alimane verdiği izahatın zaptını istemiş ve Patrik taktım etmiştir (Türkogreçia sahı. 26 ve 132).

Fatih hazretleri ile Patrik Yenadios Sholarios'un muhaveresini tasvir eden resimdir (1)

(1) Yukardaki resim 1878 tarihinde Osmanlı Hükümetinin Londra sefiri Kostaki Musuros Paşa tarafından İstanbul Rum Patrikhanesine gönderilmiştir. 0,90X1,60 metro eb'adında bulunan bu resmin aslı Londrada Lord Grawford'un koleksiyonunda mevcut olup Musuros Paşa tarafından ressam T. Hollingworth'a kopyası çıkartılmıştır. Söylenmekte olduğuna göre aslı, ressam Gentile Bellini tarafından tersim edilmiştir. Ve Fatih hazretlerinin Patrik Yenadios'a imtiyazatı mezhebiyeyi ihsan ettiğini gösteriyor. «Tarın» gazetesinin 6 Birinciteşrin 1943 tarihli ve 4454 Numaralı nushasında neşreylediğim bir makalede bu resim hakkında aşağıdaki malumatı yazdım:

Bu resmin, Fatih hazretleri ile Yenadios'un muhaveresini tasvir etmekte olduğunu her ne kadar Patrikhane mehafili iddia etmekte iseler de ressam Bellini'nin İstanbulda bulunduğu zamanı (1476—1481) nazarı ithbare alır ve o devirde Patriklik Makamını Patrik Maksimos'un işgal eylediğini (1476—1481) ve Fatih'in bu Patrik ile de muhaverede bulunmuş olduğunu ve resimde Fatih'in genç olmayup yaşı ilerlemiş görülmekte bulunduğunu göz önüne getirecek olursak Patrik üçüncü Maksimos'un resmi olduğu neticesine ve kanaatına varılır

Mısırlı yanakının gösterdiği fıkranın en son kelimelerinden ma'na çıkmadığı için bir istifham işareti vaz'olunmuştur. Hakikaten mana çıkmıyor. Nitelikim (Böyle cins ağar? Sultan olduğuna) kelimelerinden bir mana çıkarmak kabil değil. Halbuki Türkogreçiyadaki rumcasından tercüme ettiğimizde (Böyle bir millete Efendi ve Sultan olduğundan dolayı Fatih, azim surur his ediyordu) manası çıkıyor.

Yukardaki tafsilâttan anlaşılıyor ki, o zamanın Rumları iyi Türkçe bilmedikleri için Kadı Ahmet efendinin tercümesinin ele geçen nüshasının yanlış olarak Türkogreçiyadan, naklolunmuş olduğuna şüphe kalmıyor. Ben ise Türkogreçiyada bulduğum gibi aynen naklettim.

Şu suretle okuyucularım işbu eserimde Yenadios'un lâyihasının asıl rumca metnini, Kadı Ahmet efendinin o zamana ait Türkçeye tercemesini. Bu günkü lisanımız ile tarafımdan yapılmış tercümeyi bulacaklardır.

Istanbulun fethinin beşyüzüncü seneyi devriyesi münasibeti ile Fatih hazretlerine ait bu güne kadar Tarih kitaplarında yazılmış ve yazılmamış her şeyin yazılması iktiza eylediginden ben dahi bu vesika hakkında gücümün yettiği kadar çalıştım. Bu çalışmam ile ufak bir hizmette bulunursam kendimi bahtiyar adedeceğim.

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΛΟΓΙΩΤΑΤΟΥ

κυροῦ Γενναδίου, τοῦ σχολαρίου καὶ Πατριάρχου Κωνσταντινιπόλεως νέας ρώμης, ὁμιλία ρηθεῖσα περὶ τῆς ὀρθῆς καὶ ἀνωμήτου του πίστεως τῶν χριστιανῶν. Μετεγλωττίσθη δὲ εἰς τὴν τουρκοαραβόγλωσσαν, ὑπὸ τοῦ ἀχμάτ, καδδῆ Βερροίας, τοῦ πατρὸς μαχουμουτ τζελεμπί, τοῦ ἀναγραφέως. Ἐρωτηθεὶς γὰρ παρὰ τοῦ ἀμηρᾶ σουλτάνου τοῦ μαχμέτη, τί πιστεύεται ὑμεῖς οἱ χριστιανοί; ἀπεκρίνατο δὲ οὕτως καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν.

Κεφάλαιον πρῶτον. Σ. Χ. Πιστεύομεν, ὅτι ἐστὶ θεός, δημιουργὸς πάντων, ὅσα εἰσὶν, ἀπὸ τοῦ μὴ εἶναι, ὅτι οὔτε σῶμα ἐστίν, οὔτε σῶμα ἔχει ἀλλὰ ζῆ νοερώς καὶ ἔστι νοῦς ἄριστος καὶ τελειώτατος, καὶ σοφώτατος ἀσύνθετος, ἀναρχος, ἀτελεύτητος. Ἐστὶν ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ὑπὲρ τὸν κόσμον. Οὐκ ἔστιν ἐν σὺδενὶ τόπῳ καὶ ἔστιν ἐν παντὶ τόπῳ. Ταῦτα εἰσὶν ιδιώματα τοῦ Θεοῦ. δι' ὧν χωρίζει ἀπὸ τῶν κτισμάτων αὐτοῦ καὶ ἄλλα ὅμοια τούτοις εἰσὶν.

Κεφάλαιον δεύτερον. Σ. Χ. Ἐστὶ σοφὸς καὶ ἀγαθός, καὶ ἀληθινὸς καὶ αὐτοαλήθεια. Ὅσα προτερήματα ἔχουσι τὰ ποιήματα αὐτοῦ μεμερισμένως: ἔχει αὐτὸς μόνος, ὑψηλότερον τρόπον. Καὶ ταύτας τὰς τελειότητας ἔχουσι καὶ τὰ κτίσματα αὐτοῦ διότι αὐτὸς δίδωσι ταύτας καὶ τοῖς κτίσμασιν αὐτοῦ. Ἀγαθὰ εἰσὶν, διότι σοφός, σοφά διότι ἀληθής, ἀληθῆ. Καὶ τὰ ἄλλα ὁμοίως. Πλὴν, ὅτι ὁ μὲν Θεὸς κυρίως ἔχει αὐτά: τὰ κτίσματα, κατὰ μετοχὴν ἔχουσιν.

Κεφάλαιον τρίτον. Σ. Χ. Πιστεύομεν ὅτι εἰσὶν ἐν τῷ Θεῷ ἄλλα τρία ιδιώματα: ἅτινα εἰσὶν ὡσπερ ἀρχαὶ καὶ πηγαὶ πάντων τῶν ἄλλων ιδιωμάτων αὐτοῦ. Καὶ διὰ τούτων τῶν τριῶν ιδιωμάτων ζῆ ὁ θεὸς αἰδίως ἐν αὐτῷ: καὶ πρὸ τοῦ δημιουργηθῆναι ὑπ' αὐτοῦ τὸν κόσμον: Καὶ διὰ τούτων ἐδημιούργησε τὸν κόσμον: καὶ διὰ τούτων κυβερνᾷ αὐτόν.

Καὶ ταῦτα τὰ τρία ιδιώματα, ὀνομάζομεν τρεῖς ὑποστάσεις, ἡγουν τρία πρόσωπα. Καὶ διότι αὐτὰ τὰ ιδιώματα, οὐ μερίζουσι τὴν μίαν καὶ ἀπλουσιτάτην οὐσίαν τοῦ Θεοῦ: Διὰ τοῦτο ἔστι Θεὸς καὶ μετὰ τῶν ιδιωμάτων τούτων εἷς Θεός: καὶ οὐκ εἰσὶ τρεῖς Θεοί, καθὼς τινὲς τολμῶμεν λέγομεν.

Κεφάλαιον τέταρτον. ΣΧΟΛ. Πιστεύομεν, ὅτι ἐκ τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ ἀνατέλουσι λόγος καὶ πνεῦμα: ὡσπερ ἀπὸ τοῦ πυρός, φῶς καὶ θερμῆ. Καί, καθάπερ τὸ πῦρ, καὶ εἰ μὴ ἔστι τι τὸ φωτιζόμενον καὶ θερμαινόμενον ὑπ' αὐτοῦ: ἀλλ' ὅμως αὐτὸ τὸ πῦρ, αἰεὶ ἔχει φῶς καὶ θερμῆ: καὶ ἐκπέμπει φῶς καὶ θερμῆ ἡμῖν: οὕτω καὶ πρὸ τοῦ δημιουργηθῆναι τὸν κόσμον ἦσαν ὁ λόγος καὶ τὸ πνεῦμα, ἐνεργεῖαι τοῦ Θεοῦ φυσικαί: ἐπεὶ οὖν ὁ Θεὸς νοῦς ἐστίν, ὡς προεῖρηται. Καὶ ταῦτα τὰ τρία: νοῦς, λόγος καὶ πνεῦμα εἷς Θεός

ἔστιν: ὡσπερ ἐν τῇ μιᾷ ψυχῇ τοῦ ἀνθρώπου, ἔστιν νοῦς καὶ λόγος νοητός καὶ θέλλησις νοητή: καὶ ὅμως ταῦτα τὰ τρία, εἰσὶ μία ψυχὴ κατὰ τὴν οὐσίαν. Πάλιν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ὀνομάζομεν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ δύναμιν καὶ υἱὸν αὐτοῦ: διότι ἔστι γέννημα τῆς φύσεως αὐτοῦ: ὡσπερ τὸ γέννημα τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου, καλοῦμεν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου: καὶ ὡσπερ τὸ νόημα τοῦ ἀνθρώπου, ἔστι γέννημα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Καὶ πάλιν ὀνομάζομεν τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ, πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀγάπην, Αὐτὸν δὲ τὸν νοῦν καλοῦμεν πατέρα: διότι αὐτὸς ἔστιν ἀγέννητος καὶ ἀναίτιος: αἷτιος δὲ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ πνεύματος, ὅτι οὖν ὁ Θεὸς οὐ νοεῖ μόνον τὰ κτίσματα αὐτοῦ: καὶ διὰ τοῦτο ἔχει λόγον καὶ σοφίαν, δι' ἧς νοεῖ ἑαυτὸν ἰδίως: ὁμοίως οὐ θέλει καὶ ἀγαπᾷ μόνον τὰ ποιήματα ἑαυτοῦ ὁ Θεός: ἀλλὰ θέλει καὶ ἀγαπᾷ ἑαυτὸν πολλῶ μᾶλλον: διὰ τοῦτο, αἰδίως προέρχονται ἐκ τοῦ Θεοῦ ὁ λόγος, καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ: καὶ αἰδίως εἰσὶν ἐν αὐτῷ: καὶ ταῦτα τὰ δύο, μετὰ τοῦ Θεοῦ, εἷς ἔστι Θεός.

Κεφάλαιον πέμπτον. ΣΧΟΛ. Πιστεύομεν, ὅτι ὁ Θεός, διὰ τοῦ λόγου τῆς σοφίας, καὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ ἐδημιούργησε τὸν κόσμον: καὶ διὰ τοῦ πνεύματος τῆς ἀγαθῆς θελήσεως καὶ ἀγάπης αὐτοῦ, προνοεῖται, καὶ κυβερνᾷ, καὶ κινεῖ πᾶσαν φύσιν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ, πρὸς τὸ ἀγαθόν, κατὰ τὴν τάξιν ἐκάστης φύσεως. Καὶ διὰ τοῦτο πιστεύομεν; ὅτι, ὅτε ἠθέλησεν ὁ Θεός, διὰ μόνην τὴν ἐλεημοσύνην αὐτοῦ, ἐπιστρέψαι τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τῆς πλάνης τῶν διαμόνων, καὶ τῆς εἰδωλολατρείας; διότι, πλὴν τοῦ ὀλίγου τόπου τῶν Ἰουδαίων; ἐνῶ προσεκινεῖτο καὶ ἐπιστεύετο εἰς Θεός, ἐκ τοῦ νόμου τοῦ Μωϋσέως: ἡ δὲ ἄλλη πᾶσα οἰκουμένη, ἐσεβάζετο τὰ κτίσματα τοῦ Θεοῦ. Καὶ πολλοὺς Θεούς, τοὺς μὴ ὄντας, ἀντὶ τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ προσεκίνουν. Καὶ ἐπολιτεύοντο κατὰ τὰς ἰδίας ἕκαστοι ἐπιθυμίας, οὐ κατὰ τινὰ τοῦ Θεοῦ νόμον.

Κεφάλαιον ἕκτον. ΣΧΟΛ. Τότε ἐποίησεν ὁ Θεός τὴν τοιαύτην ἀνάπλασιν τῶν ἀνθρώπων, διὰ τοῦ λόγου, καὶ διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐνεδύθη τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν. Ἴνα, ὡς μὲν ἀνθρωπος, ὁμιλήσας ἀνθρώποις. Ὡς δὲ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Θεοῦ σοφία, διδάξῃ τοὺς ἀνθρώπους πιστεύειν εἰς τὸν ἕνα ἀληθῆ Θεόν. Καὶ πολιτεύεσθαι κατὰ τὸν νόμον, ὃν αὐτὸς ἔδωκε, καὶ πάλιν, ὡς μὲν ἀνθρωπος, ἵνα δῶ τὴν πολιτείαν αὐτοῦ παράδειγμα τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ. Πρῶτος γὰρ αὐτὸς ἐτήρησε τὸν νόμον, ὃν ἔδωκε τοῖς ἀνθρώποις. Ὡς δὲ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ δύναμις, δυνήθη κατορθῶσαι τὸ παγκόσμιον ἀγαθόν, ὅπερ ἐβούλετο: διότι τὸ ἀδύνατον, δι' ἑνὸς ἀνθρώπου δυνάμει ἐπιστρέψαι τὴν οἰκουμένην πρὸς τέλος τὸν Θεόν, καὶ οὕτως διὰ μὲν τοῦ λόγου αὐτοῦ ἔσπειρε τὴν ἀλήθειαν ὁ παντοδύναμος καὶ ἀόρατος Θεός ἐν ἱερουσαλήμ: διὰ δὲ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, ἐφώτισε καὶ ἐνίσχυσε τοὺς ἀποστόλους αὐτοῦ: ἵνα σπείρωσιν αὐτοὶ τὴν ἀλήθειαν, καὶ εἰς πάντα τὸν κόσμον: διὰ τὴν ἀγάπην πέμπσαντος αὐτὸν Θεοῦ: καὶ διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου:

κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἰησοῦ : ὅστις ἐκουσίως ἀπέθανεν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ὑπὲρ τοῦ σωθῆναι τὸν κόσμον. Οὕτω πιστεύομεν ἡμεῖς τὸν ἕνα Θεὸν ἐν τριάδι: πατέρα υἱόν, καὶ πνεῦμα ἅγιον: καθὼς ἐδίδαξεν ὁ Χριστὸς ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστὸς καὶ διότι ἐστὶν ἀληθής: πιστεύομεν, ὅτι ἐστὶ καὶ αὐτοαληθές, καὶ μαθηταὶ αὐτοῦ, οὕτως ἐδίδαξαν ἡμῶν πλατύτερον. οὕτω νοοῦμεν, καὶ ἀπὸ τῆς δυνάμεως τῆς σοφίας.

Κεφάλαιον ζ΄. ΣΧΟΛ. Πιστεύομεν ὅτι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὃ μὲν ἐδύθη ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ἐστὶν ὁ Χριστὸς καὶ ἡ μὲν ζωὴ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, ἦν ζωὴ ἀνθρώπου ὑπεραγίου. ἡ δὲ δύναμις τῆς σοφίας, καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ἦν Θεοῦ δύναμις.

Κεφάλαιον Η΄. ΣΧΟΛ. Πιστεύομεν, ὅτι, ὥσπερ ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα, τοῦ ἐνὸς ἀνθρώπου, γίνεται εἷς ἄνθρωπος: οὕτως ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ἀφ’ ἐνὸς μέρους: καὶ ἀπ’ ἄλλου μέρους, ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα, εἰσὶ πάντοτε δύο φύσεις, μεμερισμέναι τελείως ἐν ἐνὶ ἀνθρώπῳ. οὕτω καὶ ἡ ἀνθρωπότης, καὶ ἡ Θεότης, εἰσὶν ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ μεμερισμέναι τῇ φύσει τελείως: καθ’ ὑπόστασιν μόνον καὶ προσωπικῶς, ἠνωμέναι. καὶ οὔτε ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ μετεβλήθη εἰς τὴν σάρκα, ἢ τὴν ψυχὴν τοῦ Χριστοῦ: οὔτε ἡ σὰρξ τοῦ Χριστοῦ, ἢ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ μετετράπη εἰς λόγον Θεοῦ: ἀλλὰ ἦν καὶ ἔστιν ἐν τῷ Χριστῷ, μετὰ τὴν ὑπερθαύμαστον αὐτοῦ οἰκονομίαν ἐκείνην: ὃ μὲν τοῦ Θεοῦ λόγος: ἡ δὲ ἀνθρωπότης, ἀνθρωπότης. καὶ ὅτι οὐ προσέλαβεν ἡ ἀνθρωπότης τοῦ Χριστοῦ, τὴν θεότητα: ἀλλ’ ἡ Θεότης τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, προσέλαβε τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν, ἐν αὐτῷ τῷ προσληφθῆναι συστάσαν. Πᾶν, ὅπερ ἐστὶν ἐν τῷ Θεῷ, καὶ ἐκ τοῦ Θεοῦ, φυσικῶς Θεός ἐστὶν: διότι οὐκ ἐστὶν ἐν τῷ Θεῷ συμβεβηκός. καὶ διὰ τοῦτο, τὸν νοητὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, Θεὸν ὀνομάζομεν, καὶ πιστεύομεν. Καὶ διότι οὗτος ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ἦν ἐν τῷ Χριστῷ: Διὰ τοῦτο τὸν Χριστόν, Θεὸν καὶ ἄνθρωπον ὁμολογοῦμεν: ἄνθρωπον μὲν, διὰ τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ σῶμα: Θεὸν δέ, διὰ τὸν ἐν αὐτῷ λόγον τοῦ Θεοῦ.

Κεφάλαιον Θ΄. ΣΧΟΛ. Πιστεύομεν, ὅτι λόγος τοῦ Θεοῦ, ἦν ἐν τῷ Χριστῷ καὶ ἐν τῷ κόσμῳ: καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐν τῷ Θεῷ, καὶ πατρί: διότι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐστὶν ἄπειρος: ὥσπερ ὁ Θεὸς ἐστὶν ἄπειρος οἱ γεννῶν αὐτόν, ἠγουν νοῶν, καὶ ἄπειρον δύναμιν ἔχων, Πλήν, ἐν τῷ Θεῷ κατὰ ἄλλον τρόπον ἦν: καὶ ἐν τῷ Χριστῷ κατὰ ἄλλον: καὶ ἐν τῷ κόσμῳ κατὰ ἄλλον.

Κεφάλαιον Ι΄. ΣΧΟΛ. Πιστεύομεν, ὅτι ὅταν ὁ Θεὸς κοινωνῇ τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ καὶ τῆς χάριτος, κτίσματί τινι, οὐδαμῶς ζημιούται ἀλλὰ μᾶλλον μεγαλύνεται: διότι ἐκ τῆς ἀρετῆς τῶν κτισμάτων, τὸ ὕψος τοῦ Θεοῦ φανεροῦται. Καὶ ὅσῳ, μᾶλλον βελτιούται τὸ κτίσμα τῇ πλείονι κοινωνίᾳ τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ: τοσοῦτω πλέον ἡ ἀγαθοντὰς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ δύναμις, δείκνινται. Διὰ τοῦτο, ἡ ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ δύναμις, καὶ

ἡ ἀγάπη, εἰς τοὺς ἀνθρώπους πλέον ἐμεγαλύνθη, ἐκ τοῦ ἐλθεῖν αὐτὸν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ Θεόν, μετὰ πάσης αὐτοῦ τῆς δυνάμεως, εἰς τὸν Ἰησοῦν: ἢ ὅτι ἔπεμπεν εἰς τοὺς προφήτας μίαν χάριν αὐτοῦ, ἢ δύο: καὶ εἰς ἄλλον μὲν προφήτην, ἐλάττονα: εἰς ἄλλον δέ, μείζονα.

Κεφάλαιον ΙΑ΄. ΣΧΟΛ. Πιστεύομεν, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐσταυρώθη καὶ ἀπέθανεν οἰκείῳ θελήματι, διὰ πολλὰς καὶ μεγάλας ὠφελείας, δεομένας πολλῶν λόγων: καὶ πάντα ταῦτα, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον αὐτοῦ. Ὁ γὰρ λόγος τοῦ Θεοῦ, οὔτε σταυροῦται, οὔτε ἀποθνήσκει, οὔτε ἀνίσταται: ἀλλὰ μᾶλλον ἀνέστισεν αὐτὸς τοὺς νεκρούς: ὥσπερ ἀνέστησε καὶ τὴν σάρκα, ἣν ἐφόρησεν. Πιστεύομεν, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀναστὰς ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς: καὶ πάλιν μέλλει ἔρχεσθαι μετὰ δόξης, ἵνα κρίνη τὸν κόσμον.

Κεφάλαιον ΙΒ΄. ΣΧΟΛ. Πιστεύομεν, ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων εἰσὶν ἀθάνατοι: ὅτι τὰ σώματα τῶν ἁγίων ἀναστήσονται ἄφθαρτα, φωτεινὰ ἐλαφρά: μήτε τροφῆς χρῆζοντα, μήτε πόσεως, μήτε ἐνδυμάτων, μήτε ἄλλης σωματικῆς ἡδονῆς. Καί, ὅτι αἱ ψυχαί, καὶ τὰ σώματα, τῶν καλῶς πολιτευομένων, ἀπελεύσονται εἰς τὸν παράδεισον: τῶν δὲ ἀμετανοήτων, πονηρῶν καὶ ἀπίστων, εἰς τὴν κόλασιν. Καὶ ὁ μὲν παράδεισος τῶν ἁγίων, καὶ ἡ ἀπόλαυσις, ἐστὶν ἐν τῷ οὐρανῷ: ἡ δὲ κόλασις τῶν πονηρῶν, ἐν γῆ. Καὶ ἡ ἀπόλαυσις τῶν ἁγίων, οὐδὲν ἕτερον ἐστίν: εἰ μὴ ὅτι τελειωθήσονται αἱ τοιαῦται ψυχαὶ εἰς τὴν γνῶσιν. Καὶ τότε θεωρήσουσιν τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ: ἃ νῦν οὐ γινώσκουσι, εἰ μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Κεφάλαιον ΙΓ΄. ΣΧΟΛ. Διατὶ δὲ ἦν ἀναγκαῖον, σαρκωθῆναι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ Θεόν: εἰσὶν ἀναγκαῖοι καὶ πολλοὶ λόγοι. Καί, ὅταν ἦ χρεία: ἐσμὲν ἔτοιμοι, δοῦναι αὐτούς. Ἐπέκεινα δὲ ἐκείνων τῶν λόγων πληροφοροοσιν ἡμᾶς τὴν ἀλήθειαν τῆς πίστεως ἡμῶν, τὰ ἑπτὰ ταῦτα.

Κεφάλαιον ΙΔ΄. ΣΧΟΛ. Ὅτι ἐπροφήτευσαν οἱ προφῆται τῶν Ἰουδαίων (οὓς στέργομεν καὶ ἡμεῖς) τὸν Ἰησοῦν, καὶ ὅσα ἐποίησε, καὶ ὅσα ἐγένοντο ἐπ’ αὐτῷ: καὶ ὅσα ἐποίησαν ὕστερον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, τῇ δυνάμει αὐτοῦ. Ὅμοίως προσεφήτευσαν καὶ τὰ μαντεῖα τῶν ἐλλήνων, συγχωρήσει Θεοῦ. Καὶ οἱ ἀστρονόμοι τῶν Περσῶν καὶ ἐλλήνων. Καὶ ταῦτα πάντα μετὰ εὐφημίας μεγάλης τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ ὅτι πᾶσαι αὗται αἱ προφητεῖαι ἦσαν ἀπαράγραπτοι, ἔχομεν δεῖξαι.

Κεφάλαιον ΙΕ΄. ΣΧΟΛ. Ὅτι αἱ γραφαὶ πᾶσαι τῆς πίστεως ἡμῶν, συμφωνοῦσιν ἐν πᾶσι: διότι εἶχαν οἱ γράψαντες αὐτὰς ἓνα διδάσκαλον, τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ἄλλως γὰρ ἔμελλον ἔν τισι διαφωνεῖν.

Κεφάλαιον ΙΣΤ΄. ΣΧΟΛ. Ὅτι ἐδέξαντο ταύτην τὴν πίστιν, νέαν οὖσαν καὶ παράδοξον, οἱ ἄνθρωποι πανταχοῦ μετὰ σπουδῆς, καὶ μετὰ κινδύνων πολλῶν. Καὶ οὐ μόνον ἰδιῶται καὶ ἀμαθεῖς: ἀλλὰ καὶ οἱ φρόνιμοι καὶ οἱ σοφοί. Καὶ διὰ τοῦτο κατελύθη τελείως ἡ πλάνη τῶν δαιμόνων.

Κεφάλαιον ΙΖ΄. ΣΧΟΛ. Ὅτι ἡ πίστις αὕτη οὐδὲν περιέχει ἀδύνατον,

οὐδὲ ἀσύμφωνον: οὐδὲν σωματικόν, ἀλλὰ πάντα πνευματικά. Καὶ ἔστιν ὁδὸς φέρουσα τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς μελλούσης αἰωνίου ζωῆς.

Κεφάλαιον ΙΗ΄. ΣΧΟΛ. Ὅτι, ὅσοι ἔλαβον ταύτην τὴν πίστιν: καὶ ἐπολιτεύσαντο ἑναρέτως κατὰ τὸν Ἰησοῦ νόμον: ἔλαβον μεγάλα χαρίσματα ἐκ τοῦ Θεοῦ: καὶ δυνάμεις ἐποίησαν πολλὰς ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ: ὑπερ οὐκ ἂν ἦν, εἰ ἡ πίστις αὕτη ἦν ἐναντία τῇ ἀληθείᾳ,

Κεφάλαιον ΙΘ΄. ΣΧΟΛ. Ὅτι, ὅσα λέγουσι τινὲς κατὰ τῆς πίστεως ταύτης: δυνάμεθα λύειν εὐκόλως καὶ εὐλόγως.

Κεφάλαιον Κ΄. ΣΧΟΛ. Ὅτι τῇ πίστει ταύτῃ ἐπολέμησαν διὰ πολλῶν τιμωριῶν καὶ φόνων οἱ βασιλεῖς τότε, καὶ οἱ ἑπαρχοὶ αὐτήν, ἐν τῇ οἰκουμένη χρόνους: πολύθεοι ὄντες, καὶ εἰδωλολάτραι: καὶ οὐδὲν ἴσχυσαν: ἀλλὰ ἐνίκησεν ἡ πίστις, καὶ διαμένει μέχρι τοῦ νῦν. Καὶ ἐλθὼν ὁ κύριος εὐρήσει αὐτήν. Καὶ, εἰ μὴ ἦν ἡ πίστις αὕτη ἐκ θελήματος Θεοῦ: διελύθη ἂν τότε εὐκόλως. Αὐτῷ τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, δόξα, ἀμήν.

Τέλος σὺν Θεῷ, καὶ τοῦ εἰκοστοῦ κεφαλαίου,
ΤΟΥ ΣΧΟΛ. Ταῦτα λέγομεν ἡμεῖς περὶ τῆς πίστεως ἡμῶν συντόμως.

Istanbulun fethinden' sonra Patrikhane itihaz olunmak üzere Fatih hazretleri tarafından tahsis ve ihsan olunan Ayion Apostolon (Havariyun) Klisasının resmidir (1)

(1) Bu klisa Fatih hazretlerinin inşa eylediği (Fatih Sultan Mehmet) camisinin bulunduğu mahalde mebni idi. Gayet muzeyen ve İmperatorların ve Patriklerin ve bir çok azizlerin medfenlerini havi olduğundan dolayı Ayasofya derecesinde e emmiyeti haiz bir mab'ed idi. Bu sebepten dolayı Fatih hazretleri, fetihten sonra ilk intihap olunan Patrik Yenadios'un ikametine tahsis eylemiştir.

PATRIK YENADIOSUN FATİH HAZRETLERINE
TAKTİM EYLEDİĞİ DİNİ ARIZENİN KARAFERYA
KADISI İBNI MAHMUT ÇELEBİ AHMET EFENDİNİN
RUMCADAN TÜKÇAYA TERCUMESİDİR

— 1 —

İhtikadumuz bunun üzerindedir kim, Allah vardır, Halıkı cumleyi mevcudattır. kim yoktan var eyledi. ne cesmidur ne cismanıdur, haydur, akıl gibi ve hem akıldur, akle benzemez, kâmil ve mükemmel, alım, basıt, kadım, bilânihaye, alem içindedur ve dışındadır, ⁽¹⁾ lâmekândur, her yerde hazırdur. İşbu zikrolunan sıfatlar Allaha mahsustur. Bunlarınla mahlukunden mümtaz olur. Dahı ne ki bunlara benzer varsa.

— 2 —

Yanı alımdur ve halımdur. Gerçektur ve gerçek gendudur, ne kadar haslet varsa mahlukunda taksım olunmuş ise mecmuu ⁽²⁾ âlı mer-tebe ile gendinde mevcuttur, işbu zikrolunan hasletler mahlukundada vardır. Zira ki mahlukuna dahı verur, görmez misin gendu halım oldu-ğu'çun ⁽³⁾ mahlukunde dahı hilim vardır. Alımdur, mahlukunda da ilim ⁽⁴⁾ vardır, sadıktur, mahlukun dahı sitkı vardır. Dahı ne kim bun-lara benzer varsa ilâ bu kadar vardır kim Barıde ol hasletler zatî ⁽⁵⁾ dur, mahlukunda arzîdur. ⁽⁶⁾

— 3 —

Yanı ihtikadumuz ⁽⁷⁾ bunun üzerindedir kim Barıde üç sıfat var-dur, ğayiri sıfatların mebdעי ve menbای ⁽⁸⁾ gibidur, ve bu üç sıfette haydur, hayatı ğayiri mer'î le alemi ⁽⁹⁾ yaratmazdan önden ⁽¹⁰⁾ dahı

⁽¹⁾ Metinde (danıştedur). ⁽²⁾ Metinde, (mecmuusu). ⁽³⁾ (Olduğu için)
⁽⁴⁾ Metinde (ilmi). ⁽⁵⁾ Metinde (latıdur). ⁽⁶⁾ Metinde (andadır).
⁽⁷⁾ Metinde (yanıkadumuz). ⁽⁸⁾ Metinde rumcaşında (mateni) demektir.
Latıncasınua (manteni). ⁽⁹⁾ Metinde (alamı). ⁽¹⁰⁾ Metinde (ondun).

ve alemi dahı bu üçü ⁽¹¹⁾ ile yarattı ve alem içinde harekât ⁽¹²⁾ ve sekenat ⁽¹³⁾ bu üç iledur. Oyle ise ⁽¹⁴⁾ bu üç sifata üç suret tesmiye ⁽¹⁵⁾ ediyoruz. Şunun için kim işbu sifata ayırmaz obir hakikatı Barınun. Bunun için işbu üç sifata bir Allahtur, üç degul.

— 4 —

Yanı ihtikadımız bunun üzerindedur kim Barıden ⁽¹⁶⁾ zahır ⁽¹⁷⁾ olur, nutuk ⁽¹⁸⁾ ve irade. Netekim odun hararet ve şüle ⁽¹⁹⁾ egerkiçin ⁽²⁰⁾ odun harareti muhtevi ⁽²¹⁾ ve şulesi vardur, hemde vucuhle ⁽²²⁾ hararet ve şule gönderur, biaynılı kâinat yoğ iken dahı nutuk ve iradet Barınun kadımı ve ezeli ⁽²³⁾ idi, ol üçü kim deriz akıl ve nutuk ve iradeddur, bu üçe bir Tanrı ⁽²⁴⁾ deriz, netekim ademin canında ⁽²⁵⁾ akıl ⁽²⁶⁾ ve nutku aklî ve iradeyi aklî vardur, Eyle ise ol üçü canın kakikatına nazaren bir candur, ve hem ⁽²⁸⁾ geru Barınun nutkune ilmullah ⁽²⁹⁾ ve kudretullah ve ibnullah deyu tesmiye ederun ⁽³⁰⁾. Zira kim anlar Barınun hakikatından mütevelit oldu. Netekim adamdan doğana ⁽³¹⁾ ibni adem deriz, ve netekim ademun fikri da ⁽³²⁾ ruhtan mütevelit oldu. Ve dahı geru iradetullah ve ruhu kudus ve muhabetullah deyu tesmiye ederiz ⁽³³⁾, ve dahı akle eb deriz, zirakim akıl ⁽³⁴⁾ kimseden doğmadı. Nutuk ve irade bundan doğar. Ve dahı eb deruz kim Barınun hakikatını bilmek ⁽³⁵⁾ için degıldur ⁽³⁶⁾. Belki gendinin hakikatını dahı yekrek bilir ve anlar ve ⁽³⁷⁾ dileksuz gendinin hakikatunu ⁽³⁸⁾ teakkul ettiği için. Anın için nutku vardur ve ilmi vardur. Ol ilim ile ebedî hakikatunu anlar ve bilir. Zira iman ve dahı deriz kim hemen ⁽³⁹⁾ mahlukuni sever ve diler degıldur. belki gendigi dahı yekrek sever ve diler. Anın için nutku ve ruhu kudsu daim Haktan gelur ve ebedî gendi iledur. O sebepten Bariye bir Allah deriz.

(11) Metinde üç ile. (12) Metinde (herekat). (13) Metinde (sekanat). (14) Metinde (eyle isa). (15) Suretle tesmiye arasında (deyu) kelimesi da vardır. ve ediyoruz yerinde (tesmiye's) vardırki (tesmiyeyuz) demektir (16) Metinde (Barıgen). (17) Metinde (diahır). (18) Metinde (nutku). (19) Şule kelimesi (şohle) şeklinde yazılıyorki muharrir, arapça (ayin) harfı yerine daima rumca (ha) harfını kullanıyor. nasilki itikadımız kelimesi yerine (ihtikadımız) yarıyor. (20) Bu kelime anlaşılabilir. (21) Metinde (mutederi). (22) Metinde (mevicukle). (23) Metinde (enalidi); (24) Metinde (Tanrı); (25) Metinde (canıden); (26) Metinde (aklı); (27) Metinde (Nazar); (28) Metinde (ahmı); (29) Metinde (ilmullah); (30) Ederiz demektir; (31) Metinde, (fikrine); (32) Metinde, (deruz); (33) Metinde (enklı); (34) Metinde, (bilmey); (35) Metinde, (degıldur); (36) Metinde; (37) Metinde, (hakikatun); (38) Metinde, (haman); (39) Metinde (alâhide);

İhtikadımız şunun üzerindedir Barı, nutku ile ve ilmi ila ve kudreti ile alemleri yarattı. Ve hem ruhu kuddus ile kim gendunun ahseni ihtiyarı ve muhabetidir, anun ile tehiye eder ve hem ketirur ve tahrik eder. Alem içinde her şeyi alâhatıhı gendi hassasına göre, ve dahı anun için inanuruz kim ol vaktin kim Allah teberekke ve tealâ diledi. Gendunun kemali şefkatından döndürmek için ademleri Şeytana itibaindan ve Put-pereştlikten. Zirakim Barının birliğine ⁽⁴¹⁾ ve Musanın kitabına ihtikad ⁽⁴²⁾ ederler ve inanurlar idi. Anlardan ğayiri ademler kim yer yuzundeki var idi Allaha ihtikad itmezler idi, belki mahlukune taparlar idi. Put gibi, ay gibi gün gibi ⁽⁴³⁾, çok Tanrıye taparlar idi. Bir gerçek Tanrıye tapmazlar idi. Şeytan muğalıtası ⁽⁴⁴⁾ ile nefisleri havasına uyarlar idi. Allah emrine imtisal edup Musa kitabına inanmazlar idi.

Anun için ⁽⁴⁵⁾ adem suretinde nutuk ile ve ruhu kuddus ile bunları irşat eyledi, bundan oturi nutku Barı adem suretin kisvelendi adem gibi ademler ile muhabet ede, nutki ile ve ilimle alemde irşad edup fasıt ihtikatlarını iptal eyleye ⁽⁴⁶⁾, Allahın vahtaniyetine ihtikad edeler. İsa gösterdiği gibi, ve hem adem gibi ⁽⁴⁷⁾ alemde amel etti. Bu ilimle irşadını teknil eyleye ve hem oyle eyledi, ve hem Allah nutku ve kudreti birle kadir olup cemii alemleri islah ede, gendi ihtiyarı üzere, zira mümkün degildir. Bir kişi cemii alemleri hak din yanına döndüre. Oyle olduğu için ol Padişahı alem ezeli, kadir ve kayum gerçeği Kuddusu mubarekte ekte ⁽⁴⁸⁾, ve hem ol ruhu kuddus ile Havariyuni münevver eyledi ve kuvetlendirdi. Ol gerçeği cemii alemlere ekmek ⁽⁴⁹⁾ için ve hem alemleri korumağa gerçeğün muhabeti ve amirun emri muhabetinden ötürü. Ve alemleri delaletten kurtarmaktan ötürü. Ve dahı İsa gibi gendi ihtiyarı ile adamlık için. Eyle ihtikad ederuz biz ol bir Allahı bu üç ile: eb, ibin, ve ruhu kuddus ile irşad eyledi. Rabbımız İsa gendü gerçek olduğu için ihtikad ederiz ki irşadı dahı gerçektir, şakirtlei ⁽⁵⁰⁾ dahı asanlıkle anlatmış ⁽⁵¹⁾ biz dahı ilim kuveti ile.

⁽⁴¹⁾ Metinde, (birliliye); ⁽⁴²⁾ Metinde, (ihtikad); ⁽⁴³⁾ Metinde, üç gibiden ikisi (bigi) yazılmıştır; ⁽⁴⁴⁾ Metinde (malatısı ile); ⁽⁴⁵⁾ Metinde, (anun için); ⁽⁴⁶⁾ Metinde, (eyle); ⁽⁴⁷⁾ Metinde, (bigi); ⁽⁴⁸⁾ Metinde, (anti), ve aşağısında ekmek için yerine (anumek için) yazılmıştır.

⁽⁴⁹⁾ Metinde, (şakirtleri); ⁽⁵⁰⁾ Metinde, (asanı raile anlaruz); ⁽⁵¹⁾ Metinde,

Yani ihtikadumuz bunun üzerindedurkim Allah, sozu ve ademlik anun gibi ademlik ki, nutku Barumuz Allah sozu anı kisvelendi İsa-dir⁽⁵¹⁾ İsanun hayatı cismanısı adem hayatı, Veliler hayatı gibidir. Dahı Allahın ilmi gücü ve mucizeleri kuveti ilahıdır.

Yani ihtikadumuz bunun üzerindedur kim, bir adam şol can ile ten kim bir şahsa nazır bir adam oldu, biaynıhı Barının nutku tahlisi bir taraftan ve diger taraftan ruhi ile cismi İsa ibni Meryem suretinde İsa oldu. ve netekim cisim daim ademde iki hakıktır, her biri Allahı hakikat ile biri birinden ayiridir. Yahot ol nutku ilahı cesedi İsa oldu, anası gibi, ve yahot⁽⁵²⁾ can oldu ve yahot⁽⁵⁴⁾ İsanın kanı ve canı nutku ilahı oldu. Evet daim mevcut nutku ilâhı ve ademlik ve dahı her ne kim Barıdedur ve andadur hakikatı Barıdur. Zira kim Barıde arızı degildur zatıdur, anın için Barınun nutku tahlisine Barı deruz ve inanuruz, zira bu nutku Barı şsade olduğu için İsaye⁽⁵⁵⁾ Tanrı deruz adem tesmiye olundu, ruh ile cesede nazaren ismi, Barı tesmiye olundu, Barı nutku tahlisine nazaren.

Yani ihtikadumuz bunun üzerindedur kim, nutku barı, İsada⁽⁵⁶⁾ idi, ve 'dünyada idi, ve gökte idi ve yerde idi, ve Barıde idi ve Barı atasında idi, zira nutka Barı lamekândur netekim bunu doğuran Barı lamekândur, kudreti dahı lamekâdur, ilâ bu kadar vardur kim Barıde ayiri cihetledur.

Yani ihtikadumuz bunun üzerindedur kim, şol vakıt kım, Barı kemalî hılmından ve bahşaişinden, mahlukundan birine ita ede, bu itadan gendi için noksan gelmez, belki dahı kemal bulur, zira kim mahlukundaki kemalden gendi azameti zahır olur, ol miktar Allahın ilmi ve kemalî zahır olur, ve dahı bunun için kim Allahın şefkatini ve muhabbetini⁽⁵⁸⁾ ademlere ve ğayri ademlere gönderdiginden daha ziyade oldu ol nutku Barı cemii kemalî ile İsaye geldiği için bundan önden gelen

(Esa); (52) Metinde; (53) Metinde (nehot); (54) Metinde (nestekim); (55) Metinde, (Esaye); (56) Metinde (esaidi); (57) Metinde, (Dogurun); (58) Metinde, (mehebe-

peygamberlere (59) alâkadını meratıb, geldiginde hasıl olandan, İsaya gelince mahlukunda şefkatullah ve muhabbetullah(60) dahı ziyade idi.

— 11 —

Yanı ihtikadumuz bunun üzerindedur, İsa çarmih oldi, ve öldü, gendi ihtiyarı ile çok turli faidelerden ötürü idi. bunlar ademliğine nazarendur yanı Barınun sozı ne çarmih ile ölür, ne geru hayat bulur. evet kendu ihyayi mevat etti hem gendu kisvelendigi cismi ihya ettiği gibi, ve hem geru hayat bulduktan sonra göye suud eyledi, geri yere inup hakim olsa gerek.

— 12 —

Yanı ihtikadumuz bunun üzerindedur kim ademlerin ruhi ölmez, zira anların tenleri geri hayat bulacaktır. hayatı ebedi ile zahmetsuz, munevver, hafif, yemedi içmedi beri, olalar, kisveden ficoumle nefsanı arzularıdan, beri olalar, Şol ervah kim hayrı ameller kılmuşlardı (61), ve ihtikatleri da halel olmamış idi, onlar cennete gireler, şunlar kim günah işledi ve günahlarında müsir oldular israrı üzere gendiler anarmateni (62) olalar. cennet gökte ve cehennem yerde. ve veliler oldur kim bundan taklit ile bildikleri esrarı ilahı anda muayene göreler.

— 13 —

Yanı nutku Barı cesedi İsaya kisvelendigine hikmet nedur deyu istifsar olunursa muhkem cevaba hazırız. ol cevaplardan gayri yedi turli hocetimiz vardur kim bu dinin hakikatine şahitdur.

— 14 —

Yanı evvelki hocet oldur kim beni İsrail kavmı Beyğamberleri kim bizde anları tastiklaruz, İsa için her ne kim işledi ve kendine vaki oldugun cemisini dediler, ve şakirtleri kim havariyundur onların eylediği ve anlara vaki olanın ulu ta'zimati ile İsanın menakıbını bildirdugumuz gibi şahadet kıldılar, şahadetleri gerçek idugi istifsar olunursa cevabe kadırız.

— 15 —

Yanı ikinci hocet oldur kim, ne kadar dinimize mutealık kitaplarımız var ise biri birine muhalıf degul, zira kim me'hazları bir idi kim Barı idi. eger oyle olmaya idi biri birine muhalıf olurdu.

— 16 —

Yanı Üçüncü hocet oldur, kim, işbu din yeni ve acayip din idi. ragbet ve muhabeti birle (63) ol putperestler ve ateşperestler her yerde

ti); (59) Metinde (beyğamberlere) (60) metinde (mehebetullahı)tır; (61) Metinde (gılmışlardır); (62) Manası anlaşılmayan bir kelimedir; (63) Metinde, (mehabet);

kabul eylediler, çok zahmet ve çok meşakkat çekip hemen cahiller bu dine iman getirmedi, belki alimleri ve akıllıları dahi yekrek⁽⁶⁶⁾ itikad eylediler, bununla ol batıl din fasıt oldu.

— 17 —

Dördüncü hoccet oldur, bu din içinde vecihten muhalif nesne yoktur, muptadai nefsanı degildir. muptadai ruhanıdır. bir tarıkı mustakimdir kim ruhtarımızı muhabetullahı⁽⁶⁷⁾ ve hayatı ebediyeye ele-turur.

— 18 —

Yanı birinci hoccet oldurkim şunlar kim işbu dini kabul kıldılar, bunun üzerine sabıt oldular ve hair amel işlediler, mertebe hasıl kıldılar. hem çok mucizeler işlediler. İsa adı ile. bu boyle olmaz idi eger bu din hak olmayaidi.

— 19 —

Yanı altıncı haccat oldur. Her kimse işbu dinin aleyhine mesluh olsa cevaba kadiriz.

— 20 —

Yanı yedinci hoccet oldur, üç yuz on sekiz yıl işbu dinin iptaline mukatele ile muharebe ile mucadele ile ol zamanın Padişahları kim çok Tanrıya ve putlara taparlar idi, mesluh olup iptal edemediler. belki kuvvet buldı alemde, da şimdiye degin eger Allahın rizası oyle olmaya idi boyle olamazdı

Yanı oyle deriz biz dinimiz babında ihtisar edup.

Temet tamam oldu

(66) Yekrek, daha eyi demektir.; (67) Metinde (mehebetullah)dir.

PATRİK YENADİOSUN FATİH HAZRETLERİNE TAKDİM EYLEDİĞİ DİNİ ARİZENİN TARAFIMDAN YAPILAN TERCÜMESİDİR

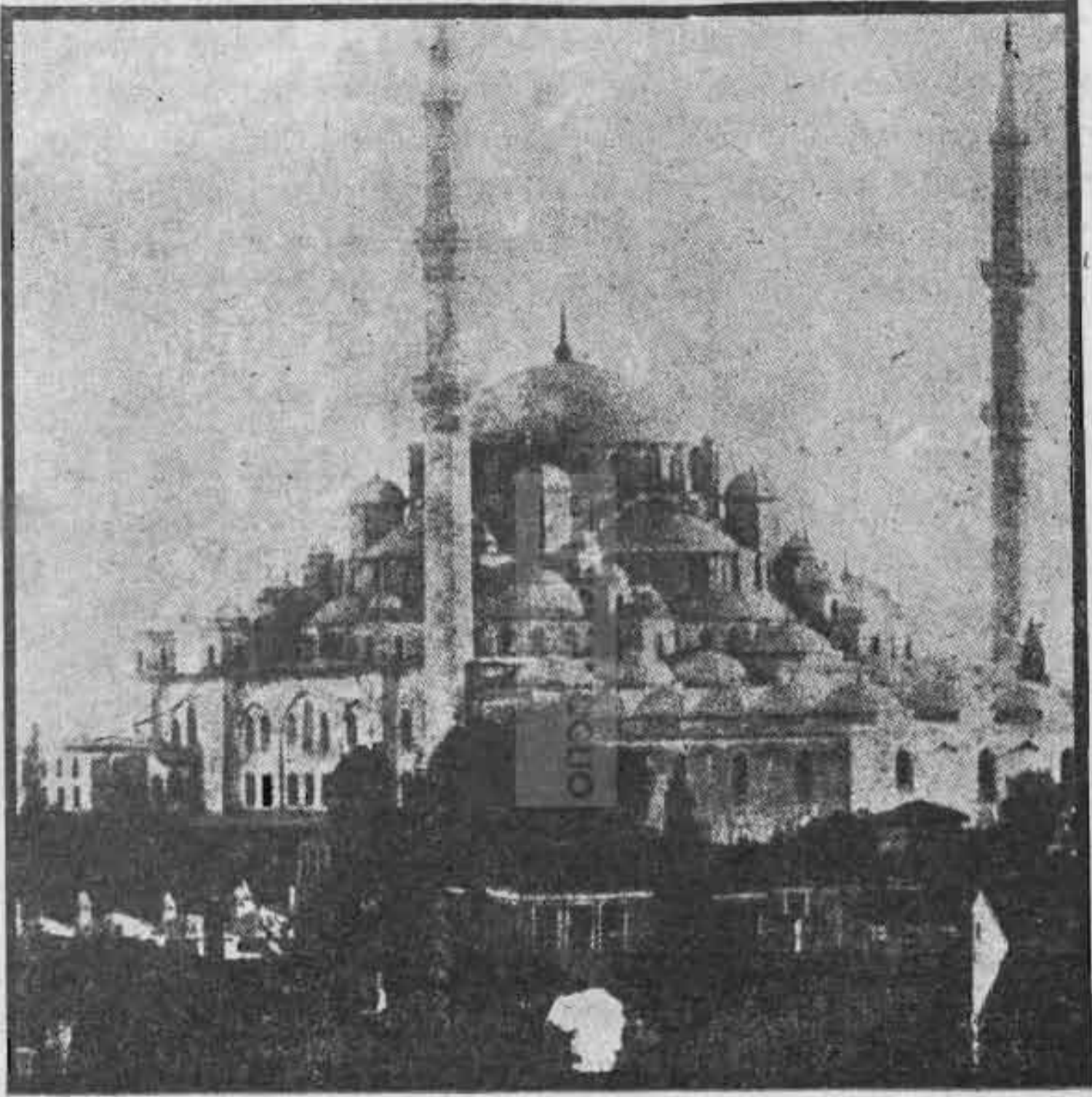
1 — İman ederiz ki, Allah vardır, ve Allah her şeyi yoktan var eylemiş olan haliki mevcudattır. Ne cisimdir, ne vecudu vardır. fakat akılda yaşıyor, fevkelade ve mükemmel ve hekimane akıldır. halk edilmemiştir. iptidası ve nihayeti yoktur dünyanın içinde ve dışindedir, hiç bir yerde yoktur ve her yerde mevcuttur. Bunlar, ve bunlara müşabih olan evsaf, Allahın vasıfları olup, bu sıfatlarile mahlûkatından temyiz ve tefrik olunmaktadır.

2 — Hekimdir. kerimdir, ve hakikî dir ve hakikatı mahzadır. mahlûkatının ayrı ayrı haiz oldukları hasletlerin kâffesine yalnız olarak kendisi daha âli mertebede maliktir. Cenabı hak mahlûkatına bu hasletleri bahş eylediğinden dolayı mahlûkat da kerim dir. Cenabı Bari hekim olduğundan mahlûkat da hekim dir. ve cenabı hak hakiki olduğu için bunlar da hakiki dir. diğer hasletleri için de aynı surettedir. Şu farkledir ki, Allah bunların mecmuuna maliktir, mahlûkat ise bunlara hissement dir.

3 — İman ederiz ki Allahta üç sıfat daha vardır ki, bunlar Allahın diğer bütün sıfatlarının esasları ve menbaları gibi olduğu denilebilir ve bu üç sıfati ile Cenabıhak kadımden beri ve hilkatı alemde evvel kendi kendine yaşamakta dır. ve bu sıfatlar ile dünyayı halk etmiştir. ve bunlar ile dünyaya hükmediyor ve bu üç sıfatlar Cenabıhakkın birliğini ve gayet basit olan mahiyetini taksime öğretmediği için Cenabıhak bu sıfatlarile dahi bir Allahtır. Yoksa üç Allahın mevcudiyetini iddiaya cesaret edenler doğru söylemiyorlar.

4 — İman ederiz ki, ateşten ziya ve hararet hasil olduğu gibi Cenabıhakkın mahiyetinden de kelâm ve ruh tulu ediyor ateş, ziyasi ile tenvir ve harareti ile teshin edebilecek bir nesne olmadığı hallerde bile, ateşte daima ziya ve hararet mevcut olduğu gibi bize de ziya ve hararet neşretmektedir. İşte biaynıhı kâinat yok iken dahi Cenabıhakta bu tabii sıfatlar yani kelâm ve ruh var idi. Yokarıda soylediğimiz gibi Ce-

nabihak akıl olmağle bu üç sıfat yani akıl ve kelâm ve ruh başka bir şey değildir, ancak bir Allahtır. İnsanın bir olan ruhunda akıl ve akıl ile his olunan kelâm ve keza akıl ile anlaşılın irade olarak üç şeyin mevcudiyeti görünmekte isede hakikatta bunlar ayrı ayrı değil, ancak bir ruhtur. Ve keزالik Allahın kelâmına, hikmetullah, ve kudretullah ve ibnullah diyoruz. çünkü, bunlar Allahın mahiyetinden doğuyor. nitekim

Fatih hazretleri tarafından inşa olunan Fatih Sultan Mehmet Camisi

insanın tabiatından doğan şeye ibin (veled) namını veriyoruz, ve insanın tesavuratı da ruhundan tevellüt etmektedir. Keزالik, Allahın iradesine, Allahın ruhu ve muhabbeti namını veriyoruz. Ve nihayet akla peder namını veriyoruz çünkü bu peder, tevellüt etmemiş olduğu gibi bir sebep ile de halk olunmuş değildir. Ve bu peder, oğlun ve ruhu kudusun müvellididir.

Cenabihak yalnız mahlûkatını teakkul etmiyor. bu sebepten dolayı dahi malik olduğu kelâm ve hikmeti ile bilhassa kendisini teakkul edi-

yör. Kezalik Cenabihak yalnız mahlûkatını arzu etmiyor ve sevmiyor. daha fazla kendisini arzu ediyor ve seviyor. Bundan dolayı kelâmullah ve ruhullah minelkadim Cenabı haktan sadir oluyor ve bunlar minelkadim Cenabı hakkın mahiyetinde mevcut olup bu kelâmullah ve ruhullah, Allah ile beraber bir Allahtır.

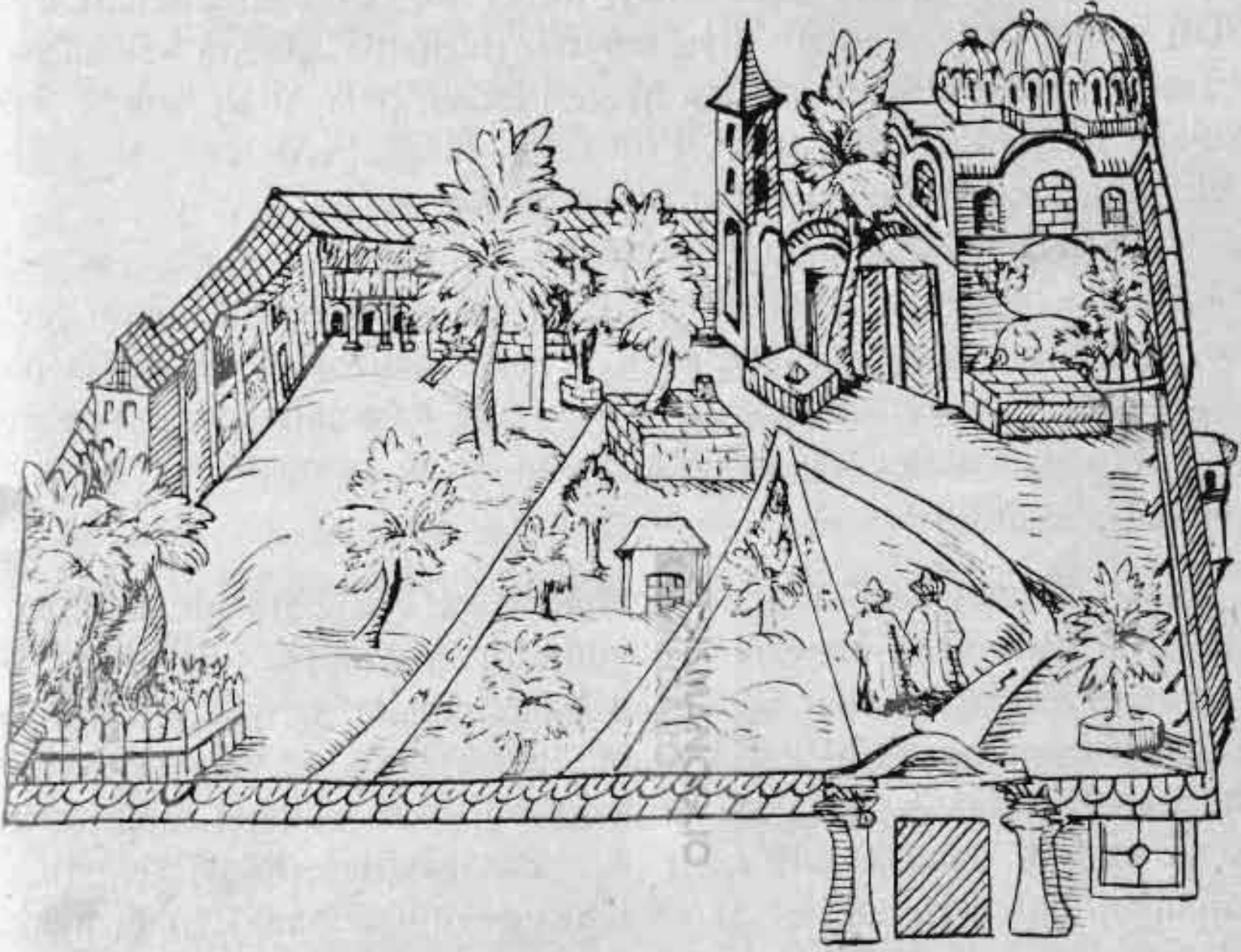
5 — İman ediyoruz ki Cenabihak, kelâmi ile hikmeti ile ve kudreti ile dünyayı halketti, ruhu ile ve iradei kerimanesi ile ve muhabbeti ile, her bir sinifi tabiatın eyliği için dünyada mevcut bütün tabiatları daha evvel hazırlar, ve bunları idare ve tahrik eder. ve bunun için inanıyoruz ki: Cenabı hak rahim olduğundan, şeytanların ve put perestlerin mugalatasından insanları doğru yola getirmek istedi. Çünkü insanlar, yahudilerin sakin oldukları ufak bir kıta'da hazreti Musanın vazeylediği ahkâmı diniye dairesinde bir Allaha tapmakta idiler. bunlar hevai nefislerine göre hareket edüp Allahın kanununa tevfikân hareket etmiyorlardı.

6 — Böyle bir hal karşısında Cenabihak kelâmi ile ve ruhu kudusi ile yokarıda zikrelediğimiz hilkatı cedidini yapmıştır. Bu sebebe mebni dir ki Cenabı hak insan sifati ile, insanlar ile musahibet ede bilmek için, insan kıyafetine girdiği gibi, kelâmullah sifati ile de ve hikmeti ilâhiyesi le hakiki olan bir Allaha iman etmeği ve Allahın kendilerine irae eylediği yola doğru yürümeyi öğretmek için da insan kıyafetine girmiştir ve bu tecessut başka bir sebep için daha vaki olmuştur. yani insan sifati ile ve kendi tavru hareketi ile insanlara örnek olmuştur. Zira, insanlara verdiği evamiri, birinci olarak bizzat kendisi tatbik etmiştir ve bütün âlemin eyilliğine ancak kelâmullah ve kudretullah sayesinde muvafak olabilirdi. Çünkü bütün dünyanın, bir adamın kuveti ile Allah yoluna sevk olunabilmesi hiç bir zaman mümkün değildi. Ve bu veçhile kadiri mutlak ve gayrı mer'î olan Allah, kelâmi ile (yani hazreti İsa ile) Kudüsü şerife hakikati ekti. Ve ruhu kudus ile havariyununu tenvir ve teşvik ederek işbu hakikati, kendisini gönderen Allahın muhabbeti ve âlemin selameti için yalnız Kudduşşerife değil, bütün dünyaya ekti ve bunların kâffesi mahza, insaniyeti delâletten kurtarmak için, hazreti İsa, insan gibi kendi ihtiyari ile ölmüştür. İmdi, biz bu veçhile peder ve oğul ve ruhu kudustan ibaret olan ekanimi selâsede mevcut bir Allaha inanıyoruz. Hazreti İsa bize bu suretle öğretmiştir ve kendisi hakiki olduğundan bize öğrettiği şeylerin da hakiki olduğuna iman ediyoruz. Havariyunu ise daha müfassal olarak bunları bize tedris etmişlerdir. İlim ve hikmetin kudreti ile de bunları biz de böyleca anlıyoruz.

7 — Hazreti İsa, insan kıyafetine giren insan ile beraber Allahın

kelâmı olduğuna ve insan kıyafetinde olduğu zaman hazreti İsanın geçirdiği hayatın büyük bir veli hayatı olduğuna ve hikmetinin ve ef'alinin kudreti ise Allah kudreti olduğuna iman ediyoruz.

8 — Bir insan ruh ile cesetten müteşekkil olduğu gibi buradada bir taraftan Allahın kelâmı ve diğer taraftan ruh ile ceset daima bir in-

Fatih hazretleri tarafından Patrikhane olmak üzere tahsis olunan ve 1591 tarihinde camiye tahvil edilmiş olan Pammakaristos Manastırı (Fethiye camisi) (1)

sanda külliye ayrı iki hassaya (tabiata) taksim olunuyor. Bu suretle hazreti İsanın ulûhiyeti da insanlık sıfatından külliye ayrılmaktadır. bunlar yalnız mevcüdiyet ve şahsiyet itibari ile ittihat ederler. Ne Allahın kelâmı, hazreti İsanın ceset veya ruhuna tehavül etti, ne de hazreti

(1) Yukardaki resim Fethiye camisinin, Patrikhane olduğu zemandaki resmidir. İsviçrenin Bal şehrinde Alman Tarihçilerinden Marten Krusios tarafından 1584 tarihinde tab olunmuş olan Turkogreçya (Turcograecia) nam eserin 190ıncı sahifesindeki resimden alınmıştır. İşbu Manastır on ikinci asırda Bizans ser askerlerinden Mihail Dukas tarafından inşa olunmuştur. Bizanslılar zamanında kadınlar Manastırı idi. Fatih hazretleri iki def'a bu Patrikhane klisasını teşrif ederek Patrik Yenadios ile dinî muhaverede bulunmuştur.

İsanın ceset ve ya ruhu Allahın kelâmına tebeddül eyledi. Bunlar Allahın, hususatı mezkûreyi, hayretbahş idaresinde (yani oğlunun tecessüdü) kelâmullah yine Allahın kelâmı olarak, insanlık da insanlık olarak kalmıştır. Hazreti İsanın beşeri tabiati, ulûhiyet iktisap etmediği şöyle dursun, Hazreti İsanın ulûhiyeti bu husus için yaratılmış olan beşeri vücüdünü almıştır. Cenabı hakta bulunan ve Cenabı haktan gelen her şey bittabi Allaktır. Çünkü Allahta hiç bir şey yoktur ki kendisinden sonra vaki olsun. bu sebepten dolayıdır ki biz aklen anladığımız kelâmullah ismini verir ve Allah diye taparız. Şu halde Allahın kelâmı hazreti İsada mevcüt bulunduğundan hazreti İsanın hem Allah hemde İnsan olduğuna inanıyoruz. ruh ve ceset itibarı ile insan, ve derununda Allahın kelâmı olduğundan dolayı Allah olarak kabul ve iman ediyoruz.

9 — Kelâmullahın hazreti İsada ve âlemde ve semada ve peder olan Allahta olduğuna inanıyoruz, sebebi da şudur: kelâmullahı tevliid eden yani kelâmullahı teakkul eden ve nihayetsiz kudrete malik olan Allah, gayrı mütenahî olduğu gibi bu suretle kelâmullahı da gayrı mütenahî dir. Şu kadar varki Allahta başka türlü, İsada başka türlü, ve âlemde başka türlü idi.

10 — Cenabı hak, lütüf ve kereminin ve eyiliğının bir kısmından başkalarını hissemend etmekle kendisine bir noksaniyet ariz olmaz. bilakis azameti tezayüd eder. Çünkü mahlûkatının fazileti ile Allahın büyüklüğü zahir olur. Mahlûkat Cenabı hakkın lütüf ve keremine hissemend olmak sureti ile daha ziyade islâh olunursa, Allahın lütüf ve keremi ve kudreti daha ziyade zahir olur. Bu sebepten dolayı kelâmullah ve ulûhiyet, bütün kuveti ile hazreti İsaya geldiği zaman, Cenabı hakkın lütüf ve keremi, kudreti, ve insaniyete muhabbeti daha ziyade büyümüştür. Gerçi Cenabı hak bir iki lütfünü peygamberlere göndermiş ve bu peygamberlerden bazisine az ve bazisine çok tütüfler ihsan eylemiş isede bunlar aynı halde tesir icra etmemişlerdir.

11 — Hazreti İsanın taslip olunduğuna ve isteyerek öldüğüne inanıyoruz. Bu hal bir çok menafi için vaki olmuştur ki bu bapte tafsilât vermek bahsımızı çok uzatacaktır. Taslibi ve vefati, insanî cesedine görür. Çünkü kelâmullah ne taslip olunur nede vefat eder, ve nede dirilir. Bilakis kendisi ölüleri diriltmiş olduğu gibi kisvelendiği cesedini da diriltmiştir. Hazreti İsanın dirildiğine ve semaya suud ettiğine ve şerefle tekrar gelip âlemi muhakeme edeceğine inanıyoruz.

12 — İnsanların ruhlarının lâyemut olduklarına ve velilerin vücütlerinin lâ yezal olarak, münevver, hafif, yemek ve içmekten ve giyinmek ihtiyacından ve her göna huzuzatı nefsaniyeden vareste olarak dirileceklerine inanıyoruz. Ve hayrlı fiiller işlemiş olanların ruhları ve ce-

setleri cennete gidecekler ve tovbekâr olmayanlar ve habis ve dinsizler ve henneme gideceklerdir. Ve velilerin cenneti ve huzuzatı semâda ve fena adamların cehennemi yerde bulunuyor. Velilerin ruhlarının mazhar olacakları huzuzat ise malûmatlarının ikmaline ve o zemana kadar bilmedikleri ve ancak hazreti İsa'ya iman etmekle öğrendikleri esrarı ilâhîyeyi görmelerine münhasırdır.

13 — Allah ve kelâmullahın insan kıyafetine girmesinin lüzümünü ispat için pek çok esaslı sebepler vardır. Bu sebepleri izah etmek icab ediyor ise bunu da icraya hazırız. Esbabı mezkûreden başka itikadımızın hakiki olduğunu aşağıdaki yedi sebebi mücîp ispat etmektedir:

14 — (1) Bizim da kabul ettiğimiz Yahudilerin peygamberleri, hazreti İsanın geleceğine ve ef'aline ve aleyhinde ceryan etmiş olan ve-kaia ve hattâ bilâhire bunun kuveti ile şakirtlerinin yaptıklarına dair izhari nübüvvet etmişlerdir. Aynı suretle, Cenabı hakkın iradesi ile Yunan kehanetgâhları ve kezalik İran ve Yunan münecimleri hazreti İsanın geleceğini evvelce söylemek sureti ile izhari kehanet eylemişlerdir. Bunların kâffesi hazreti İsa hakkında çok ve büyük methiyatta bulunmuşlardır, bu Kehanetlerin ise sahte olmadıklarına dair esaslı beyinlerimiz vardır.

15 — (2) İtikadımızın kâffei ahtları her noktada yekdiğerine tevafuk ediyor. Bu da uhudatı mezkûrenin me'hazinin aynı olmasındandır. o da: İlayeti Bari dir. Zira başka türlü olsa idi aralarında bazı hususatta ihtilâfat zuhur edecekti.

16 — (3) Dinimiz, ilk zuhur ettiği ve o vaktin insanları için acayip görüldüğü bir zamanda, halk, bir çok tehlikelere rağmen dünyanın her tarafından kendiliğinden ve bütün hahışle gelerek dinimizi kabul etmişlerdir: Bunu yalnız sadedil ve cahil insanlar değil, müdebbir ve âlim adamlar bile kabul eylemiştir. Bu sebepten dolayı şeytanların delâleti külliyyen ortadan kalkmıştır.

17 — (4) İtikatimizde imkânsiz ve gayri kabili tetabuk bir şeyin mevcut olmadığını ve maddî bir şeyi ihtiva etmeyip her şeyin manevi olduğunu ve itikadımızın, insanların ruhlarını Allahın mühabbetine ve ebedî müstakbel hayatına götüren bir yol olduğunu biliyoruz.

18 — (5) Dinimizi kabul etmiş ve hazreti İsanın kanununa tevfi-kan fazilet ile hareket eylemiş olanlar ise Cenabı hakkın pek çok lütüf ve keremine mazhar olmuşlar ve hazreti İsa namına mucizeler yapmak için kuvvet almışlardır. İtikadımız hakikata müstenit olmamış olsa idi bittabi bunlar olmazdı.

19 — (6) Bazı kimselerin dinimiz aleyhine söylediklerinin hakiki olmadıklarını pek kolaylıkla ve esası esbabı mücibe ile ispat edebiliriz.

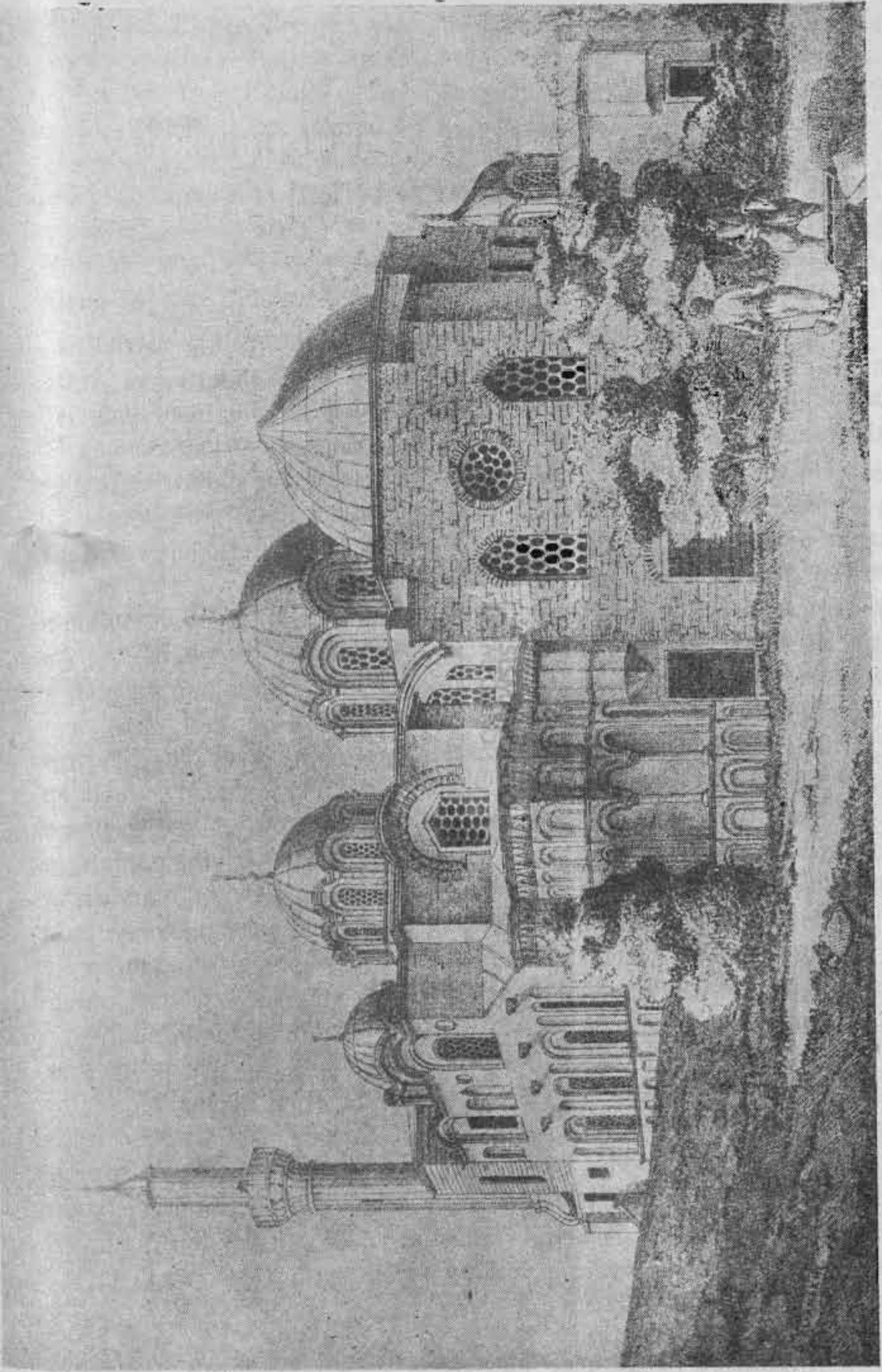
20 — (7) 318 (1) senelik bir müddet bütün dünyada, müşrik ve putperest Padişahlar ve bunların idare memurları işkenceler ve idamlar ile dinimiz aleyhine çok mücadelede bulunmuşlar isede bir şeye muvaffak olamadılar. Bilakis imanımız galip geldi. Ve o zamandan beri imanımız aynı halde bulunmaktadır. Ve Rappımız yevmi kıyamda bu imanımızı böylece bulacaktır. Eğer bu itikadımız Allahın iradesinden ileri gelmemiş olsa idi muhakkak o zamandan beri kolaylıkla eriyip gidecekti. Binaen aleyh Rappımız hazreti İsanın izzet ve şerefine amin.

İtikadımız hakkında bunları hülâsaten arzeder ve maruzatımıza hatıme veririz.

SİSMANOCILIO
MILİTARYO

(1) Bizans Imperatoru Büyük Konstantin, miladî 318 tarihinde Hristianlığı resmî din olarak kabul eylemiştir.

Fethiye Camisi — On ikinci asırda inşa olunmuştur.

FATİH HAZRETLERİ VE KUDDUŞERİF RUM PATRIKHANESİ

Istanbul fetholunduğu zaman Ortodoks Rumların dört Patrikhanesi var idi. Bu Patrikhaneler, İstanbul, Kudüsüşerif, Iskenderiye ve Antakya'da idiler. Her dört Patrikhane, umur ve idarei dahiliyelerince istiklâli tammı haiz idi iselerde İstanbul Patrikhanesi, Ortodoks olan Bizans Hükûmetinin merkezinde bulunduğu için İstanbul Patrikleri diğer üç Patriğe tefevuk ediyordu. Bu sebepten dolayı dört Patriğin aynı zamanda ayini ruhanî icra ettikleri ve ya bir meclis aktettikleri vakıtlarda İstanbul Patriği riyaset ederdi.

Istanbulun fethi zamanında Arzi Filistin ve Suriye, Mısır Sultanlarının ziri hükmünde buldukları cihetle Kudus ve Iskenderiye ve Antakya Patrikhanelerinin resmî muameleleri Mısır Sultanları ile ceryan ediyor idi.

Mısır Sultanları Türkmen olduklarından ve Kavkasyadan devşirme sureti ile asker toplamakta olduklarından dolayı Çanakal'e ve İstanbul Boğazlarının Hakimleri olan Bizans İmperatorları ile iyi geçinmek mecburiyetinde idiler. Hristiyanların en büyük dinî ziyaretgâhları ise Kudüsüşerifte bulunmakta olduklarından gayet mütedeyin olan Bizans İmperator ve İmperatoriçaları, Kudüsüşerif Patrikhanesini himaye eder ve maddî ve manevî yardımda bulunurlardı. Mezkûr ziyaretgâhları her sene ziyaret edenlerin yüzde doksanı Bizans Hükûmeti tebaası olduğu için Patrikhanenin vâridatı de bunların teberruatından temin ediliyordu.

Bu hallere vakıf olan Mısır Sultanları, Kudus Patrikhanesine karşı Hukuku Hükümranilerini muhafaza etmekle beraber Bizans İmperatorlarının de Kudus Patrikhanesini himaye hususundaki hakkını teslim ediyorlardı. Hatta Kudus Patriklerinin intihabını tasdik hususunda Bizans İmperatorları, Mısır Sultanlarına tekaddüm ederlerdi. Ve kudus Ortodoks Patrikhanesinin umur ve hususatı için çok def'alar Mısır Sultanları, Bizans İmperatorlarına müracaat ederlerdi. (2)

(1) Kantakuzen Tarihi, sahife 91.

(2) Hrisostomos Papadopoulos, Kudüsüşerif Patrikhanesi Tarihi, 1910, Iskenderiye Sahife 423.

İstanbul, Fatih hazretleri tarafından fetholunduktan sonra, Osmanlı Padişahi, Bizans İmperatolarının da yerine kaim olmuş olduğundan, o zamanın Kudüs Patriği Atanasios (1), bu fikir ve mutalâya mebni bir ruhban heyetinin başına geçerek Fatih hazretlerinin huzuruna çıktı. Ve Kudüsta Kamame klisasında ve diğer mukaddes ziyaretgâhlarda Ortodoksların eskiden beri haiz oldukları hukuk ve imtiyazatının teyid ve tasdik buyurulmasını rica ve istirhamda bulunmuş ve mezkûr müessesatı diniyenin Osmanlı Memleketi haricinde bulunmalarına rağmen, Fatih hazretleri kendisini selâhiyettar görerek aşağıdaki fermanını istar eylemiştir. (2)

FATIHI KOSTANTANIYE MERHUM VE MAĞFURUN
LEH SULTAN MEHMET HANI SANI HAZRETLERİ-
NİN HATTI HUMAYUNLARI İLE MÜANVEN
İHSAN BUYURDUKLARI EMRİ ŞERİFTİR.

Mücibince amel oluna. Her kim Hatti Hümayunu saadetmakrunu fesh ederse allahın lânetine uğrasun.

Sebebi tahrir tevkii refii Hümayun vacıbuttastir bir tebliği beligi Hümayun enseruhuallahu taalâ ilâ yevmi yubesun oldurki biiznillâhi taalâ hazreti Resulü ekrem hürmeti ile Makamı Kostantaniye fethufutuh oldukta etraf ve eknaf olan Şahlar ve Kırallar Asitaneyi saadetime elçiler gelüp fethi futuhu arzedüp bu def'a Kudüsüşerifte olan Rumların Patriği Atanasios nam Rahıp, Ruhpanlar ile gelüp asitaneyi saadetime yüz sürüp ve Hazreti Resulü Ekrem salla-llahu aleyihi ve sellem haz-

(1) Kallistos Milaras, Kudüsüşerif Patrikhanesi Tarihi, Kudüs, 1928, Cilt 1, S. 472

(2) Hrisostomos Papadopoulos, Kudüsüşerif Patrikhanesi Tarihi, 1910, İskenderiye Sahife 444.

retlerinin mübarek eli ile ve pençesi ile imzalı olan hattı Hümayunları ve hazreti Ömer ibn-ül-Hattap hazretlerinin radiyallahu taala an-hu verilen hattı küfî ile ve Selâtinî maziyeden hattı Hümayunları ibraz edüp ve rica eyledi. Ol menval üzere Kudüsüşerif içeru ve dışarısında namazları ve ziyaretleri kelevvel hazreti Resulü Ekrem salla-llahu aleyhi ve sellem hazretlerinin ve hazreti Ömer radiyallahu anhu hazretlerinin ve Selâtinî maziyeden sadaka ve ihsan olunan Hattı Hümayunları mücibince zapt ve tasarruf eyleyeler, imdi kadımden ferman ve sadaka olan üzere içeru olan Kamamiye ile cemii namazgâhları ve ziyaretleri ile ve Gürcü manastırı olan Marı-Yakup ve Kudüsüşerif dışarısında olan manastırlar ve klisalar ve Hazreti İsa aleyhusselâm hazretlerinin doğduğu Beytullahım klisayi kübra ve mağara ve klisada olan üç kapu miftahları ile şimal ve kible ve garbı tarafından içinde olan cemii milleti nasranî kudüsüşerif Patrikları yamakları bu vakıfolan eşyaları baç ve haraçtan ve kafirlerden ve sair tekâlifi örfiyeden kadımden sadaka ve ihsan ve ferman olunan üzere küllisinden müaf ve müsellemler olmak için rica eyledikleri ecilden imdi, Hazreti Resulü Ekrem Salla-llahu aleyhi ve sellem hazretlerinin ve Hazreti Ömer Radiyallahu an-hu hazretlerinin ve Selâtinî maziyeden sadaka ve ihsan ve ferman olunan hattı Hümayunları mücibinca Cenabı Celâletim dahi sadaka ve ihsan ve fermanı alışanım olmuştur. Tasarrufumda ve hükmünde olan memleketler eğer deryadan ve eğer karadan hâkim oldukta olanlar kudüsüşerif Patriği ve rühbanları mezburlere himayet ve siyanet ve ahardan kimesne rencide eylemeyeler, ve eğer hazreti Resulü ekrem salla-llahu aleyhi ve sellem hazretleri sadaka ve ihsan olunan mübarek pençesi ile imzalı hattı ve Selâtinî maziyeden sadaka ve ihsan olunan hattı Hümayunlarından sadaka ve ihsan olunan Hattı Hümayunu saadetmakrun ve Fermanı alışani eğer bundan sonra gelen halifeler ve vüzerayi azamlardan ve ülemeden ve ehli ürfden ve kapum kullarından ve sair ümmeti Muhammetten akçe için ve yahut hatır için feshe mürat ederlerse allahın ve Hazreti Resulün Hişmine oğrasun şöyle bileler alâmeti şerife ve inkiyad kılalar, Tahriren fi evasıtı şehri Şevvalı mûkerren senne isna ve sittin ve semanemiye.

FATİH SULTAN MEHMET HAN HAZRETLERİ,
VEZİRİAZAM MAHMUT PAŞANIN VALİDESİNE
MEŞHUR PRODROMO PETRAS KADINLAR
MANASTIRINI İHSAN EDİYOR

Istanbulun fethini müteakip Çandarlı ailesinden Veziriazam Halil Paşa Fatih tarafından idam olunarak bir sene sonra yerine Mahmut Paşa Veziriazam olmuştur. (1453)

Çandarlı ailesinden Kara Halil demekle maruf Hayrettin Paşa, Muradi evvel zamanında naili vezaretiazama olmuş idi. İrtihalinde oğlu Ali Paşa ve onun dahi vefatında kezalik oğlu İbrahim Paşa ve o dahi fevt oldukça yine oğlu Halil Paşa Veziriazam olmuşlar idi. Bu ailenin silsilei nesebi Şeyh Edebalı hazretlerine bağlıdır (1). Çandarlı hanedanının müddeti vezaretleri Doksan sene mümted olarak alettevarus Makamı vezarete geçmiş olmaları ile şecerei Saltanatın bir şubesi hükmünde görüldüklerinden ve bu ise istiklâli Saltanata muhalif olduğundan ve son sadrazam Halil Paşa, Fatih hazretlerinin, iptidaki saltanatlarında hal'ine sebep olmuş olduğundan idamına hüküm sadir olmuş idi (2). Fatih Hazretlerinin vekânüvişlik vazifesini ifa eden Bizanslı Kritovulos, Mahmut Paşa hakkında Tarih kitabında aşağıdaki tafsilati vermektedir. (3)

“Mahmut Paşa, peder ve validesi tarafından mu'teber bir Rum

(1) Hadikatulvuzera, S. 6. § Amasya Tarihi müellifi Hüseyin Hüsameddin, Tarihi Osmanî Encümeni Mecmuası sene 7 Sahıfe 45 de Halil Hayrettin Paşayı Osmanlıların yedinci veziri olmak üzere göstermektedir. Sayın Profesör Uzunçarşılıoğlu bay İsmail Hakkı ise Türk Tarih Kurumunun Belleten'inin Üçüncü sayısında 99 sahıfesindeki bir mekalesinde Gazi Urhan beyin hicri 749 tarihli bir vesikasına ve son araştırmalara müsteniden Çandarlı Karahalilin Osmanlıların ilk veziri azamı olmadığını ve bu Makamın Çandarlı ailesine irsen intikal etmediğini yazıyor.

(2) Üniversite Profesörlerinden sayın Mükrimin Halilin Halil Paşa hakkındaki eseri.

(3) Tarihi Osmanî Encümeni Mecmuasına tefrika sureti ile İzmir meb'usu Karolidi tarafından tercüme ve neşrolunan Kritovulos Tarihinin 192 nci sah.

ailesine mensup idi. Pederi tarafından ceddı olan Filantropinos, Yunanistanın Emiri olup Kayiser mesnedine irtika etmiş idi. (*) Mahmut Paşa, dirayet ve şecaatı ve hasaili sairei mümtazesi ile bilcümle muasirine faik ve zekâi fitrisi ile keşf ve idrâk ettiği ve ya istima' ile malûmat hasil eylediği mevadı mevkiî icraya koymak hususunda cidden mahir ve fevkalâde natuk bir zat idi. Muşarunileyh, idarei umuru Hükümetteki iktidarını da icraatı ile ispat etmiştir. Hidmeti hükümete sülûkinden sonra Padişaha, hülûs ve sammiyetle ifa eylediği hizmet sayesinde ahvali umumiyeyi Devlet kespi selâh eylemiş idi. Velhasıl Mahmut Paşa fitreti faikası ve hidmeti mesbukası ile mümtaz bir zat idi."

Mahmut Paşa, Muradi sanî ümerasından Mehmet ağa tarafından İstanbula getirilerek terbiye edildikten sonra İkinci Murada hediye olundu. İkinci Murad da Mahmut Paşayı, Şehzadesi Mehmedin refakatına vererek iki çocuk beraberce büyümüşlerdi. (1) Hattâ rivayet ederlerki: İkinci Sultan Beyazıt devri müftülerinden Abdulkerim ef. daha pek küçük iken Veziriazam Mahmut Paşa ile beraber diyarı islâma getirilmiş ikisi da dini islâmı kabul eylemiş idi. Hattâ bilâdı harptan naklolundukları sırada Abdulkerim efendi ile Mahmut Paşa beygirin bir tarafına, Mevlâna Ayas da obir tarafına konmuştu. Bilâhire bu hadiseyi Mevlâna Ayas, kendilerine daima tekrar eder — küçük iken beraber geldiğimiz zaman sikletçe ikinize musavı olduğum gibi şimdi de ilim ve irfanca muadilim — der idi.

Tarihçilerden Ramazan zadenin kavlince, Mahmut Paşa, Kazas-ker dahi olmuştur. (2) Mahmut Paşa, 857 (1454) te Veziriazam oldu. Ve 872 (1468) ye'kadar tam onbeş sene müstemirren makamını muhafaza etmiştir. Muhtedi umeradan birinci Veziriazamdır. azlinden sonra yerine İshak Paşa Sadriazam oldu. (3) Ve beş sene sonra yani 877 (1472) de Fatihin Uzun Hasan seferinde hüsnü hidmeti görülmüş olduğundan tekrar Mahmut Paşa Veziriazamlığa napolundu. Bu ikinci de-

(*) Kaiser makamı, Bizanslılarda, ezminei kadimede olduğu gibi, İmperator manasını tazammun etmeyup İmperatorluktan sonra gelen bir ünvanı Devlet idi.

(1) Molla Abdülkerim efendi, İkinci Beyazıt devrinde Seyhulislâm ve Müftiyülanam idi. (İlmiye Salnamesi, İstanbul, 1334. Sahife 336).

(2) Hadikatülvüzerâ, sahife 9.

(3) Hammer, Mahmut Paşadan inhilâl eden Vezaretüzmanın Rum Mehmet Paşaya intikal ettiğini yazıyor ve Hacı Halfa, Takvimuttevarihinde Sahife 174) bu hususu teyid eylemekte isede Hadikatülvüzerâda Rum Mehmet Paşanın Sadriazamlık mertebesine vasil olmadığı yazılmaktadır. Hammer Tarihinde, cilt 3, sah. 94, Rum Mehmet Paşanın Paleoloğ ailesine mensup muhtedilerden olduğu yazılıyor.

faki sadareti bir sene devam etti. Ve azlolunarak (4) yerine Gedik Ahmet Paşa Veziriazam oldu. 878 (1473).

Mahmut Paşanın birinci def'adaki tarzi azli (1) pek fec'i idi. Hakında Tatarlardaki eski bir adet tatbik olunmuştur. Bu adete göre Hünkârın teveccühünü gaib eden bir Sadriazamın azli fermanı sudur edince çadırının ipleri kesilerek çadır, başına yıkılırdı. Mahmut Paşanın da Karahisarda otağı, kendi içinde iken başına yıktırıldı. Bu eski Tatar adeti Osmanlılarda ilk def'a tatbik olunmuştur. (2)

Mahmut Paşa ikinci def'a azlolunduktan sonra 879 (1474) de vefat eden şehzade Mustafa Sultanın matemini tutmamış olduğu vesilesi ile idam olundu. (3) Mahmut Paşa, ilk sadareti zamanında 867 (1462) ortodoks hristiyan bulunan validesi için o zaman meşhur olan Prodro-mo Petras nam kadınlar manastırının ihsan olunmasını Fatih hazretlerinden rica etmiş ve Padişah buna muvafakat ederek bu bapte fermanı padişahî şerefsadir olmuştur. Aşağıda aynen derc eyledilimiz bu ferman Fenerde Rum Patrikhanesinin Hazinei evrakında mahfuz bulunmakta olduğundan aslından istinsah eyledim:

SİSMANOĞLU
MİLLÎ KÜTÜPHANE

(4) Mahmut Paşanın ikinci def'adaki sebebi azli ise, Uzun Hasanın hezime-tinden sonra, takıp olunmuş olsa idi ele geçirmek ihtimali var idi. Halbuki Mahmut Paşa böyle hareket etmedi. İkinci def'a azlolunduktan sonra Edirne civarında vaki Hasköy denilen mahalde ikamete memur edildi.

(1) Hammer Tarihi cilt 3, S. 93. (Konya seferlerinde Karamanoğlu Pir Ahmedî tutmak mümkün iken mürüvetmendane hareket eylemek tohmeti ile azlolundu ve kendisine Gelibolu sancağı tevcih edildi idi.

(3) Hadikatüccevamı cilt 1, S. 192.

الحمد لله

نشأه مما بين يديه من انوار قلوبنا انفسنا انفسنا انفسنا

اول وركه من كماله اكمال الامم العظام اعظام الوزراء

ناظرون ويطالون الوزراء عندهم الامان مغرب العباد

سبر الدولة العلية الخفية بغير الحمار المعبر مجموع ما بنا

وام رفعة نكر والده من حكمة فطنته من روبرو مناسبات

ويكلم مشهور اولاد منسرى نوابه واول الصفيه لابن

تورب ملكه وبروم في بعد اليوم نحن يرينه لولبر

ما كانه منصرف لولدهم الفريد كما ينظر كما ما يقع

لعلبه من خلق قلبه ونور في كوربه ونير بل ونغير لغيره

مطالع فلان مضمون تحقيق تلبر علام من سبر لغيره

اعمال فلان نخبه في العاليل بعين الخبر

من سبع سنين وما نمانه

ص - ر - ر - ر - ر - ر

Fatih Hazretlerinin Tuğrası

Nişani Hümayun ve fermanı nafizi meymun enfez-u-İlahı taalâ ilâ yevmi yub'esun oldurki, Şimdiki halde ekmel-ul-ümera-ul-azam, akal-ul-vüzera-ul-faham, nazuret-ul-dinan-ul-vezaret, aynı ayan-ul-emaret, mukarib-ul-huzur-ul-aliye, müşir-ul-devlet-ul-galibe, elmahsusu bi inayet-ul-melik el mabut, Mahmut Paşa dame rif'atuhunun validesi, mah-rusei Konstantaniyede Prodomo Petra Manastırı demekle meşhur olan Manastırı tevabii ve levahiki ile lâyük görüp mülklüğü verdum ki badel-yevim tahti yedinde olup malikâne mutasarrif ola. Hiç aferide kâinen men kâne manı ve dad'ı olmaya ve mudahele kılmaya ve taaruz değur-meye, ve tepdil ve tağyir etmeye, beti mutalâa kılanlar mazmunun mu-hakkak bilüp alâmeti şerif üzere itimad kılarlar. tahriren fi evaili receb-ul-murecep sennetun sebaa ve sittine ve semanemie. 867/1462

Mahmut Paşanın (1) validesi vefat ettikten sonra (Prodomo Petras) Manastırı Patrikhaneye iade olundu. Elyevm bu Manastır mevcut değildir. Çarşamba civarında Dirâğman mahallesinde ve Kefeli camısı civarında ve Buğdan sarayı harabelerinin bulunduğu bostan dahilinde idi.

(1) 1584 Tarihinde Bal şehrinde tab'olunan Türk-Yunan; siyasi Tarihinin (Türköğreçia) 21 nci sahifesinde deniliyor ki: Mahmut Paşa, ana cihetinden Bizansın büyük ailelerinden Yağarının Sirbistanda bulunan torunu idi. Kezalik Trabzon İmparatoru Davit Komninos'un sarayı erkânından (Protovestiarios) Yorgi Amıruçı dahi Yağarının kezalik diğer kızı tarafından torunu idi. Mahmut Paşa ile Yorgi Amıruçının bu karabeti Trabzon'un fethine çok yardım etmiştir. Fatih hazretleri karadan ve Mahmut Paşa donanması ile denizden Trabzonu tazyik ettiği zaman Trabzon İmparatoru Davit Komninosu tesiri nüfuz eden Yorgi Amıruçının yardımı ile şehir sülhen Fatih hazretlerine teslim olmuştur. (1461) (§ Laonikos Halkokondilis § Türköğreçia sahife 121 § K. Papariğopulo'nun Yunan Tarihi cilt 5, S. 23). Gerek Osmanlı ve gerek Bizans ve ecnebi müverrihleri Mahmut Paşanın Sirbistanda kalan biraderi Mişel Aboğoviç'in Sirbiya Boyarları tarafından riyasete intihap olunduğunu yazıyorlar. (Hammer Tarihi, Cilt 3, Sahife 38, 47, 274).

FATİH SULTAN MEHMET VE YORGI AMİRUÇI

Yorgi Amiruçi onbeşinci asrın iptidalarında Trabzonda doğmuştur. Felsefede, tebabette, riyaziyede ve ilmi nucumda teferrut etmiş, zamanının büyük alimlerinden biri idi.

Şark ve garp kliselerinin birleştirilmesi için 1437 de İtalyada Ferrara ve Floransada toplanmış olan dini mecliste Bizans İmperatoru sekizinci İoanis Paleoloğos'un mayetinde mütehassis olarak bulunmuş ve İmperatorun İttihad hakkındaki fikrinin galebiyeti için çalışmıştır. (1)

1440 tarihinde İstanbula avdetinde Bizans ehalisinin cümleten ittihad aleyhinde olduğunu görünce hemen ittihat tarafdarlarını da, İstanbulu da terkederek Trabzon İmperatoru Davit Komninos'un nezdine gitmiş ve orada Davit tarafından sarayın baş mabeyinciliğine (2) tayin olunmuş ve bu vazifesini Trabzonun Fatih tarafından fetholunduğu 1461 tarihine kadar muhafaza eylemiştir (3).

Amiruçi kliselerin ittihadı aleyhine bir de mühim eser yazmıştır. Yorgi Amiruçi, Bizans'ın askerî kumandanlarından ve Bizans şehrinin zenginlerinden Marko Yağarının kızı tarafından torunu idi. Fatih'in veziri azami Mahmut Paşa ise Yağarının Sırbıstanda bulunan diğer kızının torunu idi. Şu halde Amiruçi Mahmut Paşanın teyzeadesi idi (4).

Trabzonun 1461 tarihinde Fatih tarafından karadan, ve Mahmut Paşa tarafından denizden muhasara olunduğu zaman Amiruçi ile Mahmut Paşanın hususî görüşmeleri üzerine Amiruçi İmperator Davit Komninos'a tesiri nufuz ederek şehrin ve İmperatorluğunun sülhen Fatihe

(1) Papadopulos Keramevs. İntisar edilmemiş malûmatı tarihiye sah. 21.

(2) Trabzon Mitropoliti Hrisantos "Trabzon Klisesi tarihi" nam eserinin 318 sahifesinde "Protovostrarios" ünvanını "hazinedar" olarak tercüme ediyor. Kelimenin manayi luğavisi ise "esbapçı başı" dır.

(3) Légrand H. Bibliogr. Hellen cilt 3 sah. 199 de Amiruçi "Büyük Loğofet" ünvanını da taşımakta olduğunu yazıyor.

(4) Turkogreçiya sah. 21, 121 § K. Paparigopulo — Yunan tarihi cilt 5 sah. 23.

teslimine ikna eylemiştir: ve bu suretle Amiruçi Fatihin teveccühüne mazhar olmuştur (5).

Amiruçi, Trabzonun son Imperatoru ile beraber İstanbula gönderildikten sonra Fatih ile bir kaç defa görüştüğünde, Fatih Amiruçinin her ilim ve fende olan malûmatına hayran olmuş ve kendisi ile hristiyan dini üzerine muhaverede bulunmuştur.

Fatih hazretlerinin vakanüvişi Imroz adalı Kritovulos Tarih kitabının dördüncü faslında Amiruçi hakkında aşağıdaki tafsilâtı veriyor:

“Trabzon Imperatorunun itiba'ı meyanında Yeorgios Amiruki namında bir zat var idi. Aristonun ve hekimi meşhur Zenon'un usul ve mesleki felsefesine ve ulûmu riyaziyeye vakıf, fenni belâğat ve şiire aşına bulunan bu zatın şöhreti şaiyası Padişah hazretlerinin vasil sem'i itilâ'i olduğundan nezdi Hümayunlarına celbederek kendisi ile mulâkat eyledi, ve filozof'un fadil ve iktidarını takdir ve tahsin ettiğinden sık sık huzuru Hümayunlarına gelerek Zati şahaneleri ile mülâkat etmesine musaade ve kendisine bir hayli arazi bahşeyledi. Padişah hazretleri, müşarünileyh ile müsahebet eylediği zaman felâsefeyi kadîmenin akaidi felsefiyelerini mevzuu bahis ve münakaşa eder ve kendi tarafından dahi bazı sùaller dermeyan eyler idi ki işbu muhaverat Padişahın ulûmu felsefiyedeki dereceyi vukufuna bürhandır.”

Yine Kritovulos, Tarih kitabının beşinci faslında Amiruçi hakkında aşağıdaki tafsilâtı veriyor:

“Fatih hazretleri lisani farisi ve yunaniden arapçaya tercüme edilmiş olan asarı felsefiyeyi mutalea ve nezdi Şahanelerinde bulunan fûdelâ ile bu bapte müdavelei efkâr eder ve bilhassa Aristotik ve Istcoik mebahisi felsefiye ile pek ziyade meşgul oluyordu. Bir vakit çoğrafiyundan meşhur Batlamius (Claudius Ptolemaios) un mesleki çoğrafiyeye ait levaihine tesaddüf edip mezkûr lâvhalarda fennî bir surette izah ve tersim edilen eşkâli avalimi nazarı dikkate almış isede bu haritalar dağınık ve müşkülüttefrik olduğundan daha sarih ve daha sehilüffehim olmak üzere yeni bir harita tanzimini Filozof Yorgios'a (Yorgi Amiruçi) havale etti, ve müşarunileyhe atayai vefire ihsan eyledi. Yeorgios bu işi memnuniyetle deruhte ederek ifasına itina ile çalıştı ve mevsimi sayfi bunun tamik ve tetkiki ile geçirerek bu levhaları fennî bir surette tashih ve nehirleri ve ada ve dağ ve şehirleri ve saireyi tayin, ve mesafe ve mikyas için kavaid vaz ve tetkikatını ikmal ederek Padişaha ve ulûm ve

(5) Tarihçi Doroteos Monemvasias Trabzonun fethinde Amiruçiye, vatani aleyhine ihanetle ittiham ediyor. sah. 422. Halbuki Amiruçinin, hemşehrisi olan meşhur Kardinal Visarion'a yazdığı bir mektupta Trabzonun 40 gün devam eden muhasarası esnasında, şehrin mudafaası için yaptığı büyük hizmetlerinden ve nihayet şehrin teslimine müztar kaldığından bahsediyor.

funun tahsil edenlere gayet nafi bir eser takdim eyledi. Yeorgios, tanzim ettiği haritada h i t t a ve beldelerin esamisini arabi huruf ile kaydetmiş (6) ve bunun için lisanı arabiye ve rumcaya bihakkin vakıf olan mahdumunu kendisi ile birlikte çalıştırmıştır. Velhasil Padişah hazretleri yaz ve sonbahar mevsimlerini bu kabil iştiğalat ile imrar eylemiştir ki hali mezkûr, cülüsü Hümayunun onbeşinci senesine musaddıftır”.

Amiruçinin yazdığı eserlerin bir kısmı tab' ve neşrolunmuş ve bir kısmı henüz neşrolunmamıştır (7). Yorgi Amiruçi manzum olarak Fatih'e üç methiye yazmış olduğu gibi aşka (8) dair bazı kasideler de yazmıştır.

(6) Batlamyus coğrafyasının arapça tercümesi 2 nüsha olarak, Ayasofya kütüphanesinde (No. 2596 ve 2610) Bunlardan birincisinin başlangıcında tercemenin Fatih'in emri ile Yunancadan arapçaya yapıldığı sarahaten yazılıdır. Fakat içinde haritalar yoktur. İkincisi Batlamyus'un haritalarını ihtiva eder (Adnan Adıvar, Osmanlı Türklerinde İlim, sah. 21).

(7) Amiruçinin malûm olan eserleri şunlardır. 1-(Migne) in yunan Patrologisininin 161 nci cildinin 723-728 nci sahifelerinde neşrolunmuş ve Trabzonlu Kardinal Vissariona hitaben yazılmış olan meşhur mektup. 2— Paris milli kütüphanesinde 3043 Nu. lu yazma kitapta mevcüt olup Amiruçinin Floransadaki ruhani mecliste, Imperator ve Patriğin huzurlarında klisaların ittihadı hakkında serd eylediği mutalea. 3— Floransadaki muzakereler hakkında Navplion Despotu Dimitrios'a yazdığı rapor. 4— Satha'nın (yeni yunan edebiyatı) eserinin 62 sahifesinde neşrolunup “Türk Padişahi ile hazreti İsa hakkında yaptığım muhavere” ünvanında bulunan eser. 5— Floransanın Lavrendios kütüphanesinde mevcüt olup latince ünvanı: “Scheda G. Amiruçii quod intellectus non sit communis omnium hominum, ut quidem existimant senesse Aristotelem” olan eser. 6— 1514 tarihinde Niremberg'de tab'olunup “De iis quae geographiae debent abesse” ünvanında bulunan ve Sathanın yeni yunan edebiyatı kitabının 9 üncü sahifesinde bahsolunan eserdir.

(8) Bu şiirleri ilk defa olarak yunan tarihçilerinden S. Lambros tarafından Ayanorozda (Dionisius) manastırının kütüphanesinde bulunan 263 Nu. lu bir el yazısı kitapta bulunmuş ve yunan millî tarih Encümeninin mecmuasininin (Delton) ikinci cildinin 276, 277 sahifelerinde 1885 senesinde neşrolunmuştur.

Not: Yunan lisanı ile yazılmış aşıkane iki kasidenin asılları:

Βέλη ἐκ τῶν ὀμμάτων σου βάλλουσι τὰς καρδίας,
Βαβαὶ τῶν θεωμένων σοι! Οἱ δ' ὅμως ἀγαπῶσι
καὶ χαίρουσι φλεγόμενοι, φιλοῦσι τετρωμένοι
Φεῦ οἶον ἔρωτα γεννᾶς, φεῦ οἶον πόθον τίκτεις.

Εἰς οἶκον εἶδον σὲ ποτε κάτωθεν ἐκ τοῦ κήπου,
καὶ τῇ σκιᾷ τοῖς ὄμμασι σοῦ προϊόντως ἦλθον,
καὶ θάμβος ἔσχε με εὐθύς καὶ πόθος σὺν ἐκπλήξει
Φεῦ οἶον φέρεις ἔρωτα, ἢ νίκας οἷας τρέφεις.

Bunların türkçeye tercümeleri :

Gözlerinden saçılan oklar yürekleri yaralıyor
Veil, gözlerine bakanlara!
Ve iyi bilki bunlar seni seviyorlar
ve yürekleri yanmakta oldukları halde
sevinç içindedirler.

Aşkınle yaralı oldukları halde bile seni seviyorlar
Heyhat! ne büyük aşk yaratıyorsun
Heyhat! ne büyük hicranlar dağıtıyorsun.

Bir gün seni bir evde gördüm
aşağıdan bahçeden gördüm
ve ilerliyerek senin gözlerinin gölgesinin altına geldim
ve şaşka kaldım
ve beni bir arzu ve hayret kapladı
Heyhat! ne büyük aşklar yaratıyorsun
yahut ne zaferler besliyorsun.

Amiruçi aşka dair olan şiirlerini "Muhliotisa" namında gayet güzel bir dul kadın için yazmıştır. Amiruçinin bu kadına karşı olan aşkı hakkında tarih kitapları aşağıdaki vakayı yazıyorlar:

Fatih, Turhan paşa kumandısı altındaki ordusu ile Atinayi fet-
hettiği zaman Atina dükası Franko Akkiaülü (Açayoli) yi Thep ve Bioti
eyaletlerine vali olarak göndermiş idi. Fakat iki sene sonra istiklâl te-
şebbüsünde bulunduğu haber alınmış olduğundan Fatih'in emri ile idam
olundu ve gayet güzel olan karısı İstanbula gönderildi. Yorgi Amiruçi
Dimitri Asanının kerimesi olan bu güzel genç dul kadını görür görmez
büyük bir aşk ile sevdi ve evli ve çocuklar babası olduğu halde bu ka-
dınla evlenmeğe kalkıştı. Amiruçi hristiyanlarda teaddüdü zevcatın
memnu bulunduğunu bildiği halde teyze zadesi veziri azam Mahmut
paşanın muaveneti ile o zamanın Patriği olan birinci İoasaf Kokkas
(1465-1466) a tesiri nüfuz ederek nikâh izinnamesi istihsaline çalışmış
isede Patrik İoasaf ve Patrikhane klisasının müdürü Manuel ⁽¹⁰⁾ buna
razi olmamış olduğundan Patrik azl ve Manuel cezalandırılmıştır.

(9) Bu Manuel, bilâhara "üçüncü Maksimos" ruhani namı ile İstanbul Patriği
olmuş (1476-1482) ve ilmi kelam ve felsefedeki malûmat ve iktidarı Fatih tarafın-
dan taktir olunarak Ortodoks dininin erkânı hakkında Padişah tarafından talep
olunan malûmatı yazıp Fatihe takdim eylemiştir.

(10) Satha Anonimos — kurunu vusta kütüphanesi 2.574, 577, 579 — Turko-
greçia sah. 17, 21, 120, 121, 122, 124, 138 — Krumbaher cilt 3 s. 716 — Komninos
İpsilantis 1417 — Skarlatos Vizandios 2, 528 — Doroteos Menemvasias s. 422.

Yorgi Amiruçis, klise yolu ile güzel maşukasına nail olamayınca Mahmut Paşanın emri ile eski karısını kovdu ve dul kadını evine almıştır. Bazı tarihçiler, Amiruçinin bu sebepten dolayı ihtida ederek (11) sevgilisi ile evlendiğini yazmakta iselerde bu husus sabit olamıyor.

Amiruçi, 1470 tarihinde bir gün tavla oynarken nüzül isabet ederek vefat etmiştir.

Amiruçinin iki oğlu vardı, birinin ismi Aleksandros digerinin Vasilius idi. Bunların her ikisi ihtida ederek Padişah sarayında vazife almışlardır. Birincisinin ismi İskender bey ikincisinin ismi Mehmet bey idi. İskender bey (Filosofoğlu) sarayın "Haznedarı" mertebesine yükselmiştir. Mehmet bey dahi yukarıda gördüğümüz gibi sarayda Bizans'ın dinî ve felsefî kitaplarından bir çoklarını tercüme etmekle meşgul olmuştur.

Amiruçininin manzum olarak tanzim edup Fatih hazretlerine takdim eylediği methiyelerin eski yunan lisanı ile yazılmış asılları ve Türkçeye tescumeleri aşağıda olduğu gibidir:

« Στίχοι τοῦ Ἀμοιρούτζη εἰς τὸν Ἀμηροῦν »

- Αὐτοκράτωρ μέγιστε Αὐτοκρατόρων
ἄναξ γὰν ὑπέρτατε τῶν ὑπερτάτων,
ἦλιε φανότατε ὁ χρυσαυγέσιν
ἀκτίσι ταῖς σαῖς πᾶν τὸ ὑπεῖκον λάμπων,
5. φέγγων, καθηδύνων τε δαψιλεστάτως.
Χαίροις ἄναξ σκηπτοῦχε τῆς οἰκουμένης·
εἰ γὰρ εἰσὶ τινες αὐχοῦντες κράτει,
ἀλλὰ τρόμφ εἴκουσι τῷ σῶ γε κράτει,
Διό γε τούτων σὺ βασιλεὺς ἐν γαίῃ
10. πάντων ἀνάκτων κραταιῶν τῶν ἐν τέλει.
Χαίροις δικαιοτάτε ἀνάκτων ἄναξ
Μόνος στέφος φιλεῖς γε δικαίου ἄγαν.
Ὅθεν δίκαια δρῶντας εὖ ποιεῖς λίαν,
τοὺς ἄδικα δὲ δρῶντας τιμωρεῖς μάλα,
15. τοὺς μὲν βασιλικοῖς (τοῖς) δώροις σου στέφων,
τοὺς δ' αὖ φρικώδει ρομφαίᾳ τίνων. . . .
Χαίροις ὁ φιλῶν τῆς σοφίας τὰ βάθη
καὶ βασιλείας πλατύνων σῆς τὰ κράτη.
Χαίροις ὁ κράτει τὴν σοφίαν λαμπρούνας

(1) Spiro Lamros, "Deltion tis Istorikis ke ethnologikis eterias" mecmuasimii ikinci cildinin 276 nci sahifesinde Yorgi Amiruçinin ihtida eylediğini serahaten yazıyor.

20. καὶ τῆ σοφίᾳ βασιλείαν πλατύνουσ.
 Καὶ γάρ, καθὰ ἥλιος ἀστέρων φάος
 τῆ λαμπρότητι τῆ κρατίστη οὐδ' ὅλωσ
 ἐᾷ δρᾶσθαι, ἀλλὰ καλύπτει μάλα,
 οὕτω γάρ, δόξα σῶ, πανοικτίρμον Κράτει,
 25. πάντων ἀμαυροῖσ βασιλειῶν τὰ κράτη.
 Χαίροισ βασιλεύσοισ τῆσ ἀπάσῃσ γαίῃσ,
 χαίροισ τε πᾶσιν χάριν ἀξίαν νέμοισ.

Bunların türkçeye tercümeleri:

Ey Tachlar arasında en büyük Padişah!
 Ey Yüceler arasından en yüce Şehinşah
 Ey altın yaldızlı ışıkları ile âlemi tenvir eden
 ve bu âlemi zenginleştirmek sureti ile
 mebzulen tatlılandıran güneş
 Yaşa ey asadar, Cihan Padişahı
 mütekebbir bazı büyükler bulunsa bile
 bunlar kudretinin önünde korku ile
 sana itaat ederler. Bu sebeple dirki
 kürreyi arzda bulunan
 Padişahların en kudretlisi sin
 Hükümdarlar arasında en ziyade âdil olan
 Padişah yaşa
 Hak ikililini haddinden ziyade seven Padişah
 yalnız sensin
 Bundan dolayı hakka hizmet edenleri
 lütfü ihsanında yüzdürürsün
 ve haksızlığa hizmet edenleri
 şiddetle cezaya çarptırırsın
 Bunlardan birincilerini Şahane hediyelerle süslüyor
 ve ikincileri de dehşetli kılıcınla cezalandırıyorsun.
 Hikmetin künhünü seven ve Padişahlığınla
 bu hikmetin kuvvetini tevsi eden ey Padişah varol
 kudretinle hikmeti şaşadar eden ve bu hikmet ile
 Padişahlığını hudutsuzlaştıran ve yücelten Padişah yaşa!
 Ve yüksek parlaklığı ile güneş, yıldızların ziyasını
 görünmez bir hale getirdiği gibi sende kudret ve şan
 ve şöhretinle diğer bütün Padişahların kudretini
 Gölgelelendiriyorsun. Yaşa ey çok merhametli Padişah
 İnşallah bütün dünyaya hükmedesin
 ve herkese lâyük olan lütüf ve ihsanını saçasın

« Στίχοι τοῦ Ἀμοιρούτζη εἰς τὸν Ἀμηρᾶν »

	Μοῦσα λάλει μοι σεμνά,
Μοῦσα λάλει μοι τερπνά·
μέλπε Θεῖαν ἀοιδήν.
τέρπε λιγυράν ᾠδήν			
5.	Ἀκροᾶται βασιλεὺς
ὑπὲρ πάντας ἀριστεύς,
ὄπλοις μὲν αἰεὶ συνών,
λόγων δ' οὔποτε ἀπών.
«χαίροις φαινός ἀστήρ,
χαίροις φωτεινός φωστήρ.
χαῖρε λόγων ἐρασιτὰ
καὶ Μουσῶν ὁμιλητά!
Μὴ ξενίζου τὴν ἐμὴν
ἐπακούων νῦν φωνήν.		20.	Οὐκ ἐξάγει τῆς μορφῆς
τὸ δοχεῖον τῆς στολῆς·
ἅπαν ἔστιν εἶδος σὸν
καὶ πρὸς τούτοις τὸ ἐμόν.
Πέφηνας ὡς ἀριστεύς
καὶ Ἑλλήνων βασιλεύς.
10.			25.	Πῶς ἀλλότρια τὰ σοῦ
πῶς οὖν ξένα τὰ σαυτοῦ;
εἰς δουλείας τὸν ζυγὸν
οὔτω πέρας ἀγαγὼν
ἔκρινεν ὡς παῖς ἐμός.
15.	Οὐ γὰρ ἀλλοτρία σοι,
εἰ καὶ τοῖς πολλοῖς δοκεῖ
ἢ συνοῦσά σοι αἰεὶ
ἄλλ' ἐκείνη γάρ εἰμι.		30.	Ὁ Ἀλέξανδρος οὐμὸς
ἐποιεῖτο ἴδια
καὶ τὰ τῶν Περσῶν καλά.
Κᾶν τοῖς ὄπλοις Ἀχιλλεῦ
ἀλλὰ χαίροις βασιλεῦ,
ὥσπερ δὴ καὶ τὰς ἀρχὰς
καὶ τῆς τύχης κατ' αὐτὰς
κληρονόμος γένοιο.»
			35.	

Tercümesi

Ey, şiirin ilâhi, bana şairane şeyler söyle !
Ey, şiirin ilâhi, bana hoş ve lâtif şeyler anlat!
Ey, şiirin ilâhi, ilâhi nağmeler teganni et
ve tannan nağmelerle bizi telyiz et
Zira padişah bu nağmeleri işitiyor.
Öyle padişah ki her kesten üstündür
Öyle padişah ki bir eli ile silâhını bir an bırakmıyor
Ve öteki eli ile ilimle uğraşiyor
Yaşa! ey parlayan yıldız
Yaşa! ey ışıklar dünyası güneş
Yaşa! ey ilimler aşığı Padişah
Yaşa! ey şiirler ilâhi ile görüşen Padişah.
Şimdi benim dilimi işittiğinden dolayı şaşma)
Bu lisan senin bilmediğin bir lisan değildir ki!
Bir çok kimseler bu lisani senin bilmediğini sanarlar (1)
(altı misra'nın manası anlaşılamiyor(2)
Yunanlıların (3) en iyi Hükümdarı olduğunu ispat ettin
senin idaren bizim için yabancı idare nasıl olabilir
ve mademki bunlar (4) senindir, senin için yabancı nasıl
olabilir
Esaretin boyunduruğuna son vermek sureti ile bizim evlât
gibi hareket ettin (5)
Benim ırkımdan olan Iskender,
İranlıların iyi hasletlerini kendisine mal etti (6)
Silâh kullanmakta Ahilyaya (7) benzeyen ey Padişah yaşa
Verasetle Hükümdarlığa nail olduğun gibi, yakında
inşallah talı'n de lütfüne mazhar olursun.

(1) Fatih'in Yunan (Rumca) lisanına aşma olduğuna kuvvetli bir delildir.

(2) Mananın çıkmaması, ihtimal, bu şiirlerin muhtelif zamanlarda istinsah olunurken bazı kelimelerin yanlış yazılmış olmasından ileri geliyor.

(3) Rumların demek istiyor.

(4) Yani bu yerler, bu memleket demektir.

(5) Şair Trabzondan esir olarak İstanbula gönderilmiş idi. Fatih bunu esaretten kurtardı.

(6) Iskenderi kebir, İranileri mağlub edip memleketlerini istilâ eyledikten sonra İran şahlarının bütün azametini ve İranilerin iyi hasletlerini aldı. Şair demek istiyor ki, sende memleketimizi aldın İmparatorumuzun azametini ve bizim iyi hasletlerimizi al.

(7) Yunan kahramanlarından biri olup Troya muharebesinde İbrazî şecaat eylemiştir.

Ρέων ὁ μακρὸς κ' ἀναρίθμητος χρόνος
πολλὰς ἔδειξεν ἀρετὰς ἐν τῷ βίῳ,
σοφίαν καὶ φρόνησιν, ἀνδρείαν, τόλμην,
δικαιοσύνην ἰλαρὰν εὐποιίαν

5. Ταῦτα γὰρ πάντα οὐκ ἔσχεν ἅμα δεῖξαι,
"Ἄλλοτε δ' ἄλλο καὶ ἐν ἄλλοις γε δείξας,
εἰς μίαν συνήγαγε ψυχὴν ἀρίστην
βασιλέως τρισαριστέως
ἄγαλμα καλὸν ἀναστήσας τῷ βίῳ,
10. ᾧ νίκας καὶ τρόπαια καὶ μακρὸν βίον
ἄνωθεν Θεὸς καὶ λαμπρὸν τέλος δώη.

T e r c ü m e s i

Had ve hesabı olmayan ve uzun uzun geçüp gitmiş olan "zaman" insanların hayatında bir çok faziletler hasil etmiştir. Bu faziletler; Hikmet, İffet, Şecaat, Cesaret, Adalet ve Hayırperverliktir. Bu faziletlerin kâffesi hiç bir zaman yalnız bir adamda toplanmamıştı. Ancak bazı kimseler bu faziletlerden bir kaçına nail ola bilmişlerdir. Halbuki bu kerre teknil bu faziletler bir canda (bir adamda) toplanmıştır. Büyük Padişahın en iyi ruhunda toplanmıştır. Ve bütün hayatını bu faziletler ile tezyin eylemiştir. Tanrı, kendisine zaferler ve galebiyeler ve uzun ömürler ve şerefli ve parlak bir hayat bahşetsin.

Bibliografya

- 1— Acta et Diplomata Graeca, Fr. Miklosich et Jos. Müller, Cilt 3 1865, Viyana
- 2— Adnan Adıvar, Osmanlı Türklerinde ilim, 1943, İstanbul.
- 3— Ahmet Refik, Fatih Sultan Mehmet ve Ressam Bellini.
- 4— Ahmet Refik, Cem Sultan, 1923 İstanbul.
- 5— Ahmet Refik, Bizans karşısında Türkler, 1927, İstanbul.
- 6— Amasya Tarihi, Hüseyin Hüsamettin, cilt 5, İstanbul, (1330-1935)
- 7— Dr. Aurel Decei, Versiunea Turecasea an confesiunu Patriarhului, Ghenadie II Scholarios serisa la cererea Sultanului Mehmet II, Sibiu Tepearul Tipografisi Arhi Diecezaae 1940.
- 8— Dr. A. Paspatis, (Bizans Tetebu'leri) İstanbul, 1877.
- 9— Dr. A. Paspatis, (Bizans sarayları) Atina, 1885.
- 10— Aşık Paşa zade, Tevarihü Ali Osmandan, 1332, İstanbul.
- 11— Darulfunun Edebiat Fakültesi mecmuası, sene 3, İstanbul.
- 12— Deltion Etnologikis ke istorikis eterias, Spiros Lambros, cilt 2, (1885-1889), Atina.
- 13— Epetiris Eterias Vizandinon spudon, sene 13, Atina, 1937.
- 14— Fotios Vivliotiki, Iliupoleos Mitropolitı Yenadios, 2 cilt, İstanbul, (1933-1935).
- 15— Halkokondilis Laonikos, Bon 1841.
- 16— Hammer, Devleti Osmaniye Tarihi, Mehmet Ata tercumesi, İstanbul 1336
- 17— Hayrullah ef. Tarihi 15 cilt, İstanbul 1281.
- 18— Hrisostomos Papadopulos, Kuddusşerif Patrikhanesi Tarihi, 1910, İskenderiye.
- 19— Hadikatuccevami, Esseyid Ali, İstanbul 1281.
- 20— Hadikatuvvuzera, Osman zade Taip Ahmet, 1271 İstanbul.
- 21— İlmiye salnamesi, İstanbul 1334.
- 22— Ioanis Katakuzinos, Bizans Tarihi, Bon Tab'ı 1828.
- 23— Komninos Ipsilantis, (İstanbulun İethinden sonraki Tarihi vakaalar), 1870 İstanbul.

- 24— Kalistos Milaras, Kudduşşerif Patrikhanesi Tarihi, 2 cilt, 1928 Kudduş.
- 25— Kritovulos Tarihi, Sultan Mehmedi sanı, Karolidi tercumesi, 1328 İstanbul.
- 26— Legrand E. Bibliogr. Helen, cilt 3, Paris.
- 27— Mimar Ali Sami Ülken, Fatih devrinde İstanbul, Ankara 1939.
- 28— Mecmuayı Ebuzziya 98 cüz, İstanbul 1913.
- 29— Migne cilt 161, 1866 Paris.
- 30— Mükrimin Halil, Halil Paşa hakkındaki eser.
- 31— Mecmuayı münşeati Feridun, Cilt 2.
- 32— Neos Pimin, Rumca Tarihi mecmua, sene 1, nüsha 4, İstanbul 1919.
- 33— Rum Cemiyeti edebiye mecmuası, İstanbul, 1863-1911.
- 34— Sardeon Mitropolitı Yermanos, İstanbulun fethindeu sonra gelen Patriklerin sicili, cilt 2, İstanbul, 1935.
- 35— Spiros Lambros, Neos Elinomnimon, cilt 21, Tarihi mecmua, Atina 1904-1927.
- 36— Skarlatos Vizandios, İstanbul Tarihi, 3 cilt Atina 1862.
- 37— Tarihi Osmanî Encumani mecmuası, İstanbul 1911.
- 38— Trabzon Klisesi Tarihi, Trabzon Mitropolitı Hrisantos, Atina 1936.
- 39— Türkogreçia, Marten Krusios, Türk-Yunan siyasi Tarihi, 1584 Bal.
- 40— Vasilaki Mistakidis, Neos Pimin mecmuası, İstanbul 1919.
- 41— Yunan Büyük Ansiklopedisi, Pirsos An. Şirketi 24 cilt, Atina 1934.
- 42— Yunun Ansiklopedisi, Elefterudaki An. Şirketi 12 cilt, Atina 1929.
- 43— Yenadios Sholarios'un külliyyatı, Louis Petit, ve X. A. Sideridis ve Martin Jugie, 8 cilt, Paris 1928.

İNDEKS

Şahıs ve Şehir İsimleri

A

Abdüllatif Mirza 8
Aboğoviç Mişel 93
Adman Adıvar 10, 58, 61, 96
Ahmet Paşa 8
Abdül Kerim ef. 90
Ahmet Refik 8, 9, 14, 51
Ahilia 40
Ahmet ef. 60, 62, 64, 72
Andronikos Paleoloğos 9
Ali Sami Ülken 51
Ali Paşa 89
Alaiye 9
Antakya 86
Aleksandros Amiruçis 93
Antonio Lorendano 11
Arnavutluk 11, 12, 34
Antonio Doleç 12
Antivari, 17, 33, 39
Amiruçis Yeorgios 10
Amberto Kastro 50
Arta 9
Ata 9, 14
Aristo 95
Atanasios, Kuddus Patriği 87
Amasya 89
Asopo 18
Atina 42, 97
Aurel Decci 61, 62
Ayion Apostolon Klisesi 71
Aya Marko 22
Arğos 34, 41, 50
Aya Dimitri 59
Ayınoroz 58, 96
Azap Kapusu 51

B

Bal 60, 93
Balat 59
Bayil Palaviçino 55
Babilan Paravan 53
Batlamius 95
Balyoz 12
Beyazit İkinci 90
Berlin 10, 61
Benedeto Triviziyan 13, 26
Besaraba Matha 60
Bizans 51, 60
Bioti 97
Belini Gentile 14, 65
Buğdan saray 93
Büyükdere 10
Boyana 17, 33
Boğaz Kesen 51

C

Ceneviz 9, 51, 52, 56
Cem Sultan 9
Celâlettini Rumî 11
Civani Dario 22, 40
Civerion 34

Ç

Çanakkale 86
Çandarlı 89
Çarşamba 93
Çernoviki 33, 39

D

Dario Yoani 22, 40
Dalmaçya 12
Davit Komninos 10

II

Davut Paşa 11
Dimitri Sofyanos 9
Dipotamon 40
Dimitrios Paleoloğos 42
Diplovataceyı 44
Dionisios Manastırı 96
Dirağman 93
Dimitrios Despot 96
Doroteos Monemvasias 95, 97
Drifango 53
Dukas 9, 51
Dobrovnik 8
Dubuson 9

E

Edirne 57, 59, 91
Ebuziya 61, 62
Edebalı Şeyh 89
Erzincan Hakimi 8
Ermeni Patriği 10
Evrinos Zade Ahmet bey 12

F

Fatih camisi 71
Fenerizade Ahmet bey 8
Feridun bey 8, 9
Ferrara 57
Fener 59, 91
Fethiye 59, 81, 85
Filistin 86
Filantropinos 44, 90
Fra Peron de Cerit 45, 47
Fran Ganes de Lastık 45, 47
Franğokefalo 40
Frangopulo 44

G

Galata 17, 51, 52, 53, 55
Galatalılar 8
Gedik Ahmet Paşa 9, 11, 91
Gramatiki 8

Gelibolu 91
Graeca 9
Güretü 88
Gulielmo Bokanegia 51

H

Hanımbaşı 10
Hadım Süleyman Paşa 11
Hammer 12, 14, 90, 91, 93
Hasan bey 44
Halkokondilis Laonikos 93
Havariyun Klisesi 71
Halil Paşa 89
Hasköy 91
Hacıkalfa 90
Hayrettin Paşa 89
Himara 13
Hersek 33
Hellingworth T. 65
Hoci İskender Yani 55
Hüseyin Hüsamettin 89
Hrisantos Trabzon Mitropoliti 94

I

İoanis Kantakuzinos 9
İoanis Lozinian
İoanis Mocenigo 17
İoasaf Kokas, Patrik 97
İran Şahları 8
İskender Filosofoğlu 98
İsa 74
İsa Paşa 8
İşkodra 11, 12, 17
İstanbul 13, 14
İsidoros 58
İshak Paşa 90
İstanbul Boğazı 86
İbrahim Paşa 89
İsmail Hakkı Uzunçarşilioğlu 89
İzmir 51
İsviçre 60

K

Karaman bey 8, 9, 11
 Kastamoni Hakimleri 8
 Kamame klisasi 87, 88
 Kafkasya 86
 Kallistos Milaras 37
 Kara Halil 39
 Kantakuzinos 9, 86
 Kantiloro 9
 Karamanlı Mehmet Paşa 11
 Kastriçi 41
 Kataron 17
 Karamanoğlu Pir Ahmet 91
 Kastrion 34
 Kanina 40
 Kavakeyi 44
 Karaferya 60
 Kılıç Arslan 8
 Kırım Hanları 8
 Kreliç (Dr Kralitz) 8
 Kritovulos 89, 95
 Kefe 9, 11
 Kefeli camisi 93
 Kroya 11, 12
 Konstantiniye 18
 Kostanzo 24
 Konstantin (Büyük) 84
 Kokas 40
 Kormosdo 40
 Koroni 35, 39, 40
 Komninos Davit 93, 94, 97
 Kokos Nikolaos 39
 Kondon 40
 Komminos Ipsilantis 97
 Krumbaher 97
 Kraina 33
 Konya 91
 Kotoro 33
 Kuddus 10, 80, 86, 88
 Kuddus Patrikhanesi 86
 Kutikio 33

L

Lanya 13
 Latin Hükümetleri 9
 Lambino 40
 Laskaris Dimitrios 44
 Lambros Spiros 96, 98
 Lesina 39
 Legrand H. 94
 Lonea 59
 Loğofet bey 61, 62
 Lord Grawford 65
 Limmi adası 13
 Lütfü bey 9, 13, 28

M

Mahmut Paşa 10, 89, 90, 91, 93, 94
 Mahmut Çelebi 60, 72
 Mavropapazlar 44
 Mari Yakup 88
 Maksimos 63, 65
 Martin Iugie 58
 Mario di Tronki 55
 Manuel Maksimos 97
 Mekkeyi Mükerrime 8
 Meryem 75
 Mengli Giray (Kırım Hanı) 9
 Mevlevi Şeyhi 9
 Martin Krusios 58, 60, 61, 81
 Mehmet bey Amiruçis 98
 Mehmet Sultan 17, 22, 26, 28, 32
 Metoni 35, 39, 40
 Meleporton 40
 Mehmet Ata 47
 Martino di Fanosi
 Mehmet ağa 90
 Mevlana Ayas 90
 Migite 96
 Mısır Sultanları 8, 86
 Misirli Yanakı 60, 61, 62, 64
 Miklosich et Müller 9, 12, 42
 Mistakidis Vasilaki 14

IV

Mora 8, 12, 13, 18, 34, 41, 42, 50
Mozenigo Ioannis 15, 26, 28, 32
Monemvasia 34, 39, 40, 50
Molina 40
Morn 40
Mornon 40
Musa 80
Musuras Kostaki Paşa 65
Murat bey 22, 55, 39
Mükrimin Hahil bey 89
Muradı sani 90
Muhliotisa 97
Mustafa, Sultan 91

N

Navplion, 8, 34, 39, 50, 96
Nasır Nasretin Mehmet 9
Nasır Nasrettin Hasan 9
Naksos 22
Navpaktos 34, 40, 41
Nişancı Ahmet Feridun 8
Nif 51
Neos Pimin 9, 14
Nikola Paleğoni 53
Nirenberg 96

O

Ofidaro 40
Osman Ergin 62

Ö

Ömer İbn-il-Hattap 88

P

Patera 9
Pastrovikion 33
Paleoloğos Konstantin 42
Paleoloğos Mihail 51
Paleoloğos İoanis 59
Papadopulos Hrisostomos 86, 87
Patras 42
Papariğopulos K. 42, 93, 94

Pağomeneyi 44
Pammakaristos 59, 62
Pandokrator Manastırı 59, 62
Palazoni 55
Paspati 51
Papadopulos Keramevs 94
Petrobuiler 44
Poliça 33
Prodromo Petras Manastırı 10, 58, 93
Plaka 40
Podesta 51
Ptolemeos 95

R

Rakuza 8
Raul Manuel 44
Rodos şevaliyeleri 45
Rodos Üstadi Azamî 8
Rodos 9, 45
Rum Patriği 10
Rumeli Hisarı 11
Rum Mehmet Paşa 90
Rompana 13
Roğosniça 33

S

Sariyer 7, 10
Sadi Özden
Sardeon Yermanos
Sarafona 13
Satha 96, 97
Seres 58
Selim ikinci 8, 9
Selim Birinci Yavuz 9
Selçuk Hukûmeti 9
Sen Mnrk 13
Sırp Despotu 9
Simeon 9
Strimoli 13
Spalato 33
Sfancis 44

V

Sofyanos 44
Sğuromaleyı 44
Sultan Ahmet Birinci 55
Sofyanos Teodoros 58
Sideridis X. 58
Skarlatos Vizandios 97
Suriye 86
Süleyman Kanunı 9

T

Tarna 40
Tarapya 61
Tanın 65
Termiçi 41
Termis 50
Thep 97
Tesalya 58
Testa Alfred 55
Trabzon 93, 10
Turhan Dr. 7
Turhan Paşa 97
Turhanoğlu Ömer bey 12
Termision 33
Tomas Paleoloğos 42
Tophane 51
Turkoğreçia, 58, 60, 62, 81, 93, 97

U

Uzun Hasan 8, 90, 91
Ursino 9
Ülgün, 17, 33, 39, 40
Urhan bey, Gazi, 89

V

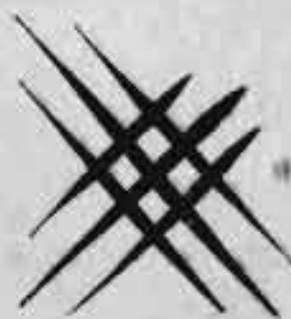
Varsona 39
Vatika 50
Vasilios Amiruçis 98
Vartalidi 55
Vatopedi 58
Vatikan 9
Venedik Dözü, 8, 13, 14
Venedik, 9, 10, 11, 12, 13, 18, 33, 39
Viyana 8, 10, 50
VI. Mirmiroğlu 10
Vetika 34
Voliça 39
Visarion 95, 96
Vromyari 40

Y

Yağarı Marko 93, 94
Yazıcı sokak 51
Yenadios Sholarios 10, 67, 58, 60, 62, 65, 72, 81
Yovan Gafa 9
Yunan 10
Yeorgios Kurtesis 59
Yorgi Amiruçis, 93, 94, 95

Z

Zağanos Paşa, 51, 52, 54, 55
Zenon 95
Ziliça 40
Zimbozia 40
Zupa 33, 39

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
Ön söz.	7
Fatihin İşkodra seferi ve Venedik Cumhuriyeti ile akteylediği mahedelerin tarihçesi.	11
İşkodra muharebesinden sonra Osmanlı Hukûmeti ile Venedik Cumhuriyeti arasında aktolunan 7 Ocak 1479 tarihli tashihi hudut muahedesi	17
Fatih ile Venedik Dukası arasında aktolunan 25 Ocak 1479 tarihli dostluk müahedesi	22
Fatihin Venedik Dukası İoanis Mocenigoya gönderdiği 7 Ekim 1479 tarihli nameleri	26
Venedik Cumhuriyeti Hukûmeti nezdine Ltf beyin sefir tayın olunduğuna dair Fatih'in, Venedik Dukasına gönderdiği 29 Ocak 1479 tarihli ferman	28
Fatih ile Venedik Dukası arasında aktolunan 10 Temmuz 1480 tarihli muahedename	32
Fatih ile Venedik Dukası arasında aktolunan Nisan 1481 tarihli tashihi hudut müahedesi	39
Fatihin Mora Rum mteberanına isdar eylediği 26 Aralık 1454 tarihli ferman	42
Fatihin Rodos stadı Azamı Fran Ganes de Lastık ile akteylediği 25 Aralık 1451 tarihli dostluk muahedesi.	45
Argos ve Navplion'un hudutlarının tashih ve tespiti için Fatih'in Navplion ve Monemvasia ayanına gönderdiği 17 Mart 1480 tarihli ferman	50
İstanbulun fethini müteakip, Galatanın sülhen teslimi için Galatalıların vakı olan müracaatı zerine Fatih tarafından isdar olunan ferman	53
Fatih ve Rum Patriği Yenadios Sholarios	57
Patrik Yenadios'un Fatihe takdim eylediği dini arızenin Karaferya Kadısı İbni Mahmut Çelebi Ahmet efendinin Rumcadan Türkçeye tercümesidir	72
Mezkûr (Fatih - Yenadios) muhaveresinin tarafımdan yapılan tercümesi	78
Fatihin Kudduşerif Rum Patrikhanesine ihsan eylediği şevval 862 Hicr tarihli Hattı şerifi	87
Veziri azam Mahmut Paşanın validesine, Fatih'in ihsan eylediği Prodromos Petras Mauastırına dair 1462 tarihli Fermanı	89
Fatih Sultan Mehmet ve Yeorgios Amiruçis	94
Bibliografya	
İndeks	

SIEMENS
MAGNET
CORPORATION

SISMANOGLIO

FIATI: 2 LIRA